

KARYS

1989
LAPKRITIS - GRUODIS
NOVEMBER - DECEMBER
Nr. 9

KARYS

1989
Nr. 8 (1655)

Leidžia — L.K.V.S. RAMOVĖ

TURINIO SKYRIAI: Karinės žinios, Mokslas ir Technika, Spaudoje pasižvalgius, Žvilgsnis į politiką, Kronika ir Šaulių priedas — Tremties trimitas.

Redaktorius — Balys Raugas, 415 Main St., Delran, N.J. 08075

Administratorius — Alfonsas Samušis

KARYS išleidžiamas kiekvieno mėnesio pradžioje. Jam skiriamus straipsnius siųsti redaktoriaus adresu. Įvairių autorių straipsniai, skelbiami KARYJE, nevisada reiškia redakcijos nuomonę. Straipsniai gali būti trumpinami bei taisomi. Korespondencijos spausdinamos tik apie ramovėnų, šaulių ar birutiečių veiklą bei jų narius. Rankraščiai redakcijoje nesaugomi.

Prenumerata JAV-bėse ir užsienyje: metams U.S. \$26.00; pusmečiui U.S. \$13.00, atskiro nr. U.S. \$3.00.

Pinigus siųsti šiuo adresu: KARYS 341 Highland Blvd., Brooklyn, NY 11207, USA

Čekius arba Money Orders adresuoti tik KARYS vardu, - ne "Warrior" ar kt.

Keisdami adresą nedelsdami praneškite KARIUI, pažymėdami naująjį ir senąjį adresą.

KARYS (ISSN 0022-9199) is published monthly except July, August and December by Lithuanian Veterans Assoc. RAMOVĖ, a Not-For-Profit Corporation, 341 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207. Subscription \$26.00 per year (single copy \$3.00). Second class postage paid at Brooklyn, N.Y. Postmaster. Send Address changes to: KARYS, 341 Highland Boulevard, Brooklyn, N.Y. 11207.

TURINYS

Viršelis: Gen. št. plk. lt. Viktoras Sutkus, dosniausias "Kario" rėmėjas, paaukojęs 3800 dol. Plk. V. Sutkus paskutiniaisiais Lietuvos nepriklausomybės metais tarnavo Kariuomenės štabo IV skyriuje, dabar gyvena Vakarų Vokietijoje. "Karys" pagerbdamas gerbiamąjį pulkininką, reiškia nuoširdžią padėką ir geriausios sveikatos linkėjimus.

O. Žadvydas — Genocidas — komunistų priemonė tautom pavergti	385
Dr. V. A. Dambrava — II pasaulinio karo kaltininkai	389
H. L. Gaidis — Lietuvos generolų laipsniai	392
P. Matekūnas — Okupacijų metai Vilniuje	393
Istorinis Sovietų Sąjungos — Lietuvos susitarimas (faksimilė)	399
V. Poderys — Karo mokyklos XX laidos suvažiavimas	400
K. Jonaitis — XV aspirantų laida	405
Gen. S. Raštikis — Kaip buvo ruošiami Lietuvos karininkai	406
V. Statkus — Reikėjo priešintis...?	407
Iš Lietuvos karininkų lemties	409

KARIO SKYRIAI:

Karinės žinios	411
Mūsų spaudoje pasižvalgius	413
Žvilgsnis į politiką	417
Iš grožinės literatūros	419

KARIO PRIEDAS

"Tremties trimitas"	421
Turinyje: Naujiems metams, Pabaltiečių grandinė, Alg. Gustaitis — Lietuvių genčių raštai, dr. J. Stiklorius — Pirmasis pasaulinis karas, Lenkų ultimatas ir kt.	

ATSTOVAI

Baltimore — K. Česonis, California — A. Audronis, Chicago — K. Juškaitis, Cleveland — J. Citulis, Aurora, Col. — Br. Masiokas, Boston — V. Senūta, Detroit — V. Kutkus, Australia — V. Šalkūnas.

Isteigtas Lietuvoje 1919 —
Nepriklausomybės kovų —
metais.

KARYS

Atgaivintas Juginėse
Amerikos Valstybėse
1950 metais.

PASAULIO LIETUVIŲ KARIŲ - VETERANŲ MĖNESINIS ŽURNALAS

Nr. 9 (1656)

LAPKRITIS - GRUODIS

NOVEMBER - DECEMBER

1989

*Lapkričio 23-čiąją minint, sveikinimai su geriausiais linkėjimais
Lietuvos Nepriklausomybės kovų dalyviams ir
dabarties kovotojams už Lietuvos laisvę...*

KARYS

*KALĖDŲ ŠVENTĖSE IR NAUJUOSE METUOSE
NUOŠIRDŽIAUSI SVEIKINIMAI IR LINKĖJIMAI
VILTINGO RYŽTO LIETUVOS LAISVĖS PASTANGOSE!..*

KARYS

GENOCIDAS — KOMUNISTŲ PRIEMONĖ TAUTOMS PAVERGTI

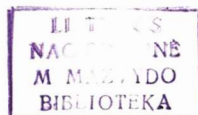
OSVALDAS ŽADVYDAS

Tenka atvaizduoti kai kuriuos faktus, kurie vyko tomis dienomis, kuomet raudonoji armija okupavo Lietuvą ir enkavedistai vykdė lietuvių tautos genocidą.

Atostogų metu, t.y. 1940 metais, birželio 15 dieną buvau Kaune. Regėjau okupantų suklerusių tankų voras, slenkančias Laisvės Alėja Aleksoto link. Sumenkę, išvargę raudonarmiečiai, jų skurdi apranga ir pasenusi, techniškai atsilikusi ginkluotė rodė komunistų sukurtą, nemaskuotą "raudonąjį rojų". Šiuo tragišku momentu minia žmonių susikaupus,

lyg laidotuvėse, skaudžiai pergyveno laisvės ir nepriklausomybės netekimą. Jautresnieji, negalėdami susivaldyti, šluostėsi ašaras. Tačiau mažumos atstovai — žydai, ypač paaugliai, džiūgavo, kėlė ovacijas, mėtė gėles "išvaduotojams". Nebaigęs atostogų grįžau namo ir prie pareigų.

Tik antroji okupacijos diena, o viskas pasikeitė. Štai, gavome telefonogramą iš Šaulių sąjungos. Įsakoma XV Kretingos šaulių rinktinės vadui plk. Albertui Liutermozai išstatyti svarbesnėse kryžkelėse uniformuotus šaulius, kurie privalo žygiuojančioms

raudonarmiečių dalims teikti žinias apie kelių kryptis ir vietas. Telefonogramą pasirašė plk. Pranas Saladžius, Šaulių sąjungos vadas. Nors ir prieš savo norą, reikia jėgai nusilenkti. Šaulių rinktinės vadas užrašė rezoliuciją: R-nės vado padėjėjui. Vykdyti!

Kretingos apskrityje buvo du pagrindiniai vieškeliai, kuriais, spėjau, atžygiuos okupantai. Tai yra,

vestruos komendantas. Visu Vokietijos pasieniu įkurdinti užtvaras užtruks daugiau laiko. Nenorėdami trukdyti komendantui, pageidavo paskirti karininką ryšininką prie brigados štabo. Per visą pasikalbėjimo laiką buvau komendantui kabinete. Komendantui žodiniu įsakymu buvau paskirtas minėtom pareigom, kurias ėjau iki gruodžio 1 dienos.

Iš k. trečias viršila Jurgis Vičius, Mosėdžio š. b. vadas, ir Mosėdžio vls. viršaitis, kūrėjas - savanoris, Vyčio kryžiaus kavaliereus (nukankintas Rainių miškelyje). 5-as kpt. Osvaldas Žadvydas, Červenės žudynėse išlikęs gyvas, 6-as Kochanauskas, Skuode politruko peršautas, mirė vežant į ligoninę. Kiti — išvežti į Sibirą, likimas nežinomas.

Žemaičių plentas — Gargždai — Kretinga, arba Plungė — Kartena — Kretinga. Telefonu paskambinau Stasiui Daknevičiui, Gargždų šaulių būrio vadui ir Antanui Dibisteriui, Kartenos šaulių būrio vadui. Pasitarus nutarėm, kad įsakymo negalim įvykdyti, nes būriuose nėra šaulių kalbančių rusiškai. Vėliau paaikšėjo iš okupantų butininkų, kad jie žygiavo naktimis ir poilsiui sustodavo miškuose, vengė viešumos.

Pirmas sąlytis su okupantais

Birželio pabaigoje į Kretingos komendantūrą atvyko okupacinės kariuomenės butininkai kpt. Salminas, V pasienio brigados štabo viršininkas ir kpt. Sėdovas, tos pačios brigados ūkio viršininkas. Kpt. Salminas pareiškė, kad patalpas pasirinks jie, o sek-

Patalpų sekvestravimas

Apėjome visą Kretingos miestą. Butininkai pasirinko patalpas: brigados štabui — Pranciškonų vienuolyno, šv. Antano pastatą, kareivinėms — Šaulių namus ir vienuolyno gimnaziją, brigados vadui — grafo Aleksandro Tiškevičiaus rūmus, geležinkelio stoties kontrolės sargybos būstinei — urėdo Žadeikio namus ir Kretingos vyriausiai užtvarai būstinę — vaistininko Ščepanavičiaus namus. Kpt. Salminas apsigyveno vaistininko Ilčiuko namuose, o kpt. Sėdovas paėmė statybininko Žygo namus. Komandirams (karininkams) sekvestruojant butus, kpt. Sėdovas pareiškė, kad kol dar neatvyko žmonos ("katiušos") pakaks vieno kambario. Jis nutarė juos apgyvendinti žydų prekybininkų butuose. Žydai esą tur-

tingesni, turi geresnius butus ir prabangiau gyvena už lietuvius. Jo argumentui protestuoti, prieštarauti nebuvo pagrindo, bent tuo tarpu susidariau nuomonę, kad kpt. Sėdovas yra antisemitas, nekenčias anot jo išsireiškimo "jėvrėjų". Bet aš susilaukiau iš žydų reakcijos, skundo, kad esu nusistatęs prieš juos. Mieste esą lietuviai advokatai, teisėjai, įstaigų viršininkai ir daugelis kitų, kurie turi net didesnius ir prabangesnius butus. Apie tai pranešiau kpt. Salminui. Jis tik nusišypsojo. Paaškinu, kad nereikia kreipti dėmesio į jų sukeltą aliarmą. Jus greitu laiku apramins — nusavins ne tik krautuves, bet ir namus. Iš tikro taip ir įvyko. Bent dalinai žydai pažino komunizmą.

Netrukus paaškinėjo kpt. Sėdovo išdaiga. Komandirai apsigyvenę pas žydus, susidraugavo su žydėmis, kurios teikė jiems žinias apie lietuvių veikėjus ir nusistačiusius prieš okupantus. Tai yra neginčijamas faktas. Kilus vokiečių-rusų karui 1941 metais birželio 22 dieną, enkavedistai galvotrukčiais bėgdami paliko NKVD įstaigoje seifus su slaptais dokumentais. Gestapininkai paėmė visas slaptas bylas. Agentų asmeninėse bylose buvo pažymėti agentų slapyvardžiai ir žinios apie sekamus asmenis. Tačiau nebuvo nė vieno žydo, įtariamo prieš komunizmą. Dalis agentų pabėgo į Sovietų Sąjungą, o tie, kurie nesuskubo, buvo gestapininkų sušaudyti. Kretingos apskrities NKVD įstaigoje tarnavo du kretingiškieji žydai. Beras Mauša Perskis, Kretingos rabino sūnus. Nuo 1934 m. komunistų partijos narys. Irma Šeras. Nuo 1929 m. komunistų partijos narys. Jie dalyvaudavo areštuojant ir tardant. Jų laimė, kad suskubo pasprukti ir išvengti bausmės.

V pasienio brigados štabas laikinai sustojo Plungėje. Kpt. Salminas pareikalavo tuojaus užleisti Pranciškonų vienuolyno šv. Antano pastatą. Lengva tarti — sekvestruok, bet vykdyti — sunku. Vienuoliai trijų aukštų pastate buvo įrengę spaustuve, knygriškylą, biblioteką, kiną, sandėlius ir butus Amerkos lietuviams, pensininkams. Vienuoliams jie atidavė savo santaupas, o vienuoliai pasižadėjo juos aprūpinti butais ir pragyvenimu visam amžiui. O dabar turėtų rūpintis visų garbinamas "tėvas, mokytojas" Stalinas. Ar ne pasityčiojimas!

Tuo metu keitėsi komendantai. Plk. Albertas Liutermoza gavo įsakymą grįžti į jo etatinę vietą Kariuomenės štabe ypatingiems reikalams. Jo vieton paskirtas majoras Stasys Baltrimas. Naujasis komendantas pareiškė, kad jis esąs naujas pareigūnas, liepė nekvaršinti jam galvos.

Provinciolas Dirvelė pasiteisino, jog šiame chaose nebeturi jokių teisių ir pareigų. Nuvykau į Palangą, nes daugelis organizacijų ir pavienių asmenų turėjo vilas. Vietoj burmistro jau buvo Palangos miesto vykdomojo komiteto pirmininkė Stasė Vaineikienė. Ji sutiko su mano nuomone, kad reikia sekvestruoti bet kurią vilą. Bet iškilo problema — mityba. Šios naštos ji atsisakė, tam reikalui nėra asignuoti finansai. Netoli Kretingos, Padvariuose, buvo įsikūręs motininis šv. Pranciškaus seserų ordino vienuolynas su naujokynu, senelių ir našlaičių prieglaudomis ir bažnytinio liturginių rūbų gamini- mo dirbtuve. Jos pasistatė didelius trobesius vienuolynui ir prieglaudoms. Kilo mintis senelius perkelti pas vienuoles. Ir čia pareiškė, kad gyvenamos patalpos pripildytos ir maisto atsargų neturi. Išaiškinu, kokiaj padėtyje yra Kretingos vienuoliai ir tik viena išėitis — senelius perkelti į Padvarių vienuolyną. Turto išvežimo reikalais rūpinosi patys vienuoliai. Tai tik vienas epizodas, kaip mūsų kraštą naikino, prievartavo okupantai.

Prisistatau pasienio brigados vadui

Atvykus brigados vadui į Kretingą, kpt. Salminas pranešė, kad turiu prisistatyti brigados vadui majorui Bočiarovui. Nuvykus prisistačiau. Brigados vadas apžiūrėjo mane, nuo galvos iki kojų. Matomai buvau įtartinas. Pradėjo aiškinti, kad mano pareigos esančios ypatingos, surištos su slaptais reikalais. Nuo šio momento esu atsakingas už paslapties išlaikymą. Jis manęs, kad aš žinau kokia bausmė yra skiriama. Priminė, kad į mirties zoną galiu įžengti tik su užtvartos vadu, nes sargybiniai šauna be įspėjimo pašalinus asmenis. Kilus neaiškumams įkurdinant užtvartų būstines, turiu į jį asmeniškai kreiptis. Paklausė, ar mano bute yra apsigyvenęs komandiras. Atsakiau, kol kas niekas negyvena. Ryšininkas turi būti jiems pasiekiamas kiekvienu momentu. Šiam reikalui mano bute vieną kambarį užima komandiras iš brigados štabo. Tuo ir baigėsi pirmas susitikimas su brigados vadu.

Mjr. Bočiarovas aukšto ūgio juodbruvis, lieknas. Griežtas, bet sukaltamas, taktiškas. Iš kpt. Salmino sužinojau, kad mjr. Bočiarovas yra baigęs Frunzės karo akademiją. Už pasižymėjimus esąs apdovanotas "Raudonosios vėliavos" ordinu.

Tą pačią dieną prisistatė man ltn. Romanovas, brigados II skyriaus viršininkas ir prašė parodyti kambarį, kuriame jis galėsiąs gyventi. Mano bute buvo vienas kambarys, atskirtas koridorium. Kam-

barį buvau išnuomavęs ltn. Baliui Arūnui, kuris buvo prikomandiruotas iš 6-to pėstininkų pulko šaulių reikalams. Kai bolševikai okupavo Lietuvą, ltn. Arūnas buvo atkomandiruotas į pulką, ir jo vieton atvyko "angelas sargas". Žinojau, kad ne ryšio, o sekimo tikslu buvo apgyvendintas ltn. Romanovas.

Pirmieji areštai

Žydžių draugavimas su enkavedistais nebuvo "meilės žaismas". Okupantai per trumpą laiką negalėjo patys surinkti žinias apie jiems nepalankius asmenis. Enkavedistai užverbavo agentais kriminalistus, komunistus, prisiplakėlius, žydes. NKVD prieš rinkimus į "Liaudies Seimą" sumanė įbauginti gyventojus, kad visi eitų balsuoti. Šiam reikalui jie vykdė areštus. Čia paminėsiu tik XV Kretingos šaulių rinktinės šaulius. Liepos 12-13 dienomis buvo areštuoti: ats. ltn. Antanas Dibisteris, Augustinas Gaudutis, Ignas Gelžinis, ats. teis. Vladas Kaveckas, Korza Balys, Pranas Lukauskas, ats. ltn. teis. Vladas

Petronaitis (Vyčio kryžiaus ordino kav.), Edmundas Šalčius, ats. gen. teis. Petras Šniukšta (Vyčio kryžiaus ordino kav.), viršila Jurgis Vičius (Vyčio kryžiaus kavalerius).

Iš dešimties areštuotų tik dviem pasisekė išlikti gyvimi: Kaškelis repatriavo į Vokietiją, o Šniukšta, prasidėjęs karui., išsilaisvino iš Kauno IX forto kalėjimo. Aštuoni buvo kalinami Telšių kalėjime ir virš metų žiauriai tardomi, bet nenuteisti. Juos ištiko žiaurus likimas, visi 1941 m. birželio 24-25 naktį buvo žiauriai nukankinti Rainių miškelyje.

Vėliau buvo areštuoti ir Rainių miškelyje nukankinti Kretingos šaulių rinktinės šie šauliai: Stasys Balsevičius, Stasys Daknevičius, Juozas Jablonskis, Pranas Lukauskas, Petras Kavolius, Mikas Langvinas, Antanas Montvydas, Vladas Sungaila ir Jonas Talšinskas. Visiems žinoma Rainių miškelių tragedija, kuri amžiams liks vienu šurpiausių momentų tautos istorijoje.

(Bus daugiau)

Svečiuose Kochanausko ūkyje. Iš k. kpt. Osvaldas Žadvydas, virš. Jurgis Vičius, Kochanauskas, Antanas Tarvydas ir kt.

ANTROJO PASAULINIO KARO KALTININKAI

(Tęsa iš š. m. "Kario" Nr. 8)

VYTAUTAS A. DAMBRAVA

Stalino pataikavimas Hitleriui

Kalbant apie krauju sucementuotą Stalino ir Hitlerio draugystę, abu diktatoriai žiūrėjo tiktai savo naudoms. Sovietai džiaugėsi prekybos sutartimi, santykių pagerinimu, sensacinga nepuolimo sutartimi ir slaptuoju protokolu, kuriuo Stalinas užsitikrino didžiulius teritorijos plotus ir milijonus aukų Rytų Europoje ir Balkanuose.

Sovietai turėjo didelius gamtos turtus ir milžiniškus žaliavų kiekius; jiems buvo reikalingas ilgalaikis investavimo planas. Vokietija turėjo puikiai išvystytą sunkiąją pramonę ir galėjo aprūpinti Staliną moderniausiais ginklais.

Prekybos sutartis Maskvai reiškė milijardą vokiškų markių. Vokietijai sutartis garantavo didelius kiekius naftos, geležies, chromo, platinos ir magnezijaus rūdos, fosfatų, medžio, medvilnės, maisto produktų, galvijams pašaro. Nukariaudama Lenkiją, Vokietija užėmė nafta turtingą sritį netoli Lvovo; toji sritis pagal slaptą protokolą turėjo būti perleista sovietams. Hitleris prašė tą sritį palikti vokiečių rankose. Stalinas, aišku nesutiko, bet pažadėjo kitokios rūšies kompensaciją: vieton sutartų 300,000 tonų naftos, jis pristatysiąs Vokietijai pusę milijono tonų. Hitleriui tai atrodė visai priimtinas pakaitalas.

Po antrojo Ribbentroo vizito į Maskvą, atsirado kitas Vokietijai palankus susitarimas: sovietai įsipareigojo Hitleriui palengvinti transportą iš Rumunijos ir Vidurio Rytų, naudojant transsibirinį geležinkelį. Tai įgalino Hitlerį išvengti britų-prancūzų blokados, vykdant transportą aplinkiniais keliais. Sovietai sutiko vokiečiams supirkti gumą ir kitus metalus Tolimuose Rytuose, išrūpino sąlygas supirkimas žaliavas gabenti Japonų, amerikiečių ir olandų laivais, pristatant jas per Murmanską ir sovietų okupuotą Lenkijos dalį.

1940 m. gruodžio mėn. 30 dieną, baigiant derybas naujai prekybos sutarčiai, dalyvavo ne tik Molotovas, bet ir Stalinas. Posėdžio metu Stalinas pasakė: "Sovietų Sąjunga žiūri į šią sutartį ne kaip į paprastą biznį, o kaip į savitarpio paramą". Stalinas asmeniškai užtikrino nacių aprūpinimą žaliavomis ir

maistu; vokiečiai užtikrino Staliną aprūpinti moderniais ginklais.

Kadangi Vokietija sutartimi įsipareigojo sovietams pristatyti nikelį ir ciną, naudodama savo atsargas, iš sovietų buvo reikalaujama naudoti jų turimas atsargas. Sovietų Sąjungai delsiant, Hitleris davė įsakymą derybininkams daryti kitas nuolaidas: pažadėti Stalinui naujus ir ligi tol slaptus ginklus, drauge su jų konstrukcijos brėžiniais lėktuvams, periskopams, povandeninių laivų mechaniškiems įtaisymams, municijos gamybos mašinerijai ir kt. Prekybos sutartis buvo pasirašyta 1941 m. vasario mėn. 11 d.

Japonai labai noriai tarpininkavo per sovietus Hitleriui. Jau 1940 metais Japonija buvo antras didumu alyvos, riebalų ir pieno produktų tiekėjas Vokietijai. Daugeliu atveju japonai darė supirkimus Vokietijai, o sovietai rūpinosi saugiu jų pristatymu.

Galbūt norėdami pridengti savo agresiją Rytų Europoje, 1941 metų pavasarį sovietai buvo tiek paslaugūs, kad medžiagų kiekiai buvo padidinti, o jų pristatymas paspartintas. Naciai galėjo tik pripažinti, kad sovietinis režimas negailėjo pastangų, o ypač darbo vergų, pristatyti naftai, benzinui, alyvai ir kitiems karo reikmenims. Labai galimas dalykas, kad sovietai azartišku entuziazmu pasitarnaudami Vokietijai ir pataikaudami Hitleriui įgalino nacius anksčiau pradėti Sovietų Sąjungos puolimą.

Dar 1939 metais Hitleris nutarė sovietams perleisti du kreiserius — didelius, greitus karo laivus "Luetzow" ir "Seydlitz". Sovietams paprašius dar vieno kreiserio — "Prinz Eugen". Hitleris nesutiko, bet pasiūlė laivų naikintuvų (destrojerių) brėžinius. Tai buvo konstrukcijos planai mažesniems, bet greitesniems laivams, ginkluotiems patrankomis, torpedomis ir povandeniniais sprogmenimis. Buvo duoti brėžiniai įvairiems laivyno komponentams, laivyno instrumentams, povandeninių laivų dalims.

Murmansko uostas buvo kuone išimtinai nacių dispozicijoje. Vokiečių laivai buvo ten nuolat nukreipiami, o iš ten grįždavo per neutralius Norvegijos vandenį. Kartais neutralius tebevaizduoją sovietai sulaikydavo kelioms dienoms vakarų sąjungininkų

laivus, kad padėtų pavojuje atsidūrusiems nacių laivams pasprukti. Sovietų talka Hitleriui buvo tikrai su kaupu: vadindami save "neutralia" valstybe, jie siūsdavo Anglijon savo gėrybes atviru jūros keliu, kuris, sovietai žinojo, buvo atviras nacių povandeninių laivų puolimams,

Sovietų laivyno bazė Murmanske turėjo didelės svarbos nacių povandeniniams laivams. Ten buvo ir pagalbinė kreiserių bazė iš kurios, gerai apginkluoti, puldinėjo Vakarų sąjungininkų transporto laivus.

Nacių admiras Raeder ne kartą reišė dėkinumą sovietams už jų pagalbą kovoje prieš angus. Padėkos laiški matyt tiek sujaudino Sovietų Sąjungos laivyno liaudies komisarą, kad jis sakė į padėką atsakysias ne žodžiais, bet darbais. Vienas tokių "darbu" buvo pažadas pastatyti nacių laivynui "Šiaurės Bazę" (Zapadnaja Lytza) Vakarų sąjungininkų laivams pulti ir naikinti. Toje bazėje vyko ir nacių laivų taisymo darbas. Nacių admiras Reader vėl dėkojo Maskvai už "tikrai vertingą sovietų paramą". Kremlius atsakė: "Jums pasitarnauti — mums tik malonumas".

Europos komunistai palaiko Hitlerį

Hitlerio ir Stalino sėbravimo metu iškilo konkretus klausimas: kokia turi būti Komunistų partijos laikysena Europoje, matant Sovietų Sąjungos simpatijas ir teikiamą paramą nacių valdomai Vokietijai? Kokia yra Komunistų partijos linija?

Atsakymą greitai davė Prancūzijos komunistų vadas Maurice Thorez. Paskelbus prancūzams karą hitlerinei Vokietijai, jau po savaitės Thores atsidūrė Maskvoje, pradėdamas agitaciją prieš Daladier vyriausybę ir rasdamas darbą Trečiajame Komunistų Internacionale, kurios vyriausioji būstinė buvo kitoje Kremliaus pusėje. Kominternas, kuris esmėje buvo tikrai NKVD pratęsimas, bet vaizdavo neva nepriklausomą instituciją, aiškaus atsakymo irgi neturėjo.

1939 m. rugpjūčio mėn. 31 d. Molotovas Aukščiausiam Soviete pasakė kalbą, bandydamas sovietų politiką derinti su marksistiniais bolševizmo principais. Molotovas taip kalbėjo: "Yra keliamas naivus klausimas: kaip, girdi, galima pateisinti, kad Sovietų Sąjunga stengiasi gerinti santykius su fašistinio tipo valstybe? Ar tai įmanoma?" Molotovui atsakymas atrodė paprastas: "Žmonės užmiršta, — kalbėjo, — kad yra visai nesvarbu, ką mes galvojame apie kito krašto vidaus politiką; mes turime galvoti tikrai apie užsienio politiką... Vakar mes buvome priešai užsie-

nio politikos srityje; šiandien padėtis pasikeitė, ir mes jau nebesame priešai. Istorija mus pamokė, kad karas ir išskylą tarpusavio priešiskumai mums gali nešti tikrai žalą. Sudarytasis paktas atveria naujas galimybes sustiprinti Sovietų Sąjungos įtaką tarptautinėje plotmėje".

Kominterno "linija" iš karto paaiškėjo: reikia skelbti, jog vyksta imperialistinis, neteisingas karas, už kurį britai ir prancūzai yra atsakingi"

Kominterno instrukcija Amerikos Komunistų partijai buvo schizofreninio politinio galvojimo šedevras. Ji skelbė: "Nėra tai antifašistinis karas, kurį veda demokratija; vyksta imperialistinis karas". Po to sekė grynas melas: "Sovietų Sąjunga, remdama Ukrainos ir Baltgudijos darbininkiją, išgelbėjo vienuolika milijonų žmonių iš kapitalistinio pragaro ir įjungė juos į socializmą, atidarydama duris kultūrinei pažangai ir jų apsaugojimui nuo vergijos". Slaptame Ribbentropo - Molotovo protokole kalba buvo visai kitokia. Begėdiškai meluodama ir iškreipdama kiekvieną faktą, Sovietų Sąjunga palaipsniui surado minią melu tikinčių, jog Sovietų Sąjunga yra gynėja laisvės. Tai, žinoma buvo begėdiško melo kulminacija.

Prancūzijoje, kur komunistų įtaka yra gana didelė, vykdo nuolatinę agitaciją prieš legalią premjero Daladier vyriausybę. Komunistai viešai skelbė direktyvas, kuriomis pranūzai buvo kurstomi sabotuoti ir visais būdais naikinti karines medžiagas. 1940 m. sausio mėnesio deklaracija, pasirašyta Thorez ir Duclos, kvietė prancūzų darbininkiją vienytis prieš "geriausių mūsų tautos sūnų žudikus" — — suprask: prancūzų vyriausybę. Reikalavo įrodyti komunistų lojalumą teroro veiksmais, akcija... ir visas pastangas skirti "šviesiausiam visų kraštų darbininkų vadui, mūsų mylimam didžiajam Stalinui".

Naują Kompartijos "liniją" aidu atliepė olandų komunistai jų vado L. Janseno pareiškime: "Klausimas yra ne nacionalsocializmo, o visų imperialistinių valstybių ir mūsų pačių krašto buržuazijos nešamo pavojaus... kuri nori neutralius kraštus įvelti į karą. Mes teisingai giname savo krašto interesus".

Pravda paskelbė Kremliaus "aukso mintį": "Mažo krašto neutralumas save apginti yra tikrai fikcija ir iliuzija".

Taigi, visos komunistų partijos akiai sekė oficialią Kremliaus liniją: remti Hitlerį (o taip ir Staliną) ir jų vykdomą agresiją.

Prancūzų vyriausybei uždraudus komunistams spausdinti pronacinius atsišaukimus, komunistai juos spausdino pogrindyje. Viena proga, Ribbentropas pasijuokė savo kolegai italui Ciano, kad komuni-

stinė propaganda dabar spausdinama vokiečių spaustuose”. Brošiūrėlėse komunistai kurstė sabotazą, ragindami trukdyti prancūzų vyriausybei vykdyti pasiruošimą gintis nuo Hitlerio puolimų. Komunistai virto penktakolūnistais savo pačių šalyse. Jie paveikė viešąją nuomonę, silpnindami prancūzų valią sulaikyti nacizmo bangą ir tuo pagreitindami Prancūzijos okupaciją. Toks buvo prancūzų komunistų “pasitarnavimas” savo tėvynei.

Hitlerio Vokietija puolė Vakarų Europą 1940 m. gegužės mėnesį. Tuojau po to Maskva ironiškai komentavo: “Prancūzų blokas gali dabar didžiulis, istūmęs dvi mažas valstybes (Olandiją ir Belgiją) į imperialistinio karo liepsnas”.

Prancūziją Hitlerio kariuomenei okupavus, Molotovas siuntė sovietų vyriausybei “širdingus sveikinimus su nepaprastu vokiečių armijos laimėjimu”. Nėra ko stebėtis, kad komunistų ofiozas *L'Humanité*, kurį prancūzų policija uždarė, o vyriausius komunistų agitatorius suėmė, gavo leidimą veikti...iš Gestapo. *L'Humanité*, kurio spausdinimą mes vėl tęsiame, laikys savo pareiga puoselėti prancūzų-sovietų draugystę vokiečių-rusų sutarties dvasioje”.

Jugoslavijoje komunistai irgi nerado nė vieno gero žodžio anglams ir prancūzams. Tito neprotstavo prieš Hitlerį, kai Jugoslaviją nusiaubė nacių armijos. Jis pradėjo protestą tik 1942 metų birželio mėn.

22 dieną, hitlerinei Vokietijai pradėjus karą prieš Sovietų Sąjungą. Tada ir tiktai tada Josef Broz, vadinamas Tito, stoji kovon prieš nacius, šį kartą jau vadindamas juos tikruoju vardu: agresoriais.

Ir Olandijos komunistai turėjo pagrindo džiaugtis, Hitleriui okupavus jų kraštą Gestapo jiems leido spausdinti komunistinę literatūrą, kuri, savaime suprantama, buvo palanki hitlerinei Vokietijai. Pasiskaymai buvo vienodi: “Mes turime jausti pareigą kooperuoti su vokiečiais, siekdami greito krašto atstatymo. Yra nepaprastai svarbu, kad mes nei tiesioginiai, nei netiesioginiai neremtume sąjungininkų pastangų tęsti karą; mes turime būti visiškai neutralūs Vokietijos atžvilgiu. Dirbančiųjų klasė Olandijoje turi teisingai suprasti ir aiškinti vokiečių okupaciją mūsų krašte”.

Naciai, aišku, džiaugėsi perdėta komunistų ištikimybė.

Prancūzų komunistai nepraleido progos visą kaltę primesti “prancūzų imperializmui”, aiškindami sekančiai: “Prancūzų imperializmas susilaukė didžiausio pralaimėjimo. Mūsų pareiga užsitikrinti, kad tas pralaimėjimas būtų visalaikis. Leninas mus mokė, kad kur esama padėtis ir liaudies interesai reikalauja, kontraktas gali būti sudarytas kad ir su pačiu velniu”.

Taip ir buvo.

(*Bus daugiau*)

1926 m. gruodžio 17 d. šarvuočiai budi prie Vyriausiojo Štabo. Dešinėje — šarvuočių kuopos vadas kpt. L. Virbickas. Iš P. Jurgėlos archyvo

LIETUVOS GENEROLŲ LAIPSNIO ŽENKLAI

H. L. GAIDIS

Senais laikais Lietuvos aukštieji karininkai buvo vadinami "etmonais" ar "didžiaisiais etmonais". Šis žodis buvo pritaikytas iš kazokų "atamano". Šis titulas buvo naudojamas iki 1794 m. Kosciuškos sukilimo, kada aukštam kariniam viršininkui vadinti pradėta naudoti prancūzų kalbos "generolo" titulas. Prancūzijoje generolo pavadinimas pradėtas naudoti po Didžiosios prancūzų revoliucijos. Prieš tai dauguma aukštųjų karininkų turėjo karališkus titulus ir juos naudojo kaip garbės titulus kariuomenėje. Karališki titulai išnyko revoliucijos metu ir generolo pavadinimas pasklido Europoje su Napoleono pergalėmis.

Manoma, kad pirmas lietuvis turėjęs generolo laipsnį buvo Tadas Kosciūška. Ar taip tikrai buvo, ar ne, tas laipsnis buvo oficialiai priimtas ir nuo to laiko naudojamas.

1918 m. atkūrus Lietuvos valstybę, generolo laipsnis buvo vėl naudojamas Lietuvos kariuomenėje. Pirmasis naujoje Lietuvos kariuomenėje generolas buvo Silvestras Žukauskas, vadovavęs kovoje prieš bolševikus, bermontininkus ir lenkus. Nepriklausomybės laikotarpiu Lietuvos kariuomenėje yra tarnavę penkiasdešimt generolų. Pilnas jų sąrašas buvo sudarytas Vytenio Statkaus ir išspausdintas *Kario* 1988 m. rugpjūčio iki lapkričio ir 1989 m. vasario numeriuose.

Kaip ir visų kitų karinių laipsnių, taip ir generolų laipsnių ženklai dėvimi ant uniformos. Seniau generolų laipsnio ženklai buvo sidabro ar aukso kurtais papuošti antpečiai, bet laiko slinkyje ir kitų laipsnių kariai tokius antpečius pradėjo dėvėti prie išieginės uniformos. Nustojus antpečius naudoti, generolo laipsniui žymėti buvo įvesti kitokie ženklai. JAV generolo laipsniams žymėti naudoja paprastas sidabrines žvaigždes, kitos kariuomenės naudoja kitus, su jų istorija susijusius ženklus.

1918 m. atgaivinus Lietuvos kariuomenę, generolo laipsnis pradžioje buvo žymimas ant apikaklės dėvimais raudonais sidabriniais galionais apsiūtais trikampiais, kurių viduryje buvo įsegtas sidabrinis vytis. Pradėjus laipsnių ženklus dėvėti ant antpečių, generolų laipsniams žymėti pradėta naudoti raudoname emalio apskritime segamas sidabrinis vytis. apskritimas buvo apsuptas auksinės spalvos stilizuo-

tais spinduliais. Šio ženklo bendras skersmuo buvo 31 mm.

Iki 1935 m. Lietuvos kariuomenėje buvo du generolų laipsniai. Generolo leitenanto laipsnis buvo žymimas po vieną aukščiau aprašytą ženklą ant kiekvieno antpečio, o generolo laipsnis — po du ant kiekvieno antpečio. 1936 m. buvo įvesti trys generolų laipsniai. Brigados generolas dėvėjo po vieną, divizijos generolas po du, o generolas po tris ženklus ant kiekvieno antpečio. Apie 1928 m. čia aprašomas ženklas buvo ir naudojamas kaip karininkų kepurės kokarda, tačiau tai truko neilgai. 1936 m. visiems kariams buvo įvesta bendra kokarda: baltas vytis raudoname skyde, ąžuolo lapų ir stilizuotų auksinių spindulių trikampyje.

Visu Lietuvos nepriklausomybės laikotarpiu buvo tik penkiasdešimt generolų. Dėl tos priežasties generolų laipsnio ženklai yra vieni iš rečiausiai užtinkamų. Jų originalai yra prie gen. Povilo Plechavičiaus uniformos, kurią yra išsaugojusi jo šeima. Šeimai maloniai sutikus, Litanistikos tyrimų ir Studijų centras, 56th Street and Claremont Avenue, Chicago, Illinois 60636, pasirūpino pagaminti generolo laipsnio ženklų reprodukcijas, kurios jau gautos iš gamintojo ir yra taip gerai atliktos, kad visai nesiiskiria nuo originalo.

OKUPACIJŲ METAI VILNIUJE

PETRAS MATEKŪNAS

(Tęsa iš š. m. "K a r i o" Nr. 8)

Nors su lenkų Armia Krajowa vadais buvo susitiki-
ta ir kalbėtasi, bet jie ir toliau paliko tokie pat klas-
tingi, kaip ir buvo prieš tai. Turėdami gerą užnu-
garį, siautė ir toliau. Bet jų likimas, kai Vilnių užėmė
rusų bolševikų armija, vadovaujama gen. Černia-
chovskio, buvo labai liūdnas. Vokiečiai, kai pra-
laimėjo prie Staliningrado, spaudžiami rusų armijos,
kuri buvo gerai apginkluota JAV įvairiais ginklais,
tankais ir aprūpinti maisto produktais, traukėsi į Va-
karus. Nors Rytinėje Lietuvos dalyje siautė rusų
bolševikų partizanai, bet jie lenkų partizanų
neužpuldinėdavo, o tik vokiečius ir jų transportą,
neišskyrus ir lietuvių policijos, savisaugos ir Vietinės
rinktinės dalinių bei neišskyrus vokiečių įgulų, vei-
kusių mažesniuose miesteliuose.

Lenkų partizanų padėtis pablogėjo, kai Sovietų
Sąjunga nutraukė diplomatinius santykius su Londo-
no lenkų vyriausybe. Rusų bolševikų partizanai tuo-
jau pradėjo ir lenkų partizanus užpuldinti, nes
žinojo, kad juos remia ginklais Vilniaus komisaras
Wulff. Tuomet lenkų Armia Krajowa vadovybė
pradėjo tartis su vokiečiais. Pirmas pasitarimas įvyko
1944 m. vasario mėn. 10 d. "Valgio" užkandinėje,
Gedimino gatvėje, o po dviejų dienų — vasario 12
d. — Jakšto gatvėje. Pasitarime dalyvavo wehrmachto
majoras Christtanson, kurio iniciatyva vyko pasi-
pasitarimai, iš lenkų plk. Aleks. Kryžonowski-Wilk
ir kiti. Vokiečiai lenkams pasiūlė aukštas vitas Ar-
beitsamte, paimiti iš lietuvių policiją ir visą adminis-
traciją, jei lenkai kariaus prieš sovietus ir jiems
netrukdytų vežti žmones į Vokietiją darbams.

Plk. Aleks. Kryžonowski-Wilk su pasiūlymais nu-
vyko atsiklausti į Varšuvą lenkų pagrindžio vyriausią
vadovybę, kuri, spaudžiama lenkų Londono vyriaus-
ybės, jam nepritarė, nes sovietus laikė savo sąjun-
gininkais. Tokio pat pobūdžio pasitarimai dar vyko
ir liepos mėn., bet buvo nesėkmingi, nes Armia
Krajowa laikėsi lenkų pagrindžio vyriausios vado-
vybės nurodymų.

Nors vokiečių kariuomenė traukėsi su dideliais
nuostoliais į Vakarus, bet Vilniaus vokiečių vado-
vybė, nors ir jautė, kad jų viešpatavimo dienos bai-
giasi, dar stengėsi, kad Vilniuje vyktų tarp tautybių
nesutarimai ir žudynės bei neapykanta. Vokiečių

agentai pradėjo net raginti vietos rusus, kurių dau-
guma buvo komunistai, stoti į policiją ir atsiskaityti
su lietuviais.

Bado kortelės ir spekuliacija

Gyvenimo sąlygos, paėmus valdžią partie-
čiams, atvykusiems iš Vokietijos, kas diena blogėjo.
Tuojuo jie įvedė maisto produktams, rūkalams ir
kitiems būtiniams reikmenims korteles. Maisto pro-
duktų kiekis buvo nustatytas labai mažas. Dažnai ir
tų maisto produktų gyventojai negaudavo, nors kor-
telėse buvo pažymėta. Pragyventi iš to davinio, kuris
nesudarė net 2000 kolorijų, buvo neįmanoma. Mai-
sto reikėjo pasirūpinti iš šalies, kitaip sakant, juodoje
rinkoje, kur tekdavo sumokėti aukštas kainas. Sun-
kiausiai buvo tiems, kurie neturėjo tėvų ar giminių
ūkininkų. tokiems bado šmėkla kiekvieną dieną žiū-
rėjo į akis. Darbo našumas tiek įstaigose, tiek ir
įmonėse sumažėjo. Tarnautojai įstaigose keitėsi,
ypatingai tose, kur tegavo tik algą be jokių priedų,
pvz. mokesčių inspektorius (buvęs inspektorių
padėjėjas) per mėnesį 1943 m. gavo tik 260 RM. Už
tą sumą tegalėjo juodoje rinkoje nusipirkti nedau-
giau kaip 2 ar 3 kilogramus sviesto ar lašinių.

Negeriau buvo ir su drabužiais. Juos gaudavo
pagal taškus, kurių gyventojai, išskyrus vieną kitą,
per visą karo metą negavo. Kai kam teko nešioti
sulopytas kelnes, švarką ar palatą.

Apsiginti nuo bado šmėklos tiek tarnautojai,
tiek dadrbininkai ar kitų profesijų žmonės, neišski-
riant tautybių, įsitraukė, nors ir buvo tam nelinkę,
į spekuliaciją. Tai buvo visai natūralus dalykas, nes
gyventi reikėjo.

Spekuliacija vertėsi ir net patys vokiečiai per
patikimus asmenis ypač žibalo kortelėmis.

Nors vokiečiai griežtai baudė spekuliantus, bet
nuo to "verslo" atbaidyti negalėjo. 1943 m. rudenį
katedros aikštėje prieš Šv. Stanislavo katedros fasa-
dą, gerai matomoje vietoje, už spekuliaciją, vo-
kiečiai pakorė ant krūmo šakos vyrą, kuris toje vie-
toje buvo išlaikytas apie vieną savaitę. Vaizdas nemalonus,
žiūrint į tą nelaimingąjį. Prie katedros vo-
kiečiai jį pakabino sąmoningai, kad jį žmonės matytų,
eidami į katedrą melstis.

Žydų getas

Vilniuje prieš vokiečių okupaciją žydų buvo apie 75.000. Ne tik Lietuvos žydai, bet ir viso pasaulio žydai Vilnių vadindavo "Lietuvos Jeruzalė". Daug žydų pirmomis karo dienomis, artinantis vokiečių kariuomenės daliniams prie Vilniaus, pasitraukė į Sovietų Rusiją. Žydų padėtis, vokiečiams okupavus Lietuvą, pasidarė nepavydėtina. Pirmomis karo dienomis daug žydų vokiečių komendanto įsakymu buvo suimta kaip užstatai ir visi, matyt, buvo vokiečių sušaudyti, nes iš jų nė vienas negrįžo į namus. Likę žydai tuojau perėjo gestapo žinion. Visus žydus po dviejų mėnesių — 1941 m. rugsėjo mėn. 6 d. išleistu įsakymu — buvo suvaryti į getą, įrengtą senamiestyje. Jiems davė tik 15 minučių laiko pasiruošti ir pasiimti su savimi tik tiek reikalingiausių daiktų, kiek galėjo panešti.

Visi Vilniaus miesto žydai buvo apgyvendinti dviejuose getuose ir stovyklose — apie 50.000 getuose ir apie 2000 stovyklose. Pirmasis getas buvo įrengtas vakarinėje dalyje nuo Vokiečių gatvės. Jis prasidėjo Arklių gatve ir ėjo pagal Pylimo, Mykolo, Ašmenos ir per namus, išskyrus tik frontinius namus

prie Vokiečių gatvės, buvo iš geto ribų išimti. Įėjimas į getą buvo įrengtas Rudnikų gatvėje. Į šį getą buvo patalpinta apie 30.000 žydų.

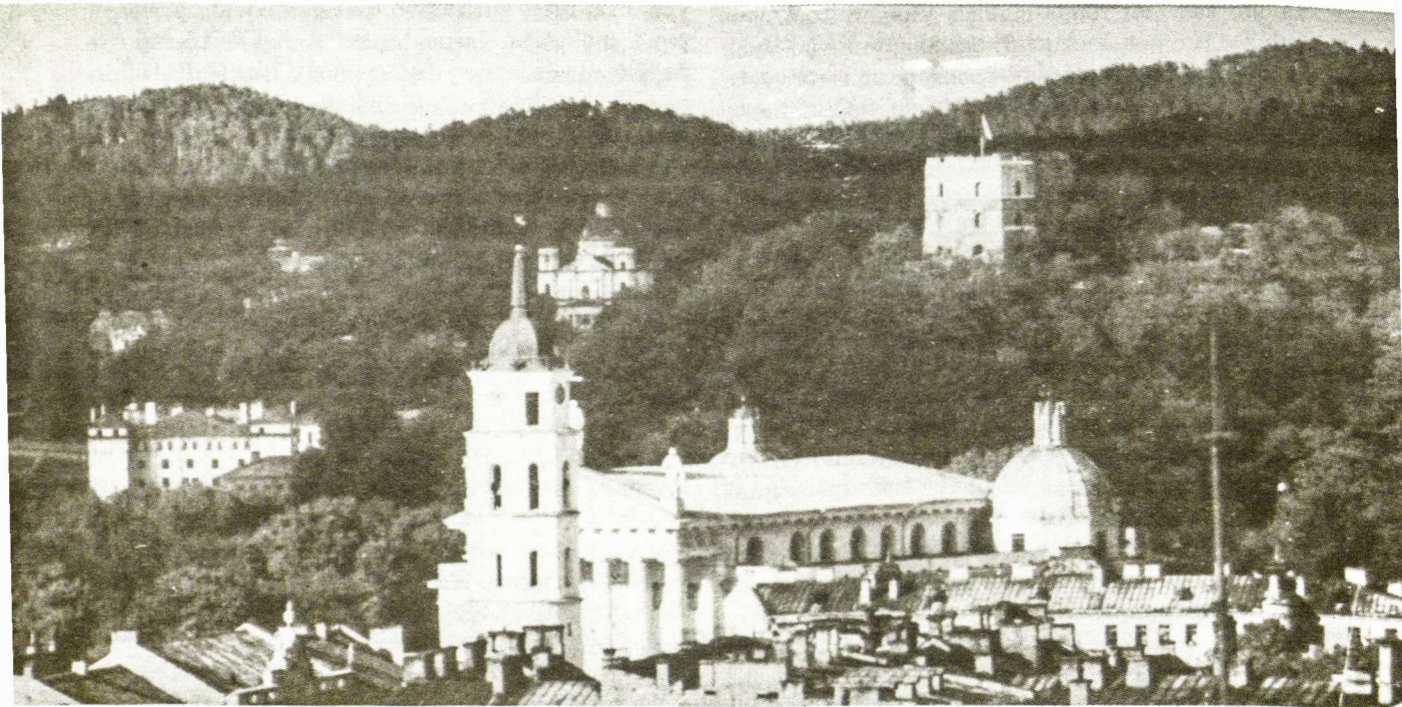
Antras getas buvo įrengtas rytinėje Vokiečių gatvės pusėje. Prasidėjo Vokiečių gatve. Toliau ėjo Didžiųjų gatve iki Švarco, Goane, Dominikonų ir pasuko Vokiečių gatvės link, išskyrus tik keletą namų, stovinčių fronte pagal Didžiąją, Dominikonų ir Vokiečių gatves. Šiame gete buvo apgyvendinta apie 20.000 žydų.

Be šių getų, dar buvo dvi stovyklos: viena Vivilskio gatvėje prie kailių fabriko, o kita Subačiaus gatvėje, kurios žydai aptarnavo H.P.K. automobilių parką. Abiejose stovyklose buvo apie 2.000 žydų.

Kad žydai neišeitų iš geto ribų, visos gatvelės, kurios jungėsi su Pylimo ar kitomis gatvėmis buvo atskirtos aukšta mūro siena.

Vidaus tvarkai palaikyti gestapas jiems leido iš pačių žydų sudaryti tarybą, vokiečių buvo vadinama Judenrat.

Visų žydų likimas buvo liūdnas, nes su jais gestapas ką norėjo, tą ir darė, visai nenešdamas jokios teisinės ar moralinės atsakomybės. Žydams jie

Vilniaus arkikatedra su Gedimino pilies bokštu

uždraudė eiti šaligatviais, o tik gatve. Ant jų švarkų ar paltų, kad išsiskirtų iš kitų žmonių, turėjo nešioti Dovydo žvaigždę. Dažnai teko matyti didelius žydų būrius, sustatytus po keturius ar daugiau į gretas einančius Pylimo gatve, kuriuos iš visų pusių lydėjo ginkluoti vokiečių SS kariai. Kur juos būriais varydavo, negalėčiau pasakyti. Tuose būriuose, kaip pastebėjau, daugiausia buvo pagyvenę žmonės — vyrai ir moterys. Kai kurie iš jų pabėgdavo iš geto ir “apsigyvendavo” net Vilniaus miesto kanalizacijos vamzdžiuose. Bet ir ten juos gestapas surasdavo. Teko net matyti, kai du gestapininkai stovėjo Šv. Ignoto gatvėje netoli Dominikonų bažnyčios su atsuktais automatais į atidarytą kanalizacijos angą, laukdami perbėgančių žydų iš vienos kanalizacijos linijos į kitą. Ar juos nušovė, ar jie pabėgo, negalėčiau pasakyti, nes pro tą vietą tik praėjau, eidamas į Vilniaus universiteto pusę.

Kasdien žydų skaičius mažėjo. Vieni išmirė nuo bado ar nepakeldami sunkių gyvenimo sąlygų. Kitus vokiečių SS daliniai sušaudė, o kurie pabėgo iš geto — slapstėsi ar įstojo į rusų bolševikų partizanų būrį, kuriam vadovavo žydų tautybės Henrikas Zimanas. Šie partizanai veikė Rudnikų girios apylinkėse, užpuldinėdami vokiečių pravažiuojančius karius bei sprogdindavo geležinkelius.

Žydus SS daliniai šaudydavo Paneriuose,

maždaug 10 km nuo Vilniaus miesto centro. Ten Vilniaus Statybos bendrovė buvo iškasusi daug duobių požeminiams benzino tankams. Anksčiau tą vietovę buvo užėmusi vokiečių armija, o vėliau perduota gestapui.

Vilniaus Universiteto uždarymas

Kai vokiečiams pradėjo nesisekti visuose frontuose, norėjo visose trijose Pabaltijo valstybėse sumobilizuoti jaunimą į SS dalinius ir juos apmokinę pasiųsti į frontą. Estijoje ir Latvijoje mobilizacija pavyko, bet Lietuvoje tos sėkmės visai neturėjo, nors dėjo dideles pastangas. Vokiečiai atsikeršydami, kad jaunimas nestojo savanoriais į organizuojamą lietuvių SS legioną, 1943 m. kovo mėn. 16 d. naktį Vilniuje suėmė švietimo tarėją dr. P. Germantą, kontrolės tarėją mjr. St. Puodžių, prof. V. Jurgutį, prof. B. Sruogą, kun. A. Lipniūną ir kitus. Vilniuje buvo suimta 24 asmenys. Juos visus nuvežė į Stutthofio koncentracijos stovyklą prie Dancigo, kur iš 46 išvežtųjų lietuvių per keletą mėnesių mirė 15, jų tarpe ir kontrolierius St. Puodžius.

Suėmus dr. Germantą ir kitus, sekantį rytą — kovo 17 d. — apie 6 val. rytą Vilniaus universitetas buvo apsuptas vokiečių SS dalinio ir jame net nesant rektoriaus darė kratą. Prie durų sudaužė universiteto iškabą, o rektorių M. Biržišką, kuriam kratos metu

Vilniaus universiteto kiemas

pavyko įeiti į universiteto raštinę, jam pareiškus protestą, buvo jėga išprašytas. Kratos metu tiek raštinėje, tiek ir kituose kambariuose buvo sudaužytas Vytis, paėmė rašomą medžiagą, rašomąsias mašinėles, baldus ir kt., o iš Fizikos instituto, Naugarduke ir Mindaugo gt., išvežė į Vokietiją mechaninę dirbtuvę su visomis mašinomis bei įrankiais. Prie universiteto stovėjo net keletą dienų sargyba, o raštinėje sargyba budėjo net keletą savaičių, visai neįleisdama tarnautojų.

Be Vilniaus universiteto, dar buvo uždarytas Pedagoginis institutas, Dailės akademija, Liaudies ansamblis ir Filharmonija. Paliko tik Vilniaus Muzikos mokykla, gimnazija ir amatų mokyklos.

Bažnyčios pilnos tikinčiųjų

Dvasinio nusiramino vilniečiai, kaip ir rusų bolševikų okupacijos metu, rado maldoje. Visos bažnyčios sekmadieniais buvo pilnos žmonių. Lietuviai daugiausia rinkosi trijose bažnyčiose: Šv. Jono, Šv. Mikalojaus ir Šv. Stanislovo katedroje-bazilikoje. Visus į šias bažnyčias sutraukdavo kun. Lipniūno, kun. Kristupo Čibiro ir arkivysk. M. Reinio pamokslai.

Vilniaus miesto bombardavimai

Visi buvo įsitikinę, kad vokiečiai karo nelaimės, nes visuose frontuose traukėsi, neva, kaip jie skelbė, grynai strateginiais sumetimais. Žmonės jų pranešimais netikėjo. Kiekvienas jautė, kad rusai bolševikai, amerikiečių remiami, vėl okupuos Lietuvą, nes prez. Rooseveltas, apsuptas patarėjų, kurie visiems atrodė buvo 100% liberalai ar komunistai, pataikavę Sovietų Rusijai. Paliko dvi galimybes — trauktis žmonėms į Vakarus ar pasilikus Lietuvoje, vergauti arba mirti kaip "liaudies priešais" Sibire.

Daug lietuvių, kilusių iš vakarinės Lietuvos dalies, savo šeimas išvežė iš Vilniaus pas tėvus ar gimiņas, nes Vilniuje jau pasidarė nebesaugu, nes dažniau pradėjo pasirodyti bolševikų lėktuvai, numsdami vieną kitą bombą. Žmonės jau pergyvenę bombardavimus, prasidėjęs karui tarp rusų bolševikų ir vokiečių, gyveno baimėje.

Rusų bolševikų lėktuvai atskrisdavo tik naktimis, kai būdavo tamsu, nes, matyt, bijodavo priešlėktuvinės artilerijos apšaudymo. Vienas iš didžiausių bombardavimų buvo 1942 m. kovo mėn. 23 d. apie 10-tą val. vakare. Per bombardavimą buvo užmušta žmonių ir sugriauta keletas namų. Užmuštųjų tarpe buvo Šv. Mikalojaus parapijos klebonas

kun. Kristupas Čibiras ir sužeistas arkivysk. M. Reinys, kuriam buvo nulaužtas rankos raktikaulis. Jie abu tuo metu buvo klebonijoje. Bomba pataikė tiesiai į kleboniją ir jai sprogo visai subirėjo, palaidodama juos po griuvėsiais. Arkivysk. M. Reinys buvo laimingesnis, nes išliko gyvas, o kun. K. Čibiras buvo užmuštas vietoje. Kun. K. Čibiras, kai vyko bombardavimas, savo kambarielyje rašė su mašinėle kūrijos raštą — pranešimą — Ap. Sostui apie pasikeitimus Vilniaus ordinariate. Ėjo kalbos, kad arkivysk. M. Reinys, jei jis nebūtų suspėjęs palįsti po rašomuoju stalu, vargiai ar būtų išlikęs gyvas, nes stalas atlaikęs visą griuvėsių svorį. Raktikaulį jis nusi-laužęs, kai lindo po stalu, atsitrenkdamas į jo kraštą. Arkivyskupas gydėsi Šv. Jokūbo ligoninėje.

Vaizdas buvo baisus. Vietoje buvusios klebonijos stovėjo griuvėsių krūva. Visų namų langai, kurie stovėjo arčiau klebonijos, buvo net su rėmais iškritę.

Kun. K. Čibiro visi lietuviai gailėjosi, o ypatin-gai tie, kurie su juo kartu dirbo ir kovojo dėl lietu-vybės lenkų okupacijos metu. Palaidotas Rusų ka-pinėse.

Antras didelis rusų bolševikų lėktuvų bombor-davimas įvyko 1944 m. birželio mėn. 29 d. apie 10-tą valandą vakare, kai rusų bolševikų kariumenės daliniai priartėjo prie Vilniaus.

"Plechavičiukai"

Vietinė rinktinė buvo grynai sudaryta gynimo reikalams nuo rusų partizanų, kurie siautė Švenčionių, Utenos, Zarasų, Ukmergės ir net Panevėžio apskr. Taip pat nuo rusų bolševikų partizanų neat-siliko ir lenkų, kurie siautė apie Švenčionis bei kitose Rytų Lietuvos vietovėse. Vokiečių okupacinė val-džia mažai į tai tekreipė dėmesio. Bet kai partizanai nužudydavo vokiečių, tuomet nukentėdavo visai nekalti apylinkės gyventojai, pvz., Lentupyje, Pirčiu-pyje ir kitur.

Vietinė rinktinė buvo sudaryta 1944 m. sausio mėn., susitarus su vokiečiais. Sutartį pasirašė vo-kiečių gen. Harm. Vietinės rinktinės batalionas, vykdamas į savo paskirties vietą, buvo išsirikiavęs Napoleono aikštėje prie Vilniaus lietuvių kome-dantūros, netoli valdžios reprezentacinių rūmų. Į aikštę, kur jie išsirikiavę stovėjo, susirinko didelė vilniečių minia. Nors "plechavičiukai", kaip juos vil-niečiai vadino, buvo apsirengę vokiškais karių uni-formomis, bet su lietuviškais ženklais, pilni ryšto ir jų veiduose atsispindėjo tikra lietuviška dvasia ir

pasiaukojimas tėvynei. Sesės lietuvaitės juos apdovanojo gėlėmis.

1944 m. gegužės mėn. 15 d. vokiečiai, atsisiakius priimti okupanto reikalavimus, suėmė Vietinės rinktinės štabo karininkus, batalionus, kurie buvo Vilniaus krašte, nuginklavo, o gegužės 17 - 21 d. Paneriuose sušaudė 66 visai nekaltus Vietinės rinktinės karius.

Žmonių gaudymas darbams

Vokiečiai, kai pradėjo nesisekti fronte, nėrėsi, kaip sakydavo, "iš kailio". Jaunesnio amžiaus vyrus ir moteris, kurių prisivilioti degtine ir papirosais negalėjo, kad jie vyktų į Vokietiją darbams, ėmė juos gaudyti gatvėse, kinuose ir net sekmadieniais bažnyčiose ar prekyvietėse. Tokios medžioklės jiems iš pradžių pasisekdavo, kai dar niekas nežinojo, bet vėliau visi išgudrėjo ir pasidarė atsargesni. Žmonių medžioklės teko matyti ir Vilniuje, kaip SS dalinis apsupo "Mūzos" kiną, esantį Naugarduko gatvėje, prie Pylimo gatvės. Iš ten jie išvedė apie 30 įvairaus amžiaus vyrų ir moterų. Juos visus susodino į sunkvežimius, kurie stovėjo tam reikalui pastatyti prie kino ir ginkluotų SS karių apsaugoje išvežė. Tokios medžioklės, matyt, buvo surengtos ir kitose Vilniaus miesto dalyse.

Miškų naikinimas

Rusų bolševikų partizanai, įsistiprinę rytinėse Vilniaus krašto miškuose, kai tik vokiečiams pradėjo nesisekti fronte, pasidarė drąsesni, atkaklesni. Jie pradėjo iš miškų apšaudyti pravažiuojančius vokiečių karius ir sprogdinti traukinius įvairiose Vilniaus apylinkės vietose. Norėdami apsisaugoti nuo užpuolimų, vokiečiai įsakė prie geležinkelių ir didesnių kelių iškirsti 100 metrų esančio miško ruožą, skaitant nuo geležinkelio ar kelio gilyn į mišką, kad būtų geras matomumas, visai nekreipdami dėmesio į daromą miško ūkiui didelę žalą. Vilniaus Miškų urėdija miškų ruošus, paskirtus iškirsti, davė vietos gyventojams už labai žemas kainas patiems išsikirsti. Kuro klausimas, kaip ir maisto, vokiečių okupacijos metu buvo labai aktualus. Daug gyventojų, neturėdami kuro, žiemos metu gyveno visai nekūrentuose butuose. Įstaigų tarnautojai, kai tik sužinojo, tuojau kreipėsi į Vilniaus Miškų urėdiją. Vilniaus Mokesčių inspekcijų tarnautojai gavo Panerių girininkijos ribose ažuolyno barelį prie geležinkelio Vilniaus — Kauno linijos apie 4-ris km nuo Vilniaus miesto. Po dviejų savaičių toji vietelė, kurioje augo ir ošė šim-

tametiniai ažuolai, virto tuščiu sklypu, kurį "puošė" įvairaus dydžio bei storio kelmai. Buvo gaila tuos ažuolus kirsti. Jie buvo aukšti, tiesūs ir stori, tinkami tik brangiems baldams gaminti, o ne kurui vartoti.

Bažnyčių varpų konfiskavimas

Ne tik vokiečiai grobė javus, gyvulius, naikino miškus, gaudė jaunimą į darbus, šaudė nekaltus vietos gyventojus ir lietuvių savisaugos dalinių karius, bet taip pat konfiskavo bažnyčių varpus, visai neatsižvelgdami į jų istorinę vertę. Kiek iš Vilniaus miesto bažnyčių buvo paimta varpų, negalėčiau pasakyti. Mačiau, kai prie Šv. Jono bažnyčios varpinės stovėjo ant šaligatvio prie įėjimo į Vilniaus universiteto akademijos kiemą didelis varpas, nukeltas iš varpinės. Jis buvo "paaukotas", kaip sakydavo vilniečiai, Hitlerio išsvajotai Naujai Europai įkurti, paskelbus metalo rinkimo vaju.

Neramios dienos Vilniuje

Didžiausias vilniečių susirūpinimas buvo paskutiniomis birželio mėnesio dienomis, kai priartėjo rusai bolševikai prie Lietuvos sienos, kritus Minskui. Ypačiai buvo susirūpinę lietuviai, nes ėjo gandai, kuriuos skleidė lenkai endekai, kurių Vilniuje netrūko, Vilnių, esą, užimsią lenkų Armia Krajowa, kuriai vadovavo plk. Aleks. Krzyżanowski-Wilk (Wilk buvo jo slapyvardis). Lietuvių lenkai neapkentė ir žadėjo atkeršyti. 1944 m. gegužės 20 d. išleido atsišaukimą, kuriame puolė lietuvių policiją ir saugumą, kad jie suiminėja lenkų patriotus ir juos, sukišę į Lukiškio ar kitus kalėjimus, kankina ir nužudo. Žudikų pavardės jiems esą žinomos ir jie atsakysią prieš teismą. Lietuvių visuomenė turi susiprasti ir paveikti policiją bei saugumą, kad jie užbaigtų žmonių gaudymus, suėmimus bei suimtųjų kankinimus. Žodžiu, atsišaukime nepagailėta aštrių puolimų prieš lietuvių administraciją ir visuomenę. Po atsišaukimo pasirašė Vilniaus apygardos Armia Krajowa dalinių vadas plk. Aleks. Krzyżanowski-Wilk.

Lietuviai apie lenkų partizanų žiaurumus gerai žinojo. To likimo susilaukti nenorėjo ir, rusų bolševikų kariuomenės daliniams priartėjus prie Vilniaus, pasitraukė į Kauną bei kitas Lietuvos vietas.

Lenkų partizanus, kaip jau minėjau, visą laiką globojo Vilniaus apygardos komisaras Wulff. 1944 m. pavasaro, kai vokiečiai pradėjo trauktis į vakarus, spaudžiami rusų kariuomenės dalinių, lenkų partizanai, atsidėkodami vokiečiams už jų globą bei paramą

ginklais, kartu su rusų bolševikais partizanais pradėjo kariauti prieš vokiečius. Armia Krajowa sutraukė prie Vilniaus apie 15.000 partizanų. Puolimą pradėti įsakymą gavo iš Londono — Lenkijos vyriausybės, kuri buvo susitariusi su Anglija ir Amerika. Tuo pat metu, kai Vilnių puolė lenkų partizanai, puolimą pradėjo ir raudonosios armijos daliniai, vadovaujami generolo T. D. Černiachovskio.

Lenkų skleidžiami gandai pasitvirtino. Armia Krajowa partizanai, kai tik įsiveržė į Vilnių, lietuvių atžvilgiu buvo žiaurūs, visai nesiskirdami nuo rusų enkavedistų. Jie tuojau apiplėšė arkivyskupo M. Reinio kuriją ir jieškojo lietuvių, kurie buvo pasislėpę rūsiuose. Kai surasdavo, tai juos išvedė dažniausiai sušaudydavo. Kiek buvo sušaudytų lietuvių, neturint duomenų, būtų sunku pasakyti. Tik spėjama, kad daugiau kaip 100 lietuvių buvo nužudyta.

Lenkų partizanai susilaukė liūdno likimo. Kai tik Vilnius buvo užimtas, sovietų karinių jėgų štabas pasikvietė Armia Krajowa vadus pasitarti. Apie sovietų štabo klastą visai nenujausdami, į pasitarimą atvyko plk. Aleks. Krzyżanowski-Wilk ir kiti štabo karininkai. Jie buvo areštuoti, nuginkluoti. Juos suėmė už “antisovietinę veiklą”, kaip išsireiškė Lietuvos lenkas F. Zubr pokalbyje su Juozu Kojeliu

jiems abiems dalyvaujant Sv. Kazimiero jubiliejinėse iškilmėse, Venecueloje (Felix Zubr buvo vienas iš lenkų Armia Krajowa dalinio vadas. Mokėsi Kauno lenkų gimnazijoje.

Armia Krajowa partizanai buvo sukoncentruoti prieš štabo suėmimą prie Vilniaus. Kai tik suėmė Armia Krajowa štabą, tuojau buvo apsupti Armia Krajowa partizanų daliniai. Tarp rusų ir lenkų dalinių įvyko kovos. Kai kuriems pasisekė prasiversti pro rusų apsupimo žiedą, o kitus nuginklavę suėmė. Tie, kurie prasiveržė, pradėjo partizaninę kovą prieš sovietus. Suimtųjų buvo apie 10.000 partizanų. Sovietai jiems pasiūlė įstoti į komunistinės lenkų vyriausybės kariuomenę, bet jie visi nuo pasiūlymo atsisakė. Visi, jiems atsisakius, buvo išvežti į Sibirą, o tie, kurie prasilaužė iš apsupimo, pasitraukė į Rudninkų girią. Tik maža Armia Krajowa partizanų dalis pasiekė Lenkiją.

Apie Armia Krajowa partizanų kovas ir jų liūdną likimą aprašė 1984 m. lenkų dienraštis *Dziennik Zwizzkowy* kovo 18 d. Vilniuje kovos, kaip rašoma tame dienraštyje, vyko apie savaitę — nuo 1944 m. liepos mėn. 7 - 13 d. Kautynės buvusios sunkios. Ąudijos III armijos daliniams vadovavo gen. I. D. Černiachevski. Toliau aprašo Armia Krajowa partizanų ir vadų likimą.

(Nukelta į psl. 424)

Grįžęs iš Maskvos Lietuvos užsienio reikalų ministeris Juozas Urbšys (trečias iš kairės) su savo palydovais — Norkaičiu, Raštikiu ir Bizausku

Istorinis Sovietų Sąjungos Lietuvos susitarimas

Maskva, X. 11. Elta. Nuo spalio 3 iki 10 d. Maskvoje įvyko pasitarimai tarp Sovietų Sąjungos užsienių reikalų liaudies komisaro Molotovo ir Lietuvos užsienių reikalų ministro Urbšio, tikslu sudaryti paktą, kuriuo Vilniaus miestas ir Vilniaus sritis grąžinama Lietuvai ir Sovietų Sąjungos ir Lietuvos tarpusavės pagalbos paktas. Pasitarimuose dalyvavo Stalinas, Potiomkinas ir Sovietų Sąjungos chargé d'affaires Lietuvoje Pozdniakovas, o iš Lietuvos pusės ministrų tarybos vicepirmininkas Bizauskas, Lietuvos kariuomenės vadas b. generolas Raštikis ir Lietuvos ministras Maskvoje Natkevičius. Pasitarimai baigėsi spalio 10 dieną sudarymu Vilniaus miesto ir Vilniaus srities grąžinimo Lietuvai ir tarpusavės pagalbos tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos paktu.

Maskva, X. 11. Elta. „Vilniaus miesto ir Vilniaus srities grąžinimo Lietuvai ir tarpusavio pagalbos tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos sutartis“.

Aukščiausias Sovietų Sąjungos tarybos prezidiumas iš vienos pusės ir Lietuvos Respublikos Prezidentas iš kitos pusės, tikslu išvystyti taikos sutartimi iš 1920 metų liepos 12 d. nustatytus draugiškus santykius, pagrįstus nepriklausomos valstybės egzistavimu ir nesikišimo į vidaus kitos susitariančios šalies reikalus ir pripažindami, kad taikos sutartis iš 1920 metų liepos 12 dienos ir nepuolimo ir konfliktų taikingo sprendimo paktas iš 1926 metų rugsėjo 28 dienos visuomet lieta tvirtu jų santykių ir tarpusavių įsipareigojimų pagrindu ir įsitikinę, kad abiejų susitariančių šalių interesuose yra aptarti tiksliai tarpusavio saugumo garantijos sąlygas ir teisingo sprendimo Vilniaus miesto ir Vilniaus srities Lenkijos neteisėtai pagrobto Lietuvai valstybės priklausomybės klausimą — laiko reikalingu sudaryti tarp jų sekantį Vilniaus miesto, Vilniaus srities grąžinimo Lietuvos Respublikai ir tarpusavio pagalbos tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos Respublikos paktą ir tam reikalui paskyrė savo įgaliojinius: Aukščiausias Sovietų Sąjungos tarybos prezidiumas — liaudies komisarių tarybos pirmininką ir užsienių reikalų liaudies komisarą Molotovą, Lietuvos Respublikos Prezidentas — užsienių reikalų ministrą Urbšį, kurie, pasikeitę savo įgaliojimais, pripažintais esančiais geroje ir tinkamoje formoje, sutarė kas seka:

1) Tikslu sutvirtinti draugiškumą tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos, Sovietų Sąjunga Vilniaus miestą ir Vilniaus sritį grąžina Lietuvos Respublikai įjungti į Lietuvos valstybės teritoriją. Siena tarp Sovietų Sąjungos ir Lietuvos Respublikos nustatyta, pagal čia pridėdama žemėlapi. Tiksliau ši siena bus aprašyta papildomame protokole.

2) Sovietų Sąjunga ir Lietuvos Respublika įsipareigoja teikti tarpusaviai visokią pagalbą, imtinai ir karo pagalbą, tuo atveju, jei Lietuvos Respublikai būtų grasoma ar ji tiesioginiai būtų puolama, o taip pat tuo atveju, jei Sovietų Sąjunga būtų kurios nors Europos

valstybių grasoma ar tiesioginiai puolama per Lietuvos teritoriją.

3) Sovietų Sąjunga įsipareigoja padėti Lietuvos kariuomenei naudingomis sąlygomis, ginklais ir kito mis karo medžiagomis.

4) Sovietų Sąjunga ir Lietuvos Respublika įsipareigoja realizuoti bendrą Lietuvos valstybės sienų gynimą ir šiuo tikslu leidžia Sovietų Sąjungai įvairiose Lietuvos Respublikos vietose, nustatytose bendru susitarimu, savo sąskaita laikyti griežtai apribotas Sovietų žemės ir oro karines jėgas. Tikslios šios kariuomenės vietos ir ribos, kuriose jos galės būti apgyvendintos, jų skaičius kiekviename atskirame punkte, o taip pat visi kiti ekonominio administratyvinio ir juridikcinio pobūdžio klausimai ir kiti klausimai, kylantieji ryšium su pagal šią sutartį Sovietų kariuomenės jėgų Lietuvos teritorijoje apgyvendinimą, bus sutvarkyti atskira sutartimi. Šiam tikslui reikalingi ruožai ir pastatai bus skiriami Lietuvos vyriausybės priimanoms nuomos pagrindu.

5) Tuo atveju, jei Lietuvai arba Sovietų Sąjungai per Lietuvos teritoriją būtų grasoma, abi susitariančios šalys tuojau apsvarstys padėtį ir imsis visų priemonių, kurios tarpusaviu sutarimu bus pripažintos reikalingomis, kad patikrintų susitariančių šalių teritorijų neliečiamybę.

6) Abi susitariančios šalys įsipareigoja nesudaryti jokios sąjungos ir nedalyvauti jokioje koalicijoje, nukreiptoje prieš vieną iš susitariančių šalių.

7) Šio pakto vykdymas jokia būdu neturi kėsintis į susitariančių šalių suverenumo teises, o ypačiai į jų valstybės struktūrą, ūkio ir socialinę sistemą, į karines priemones ir bendrai į nesikišimo į vidaus reikalus principą. Sovietų žemės ir oro karinėms jėgoms rezervuoti ruožai (4 sutarties str.) visokiose aplinkybėse lieka integralinė Lietuvos Respublikos teritorijos dalis.

8) Ši sutartis toje dalyje, kuri liečia Sovietų Sąjungos ir Lietuvos Respublikos tarpusavės pagalbos įsipareigojimą (sutarties str. 2-7) galioja 15 metų ir jei viena susitariančių šalių neras reikalingu nuo šios sutarties nuostatų vienais metais prieš jo terminui baigiantis atsisakyti, šie nuostatai bus automatiškai pratęsti sekantiems 10 metų.

9) Šis paktas įgauna galią, kai tik bus pasikeista ratifikavimo dokumentais. Šis pasikeitimas įvyks Kaune per šešias dienas nuo pakto pasirašymo dienos.

Surašyta Maskvoje dviejuose egzemplioriuose rusų ir lietuvių kalbomis 1939 metais spalio 10 dieną. Pasirašė: Molotovas ir Urbšys.

Šis sutarties tekstas duodamas pagal gautą „Tasso“ telegramą.

Ši faksimilė iš 1939 metų KARIO Nr. 48

P.L.P. LIETUVOS KARO MOKYKLOS XX LAIDOS 50 METŲ JUBILIEJUS — SUVAŽIAVIMAS

Vyt. Poderys

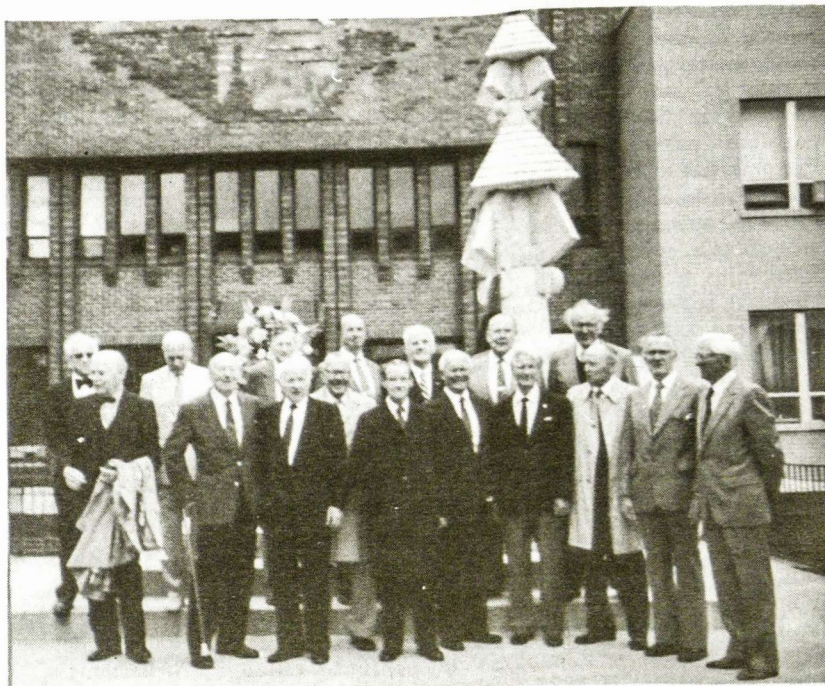
Šių metų rugsėjo 16 d. sukako 50 metų nuo dvidešimtos, o taip pat ir paskutinės, Nepriklausomos Lietuvos kadro karininkų laidos išleistuvių.

Išsivijoje esantys XX laidos karininkai šį įvykį paminėjo suvažiavimu, kuris prasidėjo š. m. rugsėjo 14 d. ryte Jaunimo centre, Čikagoje. Atlikus numatytą suvažiavimui skirtą programos pirmąją dalį, prieš trečią valandą visi šiame suvažiavime dalyvavę XX laidos absolventai su šeimomis bei svečiais išvyko į Tabor Farm, MI, vasarietę, kur tęsė savo laidos malonų pabendravinimą — suvažiavimą iki rugsėjo 18 d.

Suvažiavimui buvo paruošta gana įdomi ir rimta programa. Jubiliejus pradėtas pamaldomis Tėvų jėzuitų koplyčioje, dalyvaujant maždaug dvidešimčiai šios laidos absolventų bei gražiam būreliui jų šeimų narių ir malonių svečių. Mišių auką atnašavo tėvas Daugintis, S. J., savu laiku buvęs tos pat Karo mokyklos auklėtinis, aspirantas.

Po pamaldų buvę kariai ir svečiai rinkosi prie žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo Jaunimo centro sode lyje, kur buvo iškeltos Lietuvos tautinė ir valstybinė vėliavos. Čia XX laida, vadovaujant kol. Jonui Stelmokui, padėjo gyvų gėlių vainiką pagerbti žuvusiems ginklo broliams ir sugiedojo Tautos himną. Po šių iškilmių visi dalyviai susirinko į Jaunimo centro kavinę oficialiam suvažiavimo atidarymui. Suvažiavimą koordinavo Vytautas Poderys ir Aleksas Jankūnas. visus pasveikino ir atidarymo žodį tarė Viktoras Kažemėkaitis.

Šiais metais taip pat sukanka 70 metų nuo Lietuvos karo mokyklos įsteigimo (1919-1-25). Prieš 50 metų, mūsų Karo mokyklos 20-čio metų minėjimas buvo atkeltas ir paminėtas šios laidos išleistuvių dieną. Taigi ir dabar, laida minėdama savo sukaktį,

Suvažiavimo dalyviai prie Žuvusiems už Lietuvos laisvę paminklo

paminėjo ir Karo mokyklos 70-metį. Turiningą kalbą apie Lietuvos karo mokyklą, jos įsteigimą, darbą, reikšmę ir augimą, pasakė kolega inž. Antanas Mažeika. Pagerbėm mūsų Alma Mater ir mūsų pirmatakūnus.

Specifiniai apie XX laidą tarė žodį inž. Viktoras Kubilius, prisimindamas mūsų laidos kariūnų dienas, karo audras ir visus bendražygius. XX laidos balansas po 50 metų nėra labai linksmas.

Karininkais buvo pakelta — 108 vyrai.

Išleisti puskarininkiais (su teise pakėlimui po 6 mėn.) — 5 vyrai.

Žuvę, nukankinti, mirę — 46 karininkai.

Dingę be žinios (karo pradžioje arba Sibire) — 11 karininkų.

Randasi Lietuvoje (daugumas grįže iš Sibiro) — 24.

Gyvena Sibire (laisvai, bet negrįžęs) — 1.

Gyvena laisvajame pasaulyje — 31 karininkas.

Sekantis programos punktas buvo sveikinimai žodžiu ir raštu. Šią programos dalį moderavo kol. Vytautas Poderys. Žodžiu XX laidą sveikino: L. K. V. S. Čikagos skyriaus pirmininkas p. š. Juškevičius. Buvęs mūsų kuopininkas XIX laidos kolega p. J. Gradinskas. *Lietuvos ginkluotos pajėgos* knygos autorius tos pat mokyklos aspirantų kursų absolventas, p. Vytėnis Statkus. Suvažiavimą raštu sveikino: Lietuvos generalinis konsulas p. v. Kleiza, ilgalaiskis mūsų kuopos vadas, auklėtojas p. kpt. P. Šapronas, Šaulių sąjungos tremtyje garbės pirmininkas p. Vl. Išganaitis, laidos kolegos iš Lietuvos — T. Šimonis, J. Rimkus, J. Šidagis; iš Australi-

jos — J. Sniegaitis. Ne paskutinis su šiltu sveikinimo laišku atskubėjo mūsų laidos bičiulis XIX laidos absoltventas Jonas Abraitis. Kiekvieną mūsų sveikintoją pagerbėm garsiu valio ir aplodismentu.

Baigę oficialią atidarymo dalį, prie kavutės ir užkandos dalinomės savo patyrimais ir džiaugsmu su savo svečiais ir bičiuliais. Svečių tarpe matėsi būrelis mūsų vyresniųjų laidų ginklo brolių su poniomis, tėvas Daugintis, S.J., ir kiti Lietuvos kariuomenės bičiuliai. Ypatingai savo apsilankymu mus pagerbė buvusio Karo mokyklos viršininko ir Krašto apsaugos ministerio ponis — Gražina Musteikienė. Visiems svečiams XX laida taria nuoširdų — Ačiū!

Prieš 3-čią val. p. p. visi laidos kolegos su savo gyvenimo palydovėm išvykome į Tabor Farm vasarvietę. Truputį darganotas oras neužtemdė džiugios nuotaikos. Atvykę ir susitvarkę su patalpomis tęsėm bendravimą prie gausaus pietų stalo.

Rugsėjo 15 d. laikėmės savo numa-

tytos programos. Po pusryčių, susirinkę į vieną iš jaukių vasarvietės kambarių, vadovaujami kol. A. Jankūno, buvome pristatyti, o ir patys prisistatėme suvažiavimo dalyviams, kad vėliau netektų pakartotinai klausyti pavardžių. Tuo lyg atstatėme karo sukuriuose ir išveivijoj išblėsusį ryšį, vėl pasijutome glaudžiai suartę.

Po priešpiečių palietėme temą — XX laida karo sukuryje”. Įvadą į temą padarė kol. V. Poderys. Visi prisidėjo su savo prisiminimais, patyrimais, pergyvenimais. Tai buvo tąsa mūsų laidos gyvenimo išėjus iš Karo mokyklos į Lietuvos karininko kelią. Mūsų laida buvo unikali. Visi mes gimę Didžiojo karo audrose, bet augome, brendome, vystėmės, mokslus ėjom jau grynai lietuviškoj dvasioj — Nepriklausomoj Lietuvoj. Dvasioje visi buvome lietuviai — patriotai. Su jaunatvišku entuziazmu žvelgėm į tėvynės ateitį, gal kiek ir naiviai priėmėm visus šūkius ir patriotinius paakstinimus. Buvome auklėjami šūkais, kurie gal daugiau tiko para-

duose, ar masiniuose susirinkimuose bei minėjimuose, bet ne aktualiam kario-vado parengime. Kaip mes jaunatvišku entuziazmu tikėjome.

Deja, dar tebebūnant mokykloje, šių šūkių prasmė ir tiesa pradėjo birti, trupėti, keistis. Privertė jaunas galvas permąstyti jų vertę. Lenkų ultimatas, Klaipėdos krašto praradimas — vertė kitaip žvelgti į narsių šūkių prasmę. Pagaliau, vos tik pradėjus karininko darbą ir gyvenimą užklupo didžioji Tėvynės nelaimė, jos išprievartavimas, visų idealų subyrėjimas. Po 50 metų žvelgiame atgal, jau patyrusiomis galvomis, pagvildendami praeitį.

Tą pat dieną, po pietų, turėjom labai įdomų žodį kolegos Vyt. Litvino — “Tremties ir pokario patyrimai”. Kolega Litvinas pokarį praleido Lietuvoje, pergyveno visą antros okupacijos siaubą ir negandus. Jo patyrimai daug ką mums nušvietė, paaiškino, užpildė spragą kuri iki šiol mums buvo nežinia. Tą vakarą praleidome asmeniškam pašnekesy, bendravime.

Iš kairės pirmoj eilėj A. Jankūnas, B. Latoža, V. Kubilius, K. Eidukonis, K. Lukošius, J. Sūdžius, M. Balys, V. Liauba, T. Balčiūnas, V. Bložė, V. Savėnas, V. Poderys. Antroj eilėj: P. Paulionis, E. Čižinauskas, A. Skrebys, V. Kažemėkaitis, S. Butrimas, V. Litvinas, S. Zacharka, A. Mažeika, J. Stelmokas.

Šeštadienis, mūsų didžioji diena — rugsėjo 16. Po pusryčių gvildenome temą “Lietuvos laisvės ir jos kariuomenės perspektyvos”. Įvadą, į šią temą padarė kol. V. Poderys. Temai besivystant visi kolegos pareiškė savo nuomones, samprotavimus, pagvilddeno galimas perspektyvas dabartinių įvykių šviesoje.

Pagaliau 2 val. p. p. iškilmingas 50-ties metų kuopos patikrinimas. Tikrina buvęs kuopo kuopininkas kol. Jonas Stalmokas, atsako šiai dienai paskirtas tvarkdarys kol. Viktoras Kubilius. Atsiliepė dalyviai — 21 karininkas, už likusius — 92, — atsiliepė ir nedalyvavimo priežastį paaiškino kol. V. Kubilius. Po iškilmingo patikrinimo prisiminėm ir pagerbėm savo žuvusius ir mirusius ginklo brolius. Šį prisiminimą pravedė V. Poderys. Iškilmingą dalį mūsų minėjimo baigėme malda, “Marija, Marija” ir Tautos himnu. Šios dienos vakaras bėgo asmeniškai bendraujant su muzika, daina ir net vienu-kitu šokio žingsniu.

Sekmadienį pradėjom pamaldomis vietinėje Sodus, MI, bažnyčioje. Po to darėme nuotraukas, vaizdajuostes. Asmeniškai pašnekesiai užpildė laiką. Po priešpiečių dar pagvilddenome keletą klausimų: “Kolegos Lietuvoje — ryšiai, bendravimas, pagalba” ir “Ateities planai, nuomonės, sumanymai”. Įvadą padarė ir koordinavo V. Poderys. Visų nuomonės buvo pareiškėtos ir nutarti veikimo planai bei keliai.

Suvažiavimo užbaigai tarė žodį kol. V. Kažemėkaitis. Suvažiavimo dalyviams ir visiems prisidėjusiems prie jo surengimo padėką pareiškė kol. V. Poderys. Sekė visų atsisveikinimas.

Pirmadienio rytą apleidom vasarvietę ir išsiskirstėme kupini atnaujintos draugystės, entuziazmo ir pažadų laikyti glaudų ryšį.

Pažymėtina, kad XX laidos suvažiavimas rugsėjo 16 d. vyko ir Lietuvoje — Kaune. Susirinko 12 laidos vyrų prie naujai atstatyto Laisvės paminklo, gėlėmis pagerbdami laidos vyrų atminimą. Su pasiryžimu jie siekia

ryšio su mumis visais. Daug daugiau už mus išvargę ir iškentėję su viltimi žvelgia į Tėvynės ateitį. Taigi tą dieną visa XX kadro karininkų laida mintyse buvome kartu.

Suvažiavimą prasmingai pajavairino XX laidos absolvento Antano Mažeikos paskaita, skirta Lietuvos karo mokyklos 70-ečiui paminėti. Čia pastiekiamas jos visas tekstas.

Gerbiami svečiai, mieli XX laidos kolegos!

Šiais metais suėjo 70 metų, kaip buvo įsteigta Lietuvos karo mokykla. Mūsų XX laidos suvažiavime, būtų gerai trumpai prisiminti Lietuvos Karo mokyklos steigimosi pradžią ir jos vystimosi laikotarpį.

Lietuvos kariuomenę kuriant, buvo pastebėta, kad trūksta lietuvių karininkų, kurie galėtų tinkamai vadovauti ir mokyti karo parengimo Lietuvos karius-savanorius. Karininkai buvo tarnavę ir karinį mokslą gavę rusų ar vokiečių kariuomenėse. Labai dažnai silpnai kalbėjo lietuviškai, buvo

ir tokių, kurie stojo į kariuomenę dėl pragyvenimo, nes tai buvo jų specialybė — patriotiškumo juose buvo mažoka.

Krašto vyriausybė ir kariuomenės vadovybė matė šia didelę negerovę. Norėdami, kad savanorius kariams vadovautų ir juos ruošytų karo tarnybai lietuviai karininkai, nutarė įsteigti Karo mokyklą.

1919 m. sausio mėn. 25 d. Krašto Apsaugos Ministerio įsakymu karininkas Galvydis — Bykauskas buvo paskirtas Karo mokyklos pirmuoju viršininku. Prasidėjo pirmieji darbai, patalpų paruošimas, kadro sudarymas, mokslo priemonių ir inventoriaus ieškojimas. Turint galvoje, kad tik atgavus — iškovojus nepriklausomybę, tai įvykdyti buvo nelengva. Po trijų mėnesių intensyvaus darbo, balandžio mėn. 1 d., įvyko Karo mokyklos atidarymas ir jos pašventinimas.

Salė buvo papuošta Lietuvos ir santarvininkų vėliavomis, išrikiuoti 124 Karo mokyklos mokiniai. Šventėje dalyvavo Respublikos prezidentas

Lietuvoje esantys XX laidos karininkai nusifotografavo prie Laisvės statulos Kaune, š. m. rugsėjo 14 d. Iš kairės: Juozas Palukaitis, Stepas Kontrimas, Petras Krasnickas, Julius Šidagis, Jonas Steponėnas, Jonas Urbelis, Jonas Kiela, Stasys Zaikauskas, Feliksas Daukantas, Juozas Šimoliūnas, Juozas Rimkus, Teofilus Šimonis

Antanas Smetona, daug aukštų pareigūnų. Prancūzijos karinė misija. Kaune buvę kariuomenės dalių vadai, Žemaičių vyskupas Karevičius, kuris laikė pamaldas ir pašventino Karo mokyklos patalpas. Šventės proga sveikino prezidentas Antanas Smetona ir svečiai.

Atidarymo dienos proga Karo mokyklos viršininkas karininkas Galvytis Bykauskas išleido įsakymą. Paskaitysiu vieną ištrauką: "Pirmoji Lietuvos Karo Mokykla stengsis išleisti jaunos karininkus grynai lietuvių dvasios, kuri bus atspindys mūsų garbingų karžygių senelių ir mūsų Karo mokykla įsikūrusi taip sunkiose apyčiose ir taip svarbiame momente, kada visas pasaulis nuo patrankų griausmo ėmė grimsti į suirutę — toji Karo mokykla mūsų tautai bus pažiba, bus varas, kuri pasistengs Lietuvą Tėvynę išvesti laimingon ateitin". Ištrauką baigiau.

Pirmosios Karo mokyklos laidos mokslo laikotarpis buvo 3 mėnesiai. Sunku įsivaizduoti, kad per tris mėnesius galima būtų karinį apmokymą atlikti ir parengti jaunuolį vadovauti kariams. Tačiau kitos išeities nebuvo, nes mūsų jauna kariuomenė kovojo prieš bermontininkus, bolševikus ir lenkus, o mums labai trūko karininkų tikrų patriotų galinčių vadovauti ir vesti mūsų dalinius nelygion kovon.

Karo mokyklos instruktoriams buvo sunkios pareigos. Tuo laiku jie neturėjo knygų bei statutų lietuvių kalba. Instruktoriai pamokoms pasiruošti turėjo naudotis rusų ir vokiečių kariuomenės literatūra ir iš jos versti į lietuvių kalbą.

Lektoriai buvo savo sričių specialistai. Pagrindinė dėstymo kalba buvo lietuvių kalba, išskyrus porą dalykų. Kavalerijos mokslą dėstytojas totorius plk. Kolino rusiškai, o mankštą-gimnastiką vedė prancūzų karinės misijos karininkai prancūziškai.

Pirmoje Karo mokyklos laidoje buvo vien savanoriais į kariuomenę įstoję 17-20 metų amžiaus vyrai.

Didžiai patriotiškai, pasiryžę ištikimai ginti Lietuvą.

Po trijų mėnesių 1919 m. liepos mėn. 6 d. Karo mokyklos pirmosios laidos kursas buvo užbaigtas. 89 mokiniai buvo pakelti į pirmąjį karininko laipsnį ir 7 mokiniai į puskarininko laipsnį su teise įgyti karininko laipsnį savo dalyse.

Pirmoji laida, nepriklausomybės metais minint šios laidos 20 metų sukaktį, buvo pavadinta kūrėjų savanorių laida.

Antroji laida mažai skyrėsi nuo pirmosios laidos, jos mokymo laikotarpis truputi ilgesnis 4 ½ mėnesio. Tačiau mokinių skaičius didžiausias, pakeltų į karininko laipsnį 200 ir puskarininko laipsnį 24 su teise dalyse būti pakeltiems į karininko laipsnį.

Trečiosios ir ketvirtosios laidos mokymo laikotarpis buvo prailgintas iki vienerių metų. Jų paruošimas ir karo žinių kursas buvo daug pilnesnis, jiems buvo progos daugiau išmolti ir geriau uždėtas pareigas atlikti.

Penktosios laidos kursas nustatytas 2-jų metų laikotarpiui. Tuo metu buvo galvota, kad per dvejus metus bus galima paruošti tinkamą karininką mūsų kariuomenės tarnybai. Šis dvejų metų Karo mokyklos kariūno kurso apmokymas išsilaike iki XVIII laidos imtinai. Prieš pradėdant XIX laidą 1935 metais Karo mokyklos kursas buvo pakeistas iš dvejų metų į trejus. Susidariusi vienų metų spraga, kurioje nebūtų buvusios naujų karininkų laidos, o karininkų prieauglis buvo reikalingas. Kariuomenės vadovybė paskelbė kvietimą aspirantų kursus baigusiems atsargos jaunesniems leitenantams stoti į dešimties mėnesių kursą, kuriuos baigę bus pervesti į aktyvią karo tarnybą kadro karininkais. Šiuos specialius kursus baigė 103 kursantai, gavę teisę būti kadro karininkais.

Paskutinioji nepriklausomos Lietuvos Karo mokyklos laida buvo XX laida.

Dar buvo išleista XXI laida, tačiau jos pakėlimas į jaunesnio leitenanto laipsnį įvyko 1940 m. rudenį jau

"Liaudies Vyriausybės" laikotarpyje.

Karo mokyklos pradėtas darbas Nepriklausomybės kovų laikotarpyje, sėkmingai tęstas Lietuvos Nepriklausomybės kūrimosi metais, ruošiant ir ugdant lietuvišką karininką, buvo atlikta labai rūpestingai, įdėta daug darbo ir pasišventimo. Karo mokykla paruošdavo ir išleisdavo tiek jaunų karininkų, kiek jų buvo reikalinga palaikyti reikiamą karininkų skaičių taikos meto kariuomenėje.

Kad turėtumėte geresnį vaizdą, kiek ištikrųjų per 20 metų Karo mokyklos buvo baigusių ir pakeltų į jaunesnio leitenanto laipsnį, iš turimų čia Amerikoje žinių, radau apytikriai 1,660. Sakau apytikriai, nes penkių kadro laidų t.y. 4.10, 13, 15 ir 17 neturime duomenų, juos galime tik iš paskelbtų spaudoje prisiminimų apytikriai spėti.

Pradėta rūpintis paruošti didesni skaičių karininkų, kurie karo atveju galėtų būti pašaukti ir panaudoti didesnei karo meto kariuomenei. Tuo tikslu 1926 metais Karo mokykloje buvo pradėta kariūnų aspirantų vienų metų tarnyba. Į šiuo kursą buvo primami nuo 18 iki 29 metų amžiaus geros sveikatos vyrai, baigę ne mažiau kaip aukštesniąją mokyklą-gimnaziją.

Dėstomi dalykai buvo panašūs į kadro kariūnų apmokymą, tik dėl trumpesnio laiko buvo dėstoma labiau suglaustai. Baigę šiuos kursus buvo pakelti į atsargos jaunesnio leitenanto laipsnį ir paleisti atsargon.

Tokių kariūnų aspirantų laidų Karo mokykloje buvo išleista 15.

Karo mokykloje dar buvo išleistos trys ginklavimo karininkų kursai. Šie kursai paruošdavo kariuomenės dalims kvalifikuotus ginklininkus.

Šalia karinio apmokymo Karo mokykloje buvo didelis dėmesys kreipiamas busimajį karininką paruošti ne tik geru kariu, bet ir gerai nusimanančių ir sugebančių suprasti pilną Lietuvos visuomeninį gyvenimą. Jis buvo mokomas būti griežtas, pareigingas, mandagus, turintis takto ir supratimo.

Daug laiko buvo skirta muzikai. Karo mokyklos choras buvo graži kariūnų reprezentacija. Dalyvaudavo pasirodymuose. Radijo bangomis linksmino radijo klausytojus, o labai dažnai žygiuodami savo dainomis žavėjo praeivius.

Sporte Karo mokykla buvo pažiba. Kariūnai varžybose Lietuvos rinktinėse dažnai gynė Lietuvos garbę ir nemažai yra atnešę Lietuvai laimėjimų.

Tai tik keli trumpi Karo mokyklos gyvenimo bruožai. Mes minime juos ir džiaugiamės jais.

Gaila, kad taip gerai paruoštai ir didžiai patriotinei Lietuvos kariuomenei, 1939 ir 1940 metais grasinant Lietuvai netekti Nepriklausomybę, nebuvo leista savo kraštą ginti.

PLP Karo mokyklos XX kadro karininkų laida. Išleista 1939 metų rugsėjo 16 dieną.

RED. prierasas

Šis PLP karo mokyklos XIX laidos kadro karininkų sąrašas, *K a r i u i atsiųstas po įvykusio šios laidos 50-mečio paminėjimo, prasmingai papildė K a r y j e* (1987 m. Nr. 8, 9, 10 ir 1988 m. Nr. 1 ir 2) perspausdintą iš "Karinių metrų 1939 m." alfabetinį Lietuvos karininkų sąrašą, rodantį, kad 1939 metų pavasarį Lietuvos kariuomenėje buvo 1688 karininkai Pridėjus XX laidos 113, 1939 metų rudenį buvo 1801'.

Po 1940 metų birželio 15-sios Lietuvos kariuomenė buvo perorganizuota į vadinamą "Liaudies kariuomenę", į kurią įsiliejo Karo mokyklos XXI laida, jau be PIRMOJO LIETUVOS PREZIDENTO KARO MOKYKLOS baigimo ženkle, kai pakėlimo į karininko laipsnį ceremoniją atliko "prezidentas" Justas Paleckis. Ir šioji laida įjungtina į Lietuvos karininkų sąrašus. Pastangos pradėtos šį sąrašą sudaryti.

1. Alesiūnas Jonas — pėst.
2. Bakevičius Balys — pėst.
3. Balčiūnas Tadas — pėst.
4. Balys Mečys — tank.

5. Banys Jonas — pėst.
6. Beinoras Leonas — pėst.
7. Bložė Vladas — pėst.
8. Bronišas Danielius — art.
9. Budeliūnas Zigmas — ryšin.
10. Bukšnys Jurgis — art.
11. Bukšnys Valerijonas — pėst.
12. Butrimėnas Feliksas — pėst.
13. Butrimas Stepas — art.
14. Cvilikas Pranas — pėst.
15. Černiauskas Bagdonas — pėst.
16. Čičinauskas Edvardas — art.
17. Daukantas Feliksas — pėst.
18. Dauparas Juozas — art.
19. Eidukonis Kostas — art.
20. Eiva Bronius — pion.
21. Kvedaras Antanas — pėst.
22. Gabalis Antanas — art.
23. Grigalaitis Stasys — pėst.
24. Jakas Jonas — pėst.
25. Jankus Jonas — pėst.
26. Jaudegis Juozas — pėst.
27. Jurgelionis Petras — pėst.
28. Kaunas Kajetonas — art.
29. Kažemėkaitis Viktoras — art.
30. Kiela Jonas — art.
31. Klevečka Jonas — pėst.
32. Jankūnas Aleksas — pėst.
33. Kontrimas Stepas — tank.
34. Krasnickas Petras — art.
35. Kubilius Viktoras — art.
36. Kunigėlis Pranas — pion.
37. Latoža Bronius — pėst.
38. Lebedžiūnas Jonas — art.
39. Leipus Petras — pėst.
40. Lelešius Jonas — pėst.
41. Levūnas Vaclovas — pėst.
42. Liauba Albinas — pėst.
43. Liauba Vincas — pėst.
44. Lietuvninkas Antanas — art.
45. Litvinas Vytautas — pėst.
46. Lukonaitis Bronius — pėst.
47. Lukošius Kostas — art.
48. Mockus Vytautas — art.
49. Maželis Vytautas — pėst.
50. Mažeika Antanas — ryš.
51. Mikaliūnas Stasys — pėst.
52. Motiejūnas Jonas — art.
53. Naikelis Antanas — pėst.
54. Pakalniškis Mykolas — ryš.
55. Palukaitis Juozas — pėst.
56. Pamataitis Albertas — pėst.
57. Paulionis Benjaminas — pėst.
58. Petriūnas Bronius — pėst.
59. Poderys Vytautas — pėst.
60. Povilaitis Aleksas — pėst.
61. Raulušaitis Pranas — art.
62. Rimkus Juozas — pėst.
63. Rimas Vincas — pėst.
64. Rūtenis Paulius — pėst.
65. Sagėnas Jonas — pėst.
66. Sapijonis Antanas — pėst.
67. Savėnas Viktoras — pėst.
68. Skrebys Antanas — pėst.
69. Slavėnas Ed — pėst.
70. Sniegaitis Petras — art.
71. Stasiulionis Kazys — art.
72. Stelmokas Jonas — pėst.
73. Steponėnas Kostas — art.
74. Storpirstis Zenonas — art.
75. Strielčiūnas Stasys — pėst.
76. Sūdžius Juozas — pėst.
77. Suveizdis-Suvis Jonas — art.
78. Šarūnas Stasys — pėst.
79. Šepetys Povilas — pėst.
80. Šidagis Julius — art.
81. Šimonis Teofilis — pion.
82. Šimoliūnas Juozas — pėst.
83. Šventoraitis Vytautas — pėst.
84. Taparas Kazys — pion.
85. Ugianskis Vaclovas — art.
86. Urbelis Jonas — pėst.
87. Urbonaitis, Juozas — pėst.
88. Urbonavičius Liūdas — pėst.
89. Urbutis Vincas — pėst.
90. Uzdonas Povilas — ryš.
91. Vaičjurgis Juozas — pėst.
92. Vaišnyš Vladas — art.
93. Vaividas Juozas — pėst.
94. Valiukas Edvardas — pėst.
95. Valys Jonas — pėst.
96. Vasilionokas Arkadijus — ryš.
97. Venclauskas Balys — ryš.
98. Venclauskas Juozas — pėst.
99. Vismantas Petras — pėst.
100. Vitkauskas Zigmas — pėst.
101. Vitkus Juozas — ryš.
102. Vizbaras Jonas — pėst.
103. Vizgirda Valerijonas — pėst.
104. Zaikauskas Stasys art.
105. Zigmantas Vladas — pėst.
106. Zygelis Teodoras — ryš.
107. Žerolis Jonas — pėst.
108. Žiurlys Feliksas — pėst.
109. *Bartušis Antanas — pėst.
110. *Brazys Edvardas — pėst.
111. *Lelėnas Eugenijus — art.
112. *Valatka Vaclovas — pest.
113. *Vėjelis Jonas — art.

*pakelti į j. leitenanto laipsnį po 6 mėnesių.

KARO MOKYKLOS XV ASPIRANTŲ LAIDA PRISIMINIME

Pradėta laisvėje, užbaigta okupacijoje

KAZYS JONAITIS

Mokyklos viršininkas — b. gen. Jonas Juodišius, bataliono vadas — mjr. Jonas Stakionis, antros aspirantų kuopos vadas — kpt. Jonas Geibūnas. Laidos sudėtis: 1-ma asp. kp. — pėstininkai, 2-tra. asp. k.: du skyriai ginklininkų, du skyriai šarvuotinkų, vienas skyrius aviacijos ir du skyriai raitelių (eskadronas).

Mokymas

Jaunų kareivių dalys: 1939.VIII.4 - 1939.IX.10. Gražinti į Karo mokyklą anksčiau, kaip buvo numatyta, mobilizacijai įpusėjus.

Karo mokykloje mokymas truko nuo 1939.IX.10 iki 1940.V.11. Buvo praeitas bendras aspirantų kursas su sustiprinta ryšių, radiotechnikos ir topografijos programa. Be to, 1-2 kartus per savaitę aviacijos skyrius kartu su kadro aviacijos kariūnais autobusu buvo vežamas į Fredą specialioms aviacijos srities pamokoms. Ten buvo dėstoma lėktuvų konstrukcija ir rūšys, varikliai, instrumentai, aviacijos ginklai, navigacija, meteorologija. Kiti 3. asp. kuopos skyriai turėjo savo specialybės pamokas.

Lietuvos aero klubo (LAK) sportinės eskadrilės vadui kpt. Tauniui paprašius, Karo mokyklos viršininkas leido aspirantams aviatoriams savaitgaliais tęsti tos eskadrilės skraidymo pratimus. Visi trys lakūnai aukštojo pilotazo uždavinius atliko skraidydami Bucker Jungmeister lėktuvu.

Stažas dalyse truko nuo 1940.V.11 iki 1940.IX.28. Ginklininkai ir šarvuotinkai buvo išsiųsti į Radviliškį ar Linkaičius (nesu tikras), aviacijos skyrius Fredon. Kur buvo išsiųstas eskadronas — nežinau.

Aviacijos skyrius Fredoje buvome priskirti prie Karo aviacijos mokyklos puskarininkų klasės. Klasės vedėjas buvo ltn. Lendraitis, būrio vadas j. ltn. Bužėnas, skraidymo instruktorius vrš. Garunkštis. Čia trims lakūnams ir aštuoniems mechani-

kams — inžinieriams (baigusiems Aukšt. technikos mokyklą) kelias išsiskyrė. Lakūnams rytą būdavo skraidymas, foto "šaudymas" į žemę ir oro taikinis, popietį klasėse instrumentinis "aklas" skraidymas "Link" simulatorium, bombardavimas specialia me kabinete. Mechanikai buvo priskirti prie Aviacijos dirbtuvių.

Sovietams Lietuvą okupavus, skraidymai sustojo. Iki liepos pabaigos nuo ryto iki vakaro "Link" kabinate atlikinėjom pratimus — iki sovietai ir juos išsivežė. Daugiau nebeliko kas veikti, iš kareivinių išeiti taip pat neleisdavo. Liepos pabaigoje gavome politinį komisarą, jo priežiūroje skaitėme VKP (b) istoriją, matėme visą eilę propagandinių filmų apie "rojų" šioje žemėje, išmokome dainuoti "Jau pražydo obelys ir kriaušės... ir... atėjo Katiušės". Neatsimenu kada pasibaigė vakariniai pasivaikščiojimai su dainomis ir vakariniai patikrinimai. Gal tuomet, kai uždraudus giedoti Himną, dar kurį laiką giedojome Tėve mūsų.

Rugsėjui baigiantis buvome perkelti į Vilniuje esančią "LTSR darbininkų-valstiečių raudonosios armijos pėstininkų karo mokyklą" Antakalnyje, prie Šv. Petro ir Povilo bažnyčios. Ten praleidome tris dienas. Maža teprisimenu iš to laiko. Teko ilgai stovėti eilėse iki padarė visų individualias nuotraukas, užpildėme kelias anketas. Vakarą prieš atsisveikinant su Karo mokykla praleidome karštai diskutuodami: giedosime Lietuvos Himną ar ne? Bataliono vadas, plk. (kurio pavardės neprisimenu) naktį perėjo per mūsų kareivines, trumpai, taktiškai prašė rimtai pagalvoti prieš darant galutinį sprendimą, turint galvoje esamą situaciją ir galimas nemalonias pasėkas. Valstybės netekome, tauta pasilieka. Geriau demonstruoti "už" (tautą), negu "prieš".

Išleistuvių pietuose dalyvavo trys rusai karininkai su mokyklos viršin-

ku plk. Sokurov ir trys lietuviai karininkai: plk. ltn. K. Ališauskas, bataliono vadas ir dar vienas. Pavalgius, plk. Sokurov pasakė trumpą kalbą rusiškai, pavadindamas mus "komandiry zapasa", primindamas, kad sugrįžę į civilinį gyvenimą su entuziazmu imtumėmės gerinti darbininkų ir valstiečių buitį. Po to trumpai kalbėjo plk. ltn. K. Ališauskas, ir buvo paskelbta darbotvarkė rytdienai — pasuktinei uniformose.

Plk. ltn. K. Ališauskui baigus kalbėti, po komandos "Stok! Ramiai", sugiedojome "Lietuviais esame mes gimę". Visi karininkai prie garbės stalo liko sėdėti. Mačiau, kad plk. Ališauskas kažką aiškino Sokurovui.

Liudijimą Nr. 223, kad išklausiau aspirantų kursą ir "kursą baigęs paleistas į atsargą", gavau, uniformą gražinęs į sandėlį.

Visur čia minėtus ir neminėtus asmenis, su kuriais teko susitikti atliekant karinę prievolę — karininkus, instruktorius, lektorius — prisimenu kaip tikrus profesionalus, atsidavusius savo kraštui ir mūs jaunos kartos auklėjimui.

L.T.S.R.

Darb-Valst. Raud. Armijos
PĖST KARO MOKYKLA

1940 m. spalio mėn. 2 d.

Nr. 223

Vilnius

LIUDIJIMAS

Šiuo liudijimu, kad pil. Jonavičius Kazys Vytautas, Simono tikrai išklausė Lietuvos Liaudies Kariuomenės Karo mokykloje aspirantų kursą nuo 1939 m. liepos mėn. 1 d. ligi 1940 m. spalio mėn. 1 d. ir kursą baigęs paleistas į atsargą.

Pėst. Karo Mokyklos Viršininkas
Pulkininkas Sukunov
Liet. Rikiuotės Dalies
Viršininko p. Pulkininkas
K. Ališauskas

KAIP BUVO RUOŠIAMAI LIETUVOS KARININKAI

Krašto apsaugos ministro gen. St. Raštikio pareiškimas seime

(Iš 1938 m. rugpjūčio 11 dienos "Kario")

Gen. St. Raštikis

1938 spalio 11 d. Seime svarstant Vytauto Didžiojo Aukštosios Karo mokyklos įstatymo projektą jį referuodamas, kariuomenės vadas einąs krašto apsaugos ministro pareigą b. gen. St. Raštikis pranešė iš viso apie karininkų mokymą.

— Kariuomenės vadovybės paruoštu ir aukštesnių instancijų patvirtintu planu vadovaujantis, prieš keletą metų pradėjus sistemingiau ir ak-

tingiau tvarkyti mūsų kariuomenės ir apamai valstybės saugumo reikalus, negalima buvo neatkreipti dėmesio ir į kariuomenės mokymą bei auklėjimą. O šioje srityje daugiausia teko rūpintis pačių vadu, t. y. karininkų mokymu.

1935.VII.3 buvo išleistas Pirmojo Lietuvos Prezidento Karo mokyklos statusas, vėliau paskelbtos tam statutu vykdyti taisyklės ir kariuomenės vado patvirtintas tos mokyklos vidaus tvarkos statusas. Svarbiausias pertvarkymo tikslas buvo kad kariūno mokymosi laikas būtų pailgintas ligi trejų metų ir kad ateityje nebūtų karininkų praktiškai nepažįstančių rikiuotės kareivio ir rikiuotės puskarininkio gyvenimo pulke. Šie dėsniai jau vykdomi ir dabar kiekvienas kariūnas, be jokių išimčių, turi išeiti pulke jam skirtą jaunojo kareivio ir puskarininkio mokymo programą (mokomoje kuopoje). Kiek vėliau, 1937.II.12., panašiais principais buvo pertvarkytas ir atsargos karininkų-aspirantų įstatymas. Dabar atėjo eilė baigti tvarkyti ir aukštąją karą mokyklą.

Jau eilė metų, kai mūsų kariuomenės vadovybė atsisakė tobulinti karininkus tik užsienyje — karo akademijose ar kitose aukštojo karo mokslo mokyklose. Pirmiausia todėl, kad kiekviename krašte karo mokslas pritaikytas prie savo specifinių sąlygų, kurios mums gali būti tolimos arba ir nenaudingos. Be to, ruošiant karininkus įvairiose valstybėse, gaunasi jų nevienodas įvairus paruošimas, kurį tenka vienodinti, bendrinti, ir kuris kariuomenėje nėra pageidaujamas. Pagaliau siuntimas karininkų į užsienį brangiai atseina. Dabar siunčiami į užsienius tik po vieną karininką į kai kurias akademijas, kad visai nenutrauktume su jomis ryšių, kad galėtume sekti nuolatine aukštojo karo

mokslo pažangą ir naujas pažiūras bei tendencijas. Be to, karininkai siuntinėjami į įvairias specialias mokyklas, kurių steigti mes tuo tarpu negalime ir neapsimoka.

Savo aukštąją karą mokyklą faktinai turime, tai aukštieji karininkų kursai, kurie veikia Vytauto Didžiojo vardu. Jie veikia 1922 m. priimtu statutu, kuris yra nutolęs nuo gyvenimo, kad dabar beveik neįmanoma jį vykdyti. Atskirais kariuomenės vadovybės įsakymais kursai kelis kartus pertvarkyti, jau yra išleidę kelias generalinio štabo ir intendantūros specialybės karininkų laidas, jie veikia ir yra taip sutvarkyti, kaip nurodyta dabar Seime svarstomame įstatyme. Seimas dabar prašomas ne kokių naujūmų įvesti, bet įteisinti esamą padėtį.

Nenorėta reklamuotis "Karo akademijos" ar "Generalinio štabo akademijos" vardu, o parinktas kuklesnis ir tikrai lietuviškas pavadinimas — Aukštoji karo mokykla. Turime Karo mokyklą, turėsime ir Aukštąją karą mokyklą. Suteikti tai mokyklai aukštosios mokyklos vardą ir teises reikia, nes karininkui šią mokyklą baigti reikia ne tik pasiruošimo, darbo, bet ir laiko studijoms nemažiau nei studentui universitete ar kitoje aukštojo mokykloje. Juk dabar į karą mokyklą primami tik baigę gimnaziją. Karo mokykloje turi mokytis trejus metus. Po to tik geriausieji karininkai, atlikę stažą, pasiruošę ir išlaikę dvejus konkursinius egzaminus, gali patekti į aukštąją karą mokyklą, kur mokslas su ginklų rūšių praktika trunka taip pat trejus metus, o gali būti ir ketverius. Tik po to karininkas gali gauti diplomuoto karininko vardą. Taigi, atrodo, kad diplomui gauti iš karininko net daugiau reikalaujama nei iš studento kitose civilinėse aukštosiose mokyklose.

REIKĖJO PRIEŠINTIS...?

V. Statkus

Praslinkus jau beveik penkioms dešimtims metų, įvairiais atvejais mūsų tarpe dar kyla pasipriešinimo sovietų okupacijai tema, tai okupacijai prasidedant 1940.VI.15 dieną. Nėra pagrindo laukti, kad tas klausimas galėtų būti išspręstas visiems priimtina, visus įtikinančia forma. Antra vertus, jau tiek laiko praslinkus ir įvairioms aplinkybėms paaiškėjus, gali būti prasminga tą klausimą apžvelgti iš įvairių pusių ir susipažinti su ginčo argumentais, turint galvoje, kad, kokie tie argumentai bebūtų, jiems spręsti negalima pritaikyti jokios matematinės formulės, iš kurios būtų gautas aiškus, vienos reikšmės atsakymas.

Lietuvos tuometinės vyriausybės nutarimą prasidedančiai sovietinei invazijai nesipriešinti ginklu reikia vertinti įvairiais požiūriais: emociniu, politiniu, teisiniu, kariniu.

Išskyrus negausius komunizmo simpatikus, Lietuvos gyventojams — ne vien lietuviams — sovietinė invazija buvo skaudžiausias smūgis. Visi suprato, kad pasibaigė taip sunkiai iškovota nepriklausomybė, sudariusi sąlygas gražiai kurti gyvenimą visai tautai ir kiekvienam asmeniškai. Labai negausi informacija apie gyvenimą sovietinėje santvarkoje kėlė gilių rūpesčių ir būkštavimų. Skaudžiausiai užgauti pasijuto kariai ir šauliai, kuriems krašto nepriklausomybės gynimas buvo tapęs jų gyvenimo įprasminimu. Nepriklausomybės laikotarpy nepaliaujamai tautoje skleista mintis, kad kraštas bus ginklu ginamas, tą skausmingo nusivylimo jausmą kariuose dar tik pagilino ir apkartino. Kai kariuose visuomenės sluokniuose kilo nusivylimas kariuomene, kad ji neatliko jai skirto uždavinio. Tas priekaištas pasigirsta ir dabar, tas nusivylimas juntamas ir dabar.

Priešintis reikėjo — bet ar tai buvo įmanoma ir būtų buvę protinga?

Teise besiremiančioje valstybėje jos gyvenimą tvarko ir santykius su kaimynais ir kitomis valstybėmis nustato tos valstybės vyriausybė. Toje veikloje ji naudoja įvairias priemones: diplomatines, ūkines ir visokias kitokias, jų tarpe ir savo ginkluotas pajėgas. Kurias priemones kuriam tikslui pasiekti ir kada panaudoti, sprendžia vyriausybė, žiūrėdama aplinkybių ir padėties reikalavimų. 1931 m. pakartotame 1924 metų Lietuvos kariuomenės vidaus tarnybos statute B-17, įžangoje sakoma: "Kariuomenė yra priemonė tautos idealams pasiekti". Įsidėmėtina: "priemonė", atseit įrankis, o ne sprendžiantis veiksnys. Sovietinei invazijai priešinosi ar nesipriešinimo klausimą sprendė ne kariuomenė, o tuometinė vyriausybė.

Dabar žinome daug aplinkybių, kurių tuo metu net mūsų vyriausybė nežinojo ir žinoti negalėjo. Politinė Lietuvos padėtis buvo likusi beviltiška. Europoje buvo visai išnykusi jėgų pusiausvyra. Lietuva atsidūrė tarpe įsisiautėjusios Hitlerio Vokietijos ir pradedančios judėti Sovietų Sąjungos. Lietuva yra toje Europos srityje, kurioje vakarų demokratijos gyvybinių interesų neturi, o jeigu ir turėtų, 1939-1940 m. jos buvo kariniai ir politiniai nepajėgios Lietuvai konkrečiai padėti. Tai buvo patirta ir Lenkijos bei Vokietijos ultimatumų metu. Lietuvos vyriausybė 1940 m. viduryje nežinojo apie dabar jau žinomą Molotovo-Ribbentropo sandėrį, bet iš sklandaus Lenkija pasidalinimo galėjo logiškai prileisti, kad ir Lietuvos padėtis yra tapusi labai pavojinga.

Kariniu požiūriu Lietuvos padėtis buvo labai silpna. Taikos metu tuometinis ministeris pirmininkas J. Tūbelis, esą, paklausęs: "su kuo gimes galėtume kariauti; nebent su latviais..." Buvo laukiama, kad karo atveju Lietuvos gynimu būtų suintere-

suotas kuris nors stipresnis kaimynas. Iki jam ateinant į pagalbą, Lietuvos kariuomenė su savo turimomis gyvosiomis pajėgomis, ginklais ir kitais ištekliais galės vykdyti stabdomąsias kautynes bent 2 savaites ir, gal, išlaikyti bent dalį Lietuvos teritorijos. Teoretiniai, karinei tarnybai tinkamų Lietuva turėjo apie 500 tūkstančių vyrų ir moterų, bet dėl turimų ginklų išteklių būtų galėjusi mobilizuoti tik 120 tūkstančių. Kariuomenė neturėjo sunkiosios artilerijos, tankų (neskaitant lengvų tankelių), pakankamos motorizacijos, prieššarviniai ir priešlėktuviniai ginklai buvo toli gražu nepakankami atremti to meto užaugusiai grėsmei. Nenorint, ar tiesiog bijant suerzinti stipresnius kaimynus, nebuvo nieko padaryta bent kurioms pozicijoms sustiprinti, o gamtinių kliūčių buvo labai mažai: Aukštaitijos ežerynas, kelios upės.

Pagaliau, sovietinei grėsmei vis įžūlėjant, vyriausybė nesiėmė jokių atsargumo priemonių: neskaitant trumpalaikės 1939 m. spalio dalinės mobilizacijos, nebuvo pašaukti atsarginiai, kariuomenės dalyse esantieji sunkieji ginklai buvo išsiūsti į poligonus, visuomenė nebuvo painformuota kaip laikytis.

Šioje padėtyje Lietuvai palankios buvo tik dvi aplinkybės: stipri kariuomenės ir krašto gyventojų moralė ir geras savo teritorijos pažinimas.

Sovietinių reikalavimų ir ultimatumo slegiama, Lietuvos vyriausybė savo posėdyje svarstė ir klausimą: priešintis ginklu ar nesipriešinti. Už priešinimąsi pasisakė du civiliai ir vienas karys: tai buvo prezidentas Smetona, švietimo ministeris Jokantas ir krašto apsaugos ministeris b. gen. Musteikis. Kiti pasisakė nesipriešinti. Tai buvo pasitarimo metu. Lemiamas žodis priklausė konstituciniam visų respublikos ginkluotųjų pajėgų vyriausiajam vadui respubli-

kos prezidentui. Kariuomenės vadovybės įstatymo 2. str. 2) punkte sakoma: “Respublikos Prezidentas... įsako Kariuomenės Vadaui pradėti karo veiksmus, kai paskelbiamas Lietuvai karas arba kai priešingosios jėgos veržiasi į Lietuvos valstybės teritoriją”.

Tokio įsakymo nebuvo.

Kodėl tokio įsakymo prezidentas Smetona nedavė, nors tai buvo jo prerogatyva, nežinome. Gal jis, kartu su vyriausybės nariais, sugebėjo įžvelgti giliau į ateitį — kas žino?

Vienam iš žymiausių tų laikų lietuvių mintytojui prof. Stasiui Šalkauskiui yra priskiriamas lietuvių politikams duotas patarimas: “bet kuriomis aplinkybėmis išsaugoti kuo daugiau lietuvių galvų”. 1940 metais aukos dvasia buvo gyva ne vien kariuomenėje, bet ir visoje tautoje. Auka turi būti prasminga, auka turi būti pasiekiamas prasmingas tikslas, priešingai, ji tampa beprasme savivžudybe. Mūsų tauta yra per maža savo skaičiumi, kad galėtų leisti japoniskus “banzai” ar rusiškus “gyvosios bangos” puolimus. Įsakymas mūsų kariuomenei ginklu priešintis ketvirtio milijono visais sunkiaisiais ginklais aprūpintai sovietinei invazijai būtų buvęs lygus įsakymui įvykdyti savivžudybę. Dar daugiau, dabar jau žinant Stalino mentalitetą ir metodus, toks pasipriešinimas galėjo jam sudaryti pretekstą visai lietuvių tautai išžudyti ar išsklaidyti po Sibiro ir Vidurinės Azijos plotus. Lietuvos invazija įvyko tuo metu, kada vokiečiai vakaruose gniuždė prancūzus, britus, olandus, belgus. Toks lietuvių tautos naikinimas būtų praėjęs beveik nepastebėtas.

Diskutuojant ginkluoto pasipriešinimo ar nesipriešinimo klausimą, tenka girdėti įvairių nuomonių.

“Jeigu būtų buvę pasipriešinta ir kariuomenė būtų žuvusi kovos lauke, ateities kartoms būtų buvęs paliktas

garbingas karžygiško pasiaukojimo pavyzdys”. Kaip minėta aukščiau, ar dar daug būtų likę tų, kurie būtų galėję ir norėję tuo pavyzdžiu sekti?

“Jeigu būtume gynęsi, Lietuvos padėtis būtų buvusi žymiai stipresnė prie taikos konferencijos stalo”. Taikos konferencijos karui užbaigti Rytų Europoje dar nebuvo. Lenkija, dėl kurios, bent formaliai, į karą įstojo Vakarų demokratijos, nepriklausomybės iki šiol neatgavo. Ir taikos konferencijoje būtų daugiau paisoma “didžiojo rytų sąjungininko” Sovietijos, o ne mažųjų tautų interesų. Pastarųjų dešimtmečių istorija mus yra akivaizdžiai pamokiusi, kad pasaulinėje politikoje idealizmas, kilnūs skelbiami principai, pažadai yra tik dekoracijos pridengti nuogai jėgos ir interesų realybei.

“Suomija gynėsi prieš tą patį priešą ir išsaugojo savo nepriklausomybę. Mes turėjome pasekti suomių pavyzdžiu”. Suomijos pavyzdys mūsų atveju visai netiko. Nuo pat nepriklausomybės atstatymo 1917 m. suomiai sistemingai rengėsi savo kraštą ginti nuo sovietinės grėsmės, buvo įrengta vad. Mannerheimo įtvirtinimų linija. Gausūs ežerai, miškų masyvai su nedaugeliu kelių, pelkės sudarė puolančiam priešui sunkiai nugalimas kliūtis. Suomiai visais atžvilgiais buvo pasirengę žiemos karui, kuriam sovietai nebuvo pasirengę. Visų šių mums palankių sąlygų, mes neturėjome. Mūsų padėtį komplikavo ir kariniai jautriosiose vietose išdėstytos sovietinės bazės, kuriose esančios pajėgos būtų galėjusios greit paraližuoti gyvybinius administracijos ir kariuomenės vadovavimo centrus.

“Mes turėjome paleisti bent simbolinį šūvį”. Kokį ir kada; tuo metu, kada Europos vakaruose griaudė tūkstančių artilerijos pabūklų ugnis — kas ir kada būtų atsiminęs tokį šūvį ir ko jis būtų vertas?

“Nepanaudota kariuomenė nepa-

teisino į ją įdėtų ir vilčių”. Jokia, net geriausiai parengta ir ginkluota kariuomenė neužtikrina, kad ji patenkins valstybės į ją dedamus lūkesčius. Net II pasaul. karą laimėjusių JAV ginkluotos pajėgos nepasiekė norimų išdavų Korėjoje, Vietname, sovietai turėjo pasitraukti iš Afganistano. Dėl negausaus žmonių skaičiaus, dėl ribotų valstybės lėšų silpnai ginkluota Lietuvos kariuomenė turėjo labai ribotą kovinį potencialą. Panašiai kaip Lietuva, be kovos kapituliavo ne vien Estija, Latvija, bet ir labai žymiai tvirtesnėje padėtyje buvusi Čekoslovakija, turėjusi stiprią ginklavimosi pramonę, modernius pasienio įtvirtinimus, pilnai ginkluotas divizijas. Britų karo istorikas Liddell Hart rašo, kad Čekoslovakijoje paimtais pabūklais vokiečiai padvigubino savo sunkiosios artilerijos kiekį.

Kad kariniai klausimai sprendžiami žiūrint valstybių interesų, o ne vadovaujantis kilniais šūkais, parodo Lietuvos ir Afganistano partizaninių sąjūdžių ir kovų palyginimas. Apie 7 metus vykęs didvyriškas Lietuvos partizanų karas su okupantu ne tik negavo konkrečios paramos iš Vakarų, bet buvo ir jų visai nutylimas, nes jis vyko jiems geopolitiniai nesvarbioje srityje. Sovietų invazija į Afganistaną parodė grėsmę Vakarams svarbiam, nafta turtingam regionui. Ilgai nereikėjo laukti, iki afganams pradėjo plaukti visokeriopa parama, o jų kovą buvo visur garsinama, jie buvo politiniai remiami.

Lietuvos kariuomenė buvo ne samdytinė, bet visos tautos kariuomenė. Jei ji negalėjo pasirodyti kovoje po savo pulkų vėliavomis, tai ji savo paskirtį vis tiek atliko karžygiškai kovodama partizanų būriuose. Pilėnų dvasia lietuvių tautoje tebegyva.

Šį klausimą svarstant neišvengimai lieka daug prielaidų ir vienas didelis nežinomas: kas būtų atsitikę pasipriešinus.

SKAITYK IR PLATINK KARI!

IŠ LIETUVOS KARININKŲ LEMTIES

IŠ DRESDENO Į APSUPIMĄ

Tai jau istorinė praeitis... Gal kada nors bus viešai prisiminta, kad prieš 45 metus 12 lietuvių karininkų buvo iš Dresdeno pasiūsti į Liepojos apsupimą. Štai pasiuntimo data ir pasiūstųjų karininkų pavardės:

1944 m. gruodžio mėn. 7 d.

1. J. ltn. Gilys Juozas
2. J. ltn. Irkinas Antanas
3. J. ltn. Labėnas
4. J. ltn. Liaudanskis
5. J. ltn. Liesis
6. J. ltn. Pauliukonis Bronius

7. J. ltn. Uogintas Ignas
8. J. ltn. Žemaitaitis.

1944 m. gruodžio mėn. 22 d.

1. Ltn. gydytojas Zenkevičius Vincas
2. J. ltn. Gilys Vladas
3. J. ltn. Norvaiša Balys
4. J. ltn. Rusteika Petras

Dresden mieste laikomas lietuvių karininkų rezervas buvo 1944 m. vasario mėn. 2 d. visas (69 vyrai) paleistas į atsargą — ir aš tame skaičiuje. Už žinių tikrumą ir teisingumą atsakau.

Antanas Kenstavičius

LIETUVIAI ŠIAURIAUSIAME PASAULIO STADIONE...

Sniegingiausio ir šiauriausio pasaulyje Norilsko miesto lageriuose 1941-1951 metais kalėjo daugiau kaip tūkstantis Pabaltijo respublikų karių. Ir šiandien gerai prisimenu to miesto "Molodiožnyj" stadioną kuriame man 1948 metų vasarą, jau tapusiam "laisvuoju", teko žaisti futbolą. Viskas prasidėjo taip. 1945 metų pavasarį įžymus tarybinis futbolininkas spartakietis Andrejus Starostinas, tada lagerininkas, treniravo Norilsko futbolininkus ir ledo ritulininkus, turėjo leidimą laisvai vaikščioti mieste. Kartą netikėtai jis aplankė mano klasės ir likimo draugą Bronių Ramūną (dabar gyvena Kaune), kuris tada dirbo Norilsko vandentiekio valdyboje, pa-

siūlydamas jam dirbti stadione. Buvęs Lietuvos armijos leitenantas B. Ramūnas tapo ne tik stadiono darbuotoju, bet ir krepšinio bei lauko teniso treneriu. Netrukus B. Ramūno pastangų dėka, stadione pradėjo dirbti dar du Lietuvos leitenantai — Alfonsas Kalibatas ir Jonas Burnickas (dabar gyvena Vilniuje). Pirmas tapo stadiono ūkio reikalų vedėju, antras — stadiono administratoriumi. Visi leitenantai lagerininkai greitai įgijo autoritetą ir, aišku, gerokai lengvesnėmis sąlygomis baigė kalėti.

Kaip minėjau, baigęs kalėti, ir aš nutariau žaisti futbolą stadione, kurio aikštė buvo daugiau panaši į žvyrkelį, o apačioje — amžinas įšalas. Stadione

dirbę draugai tas mano pastangas padėjo šypsenėle (mat užsimanę "klipatėlė" žaisti futbolą). Bet futbolininkas visada yra futbolininkas.

Norilске vasara trumpa, du mėnesiai nenusileidžia saulė. Žaisdavome ir naktį. Dirbau metalurgijos gamyloje, todėl ir atstovavau "Metalurgo" vienuolikei. Taip ir susipažinau su Andriumi — vienu iš garsiosios Starostinų ketveriukės. Andrejų — korektišką ir didelės erudicijos sportininką, labai gerbė visi Norilsko sporto mėgėjai. Po vienos treniruotės jis paklausė: "Iš Estijos? Už ką čia atvežė?" Atsakiau, kad iš Lietuvos." Atsisėdome ant suolo, pasidėjome ant kelių bucus ir atvėrėme širdis. Mūsų sportinė jaunystė sutapo. Andrejus papasakojo, kaip pasiėmė motinos kojine, prikimšo į ją popierių ir pasidarė "kamuolių", kurį gainiojo su broliais Nikolajumi, Aleksandru ir Piotru.

Atsakiau Andriejui, kad ir mes vaikystėje suspardėme daug tikrų ir netikrų kamuolių, padarytų iš skudurų ir popieriaus. Viso pasaulio berniukai taip pradeda sporto karjerą.

Po įkalinimo Andriejus Starostinas grįžo į gimtąjį Maskvos rajoną – Presnį, kuriame ir buvo įkurtas jo pirmas ir paskutinis klubas "Spartakas". Savo knygoje *Pasakojimas apie futbolą* jis rašo: "Futbolas kaip gyvenimas. Jo neišdėstysi lentynose. Futbolas patrauklus tuo, kad jo niekad negalima suprasti ir pažinti iki galo".

J.ltn. Stasys Buzas

2. ARTILERIJOS PULKO LIKVIDAVIMAS

Pulko 2-ros grupės kryžiaus keliai prasidėjo 1939 metų pabaigoje, kai bolševikai įvedė įgulas į Lietuvą ir atsirado komunistinė tvarka. Tuo laiku grupės nuolatinė stovėjimo vieta buvo Seredžiuje.

Pirmiausia iš kareivių tarpo paskyrė prie grupės vado komisarą ir

baterijose politrukus (gaila, bet pavardžių neprisimenu).

Nors visi buvome prislėgti, tačiau drausmė karių tarpe nepairo, nes visi suprato, kad Tėvynei atėjo sunkus laikas. Nežiūrint pavienių asmenų ypatingų išsišokimų (kurių buvo labai mažai), kariai laikėsi ramiai.

Po kiek laiko į grupę buvo atsiųstas rusas politrukas Klimov. buvo gan padorus žmogus ir jokių ypatingų reikalavimų kariams nestatė.

1940 metais grupė buvo perkelta iš Seredžiaus į Pabradę, kur buvo suformuotas 616 artilerijos pulkas.

Pulko vadu paskirtas gen. štabo plk. Daukšys, o jo padėjėju rusas ma-

jas Steponenko, gi komisaru — Geniševas ir visa eilė mažesnio laipsnio politrukų, kaip štabe taip ir grupėse (divizionuose). II diviziono vadas kapitonas Užbalis, jo padėjėju rusas vyr. ltn. Lagoiski ir politrukas rusas (pavardės nebeprisimenu).

Visam pulkui buvo paskirtas ypatingas įgaliotinis vyresnio politruko laipsnyje kavalerijos liktinis puskarininkis Mačionis.

Ypatingas įgaliotinis vykdė nuolatinius karių suėmimus, ypač nukentėju raitųjų žvalgų būrys, nes kaip to dalinio liktinis puskarininkis to dalinio žmonės labai gerai pažinojo. II divizione buvo suimtas vienas būtinas tarnybos puskarininkis ir eilinis Mažonis. Iš III diviziono buvo suimtas ltn. Vl. Grėbliūnas ir liktinis pusk. Stasys Kelmickas, kurį (karui prasidėjus sužinojau) nuteisė mirties bausme už tariamą sukilimo rengimą, tačiau karui prasidėjus išsigelbėjo iš kalinių ešalono Vilniaus geležinkelio stotyje.

Atleisti iš kariuomenės kaipo "liaudies priešai" buvo: j. ltn. Adomavičius, j. ltn. Zajanchauskas ir j. ltn. Venclauskas.

1941 metų birželio 14 dienos įvykiai užklupo mus Varėnos poligone. Tuo laiku pulko vadu buvo rusas majoras Steponenko, nes lietuvių pulko vadą buvo jau anksčiau išsiuntę neva tai "perepotgatovkai" t. y. apmokymui.

Tą dieną, anksti rytą, sušaukė visų karininkų ir puskarininkių susirinkimą ir pareiškė, kad rytojaus dieną rengiami lauko pratimai, todėl reikės išvykti vietovės žvalgymui.

Iš sąrašo šaukė pavardes ir paskirstė pareigomis. Liepė pasiimti žemėlapius, žiūronus ir kitas priemones ir tuojau vėl susirinkus — išvykti.

Karišku atžvilgiu atrodė viskas normalu. Susodino į sunkvežimius ir išvežė. Šoferiai buvo lietuviai. Tą pačią dieną sužinojome apie jų visų likimą, nes grįžę šoferiai (išbalę ir išsigandę) papasakojo, kad nuvežę už Varėnos į miškelį sustojo. Visus išlipusius iš mašinų išrikiavo ir tuo momentu juos apsupo rusų dalinys, visus nuginklavo, be to, nuplėšė karinius ženklus ir vėl susodinę į sunkvežimius nuvežė į Varėnos stotį.

Vėliau, jau karui prasidėjus, juos pravežė pro Pabradę Daugpilio link. Kadangi ešalonas buvo sustojęs Pabradės stotyje, tai vietiniai civiliai lietuviai su jais kalbėjo, bet išgelbėti neįstengė.

Pulkas jau anksčiau buvo papildytas azijatais ir rusų karininkais. Apytikriai už savaitės atėjo įsakymas žygiuoti Vilniaus kryptimi. Kodėl, niekas nežinojo.

II diviziono likę trys karininkai ir puskarininkiai vedė miškingu keliu į nežinią. Po kiek laiko radistas išgirdo, kad prasidėjo karas tarp vokiečių ir rusų. Tuo pačiu laiku paskelbta Lie-

tuvos nepriklausomybė su plk. Škirpa kaipo ministriu pirmininku.

Tą sužinoję vadai ryžosi veikti. Laikė atsipalaidavimo buvo susišaudymas ir rusas naujas diviziono vadas ir politrukas buvo nukauti, o kiti pasidavė. Nors mūsų tarpe buvo keli sužeisti, bet pasukom atgal ir laimingai pasiekėm poligoną, kur sulaukėme vokiečių. Jiems perdavėm rusų ir azijatų belaisvius.

Išvežtųjų tarpe buvo:

1. plk., ltn. Statkevičius, Laurynas — ūkio viršininkas
 2. art. kpt. Kriščiūnas, Antanas — divizijos vadas
 3. art. kpt. Užbalis — II diviziono vadas
 4. art. kpt. Plukas, Vladas — mokomos baterijos vadas
 5. art. mjr. Botyrius, Jonas — štabo viršininkas
 6. kav. kpt. Jonaitis, Juozas — adjutantas
 7. art. kpt. Tarvydis, Antanas — baterijos vadas (suimtas begrįžtant į Pabradę)
 8. art. ltn. Bronišas — būrio vadas
 9. art. ltn. Šidagis — būrio vadas
 10. art. ltn. Bortkevičius — būrio vadas
 11. lik. psk. Jasonas — radistas
 12. sanitarijos lik. psk. Bružas.
- Kitų dalinių karininkų ir puskarininkių pavardžių nežinau.

Naras, įvykių dalyvis

GRANATOS IR RAKETOS

Šio rašinio paskirtis — papildyti Lietuvos ginkluotų pajėgų knygos skyrių apie Lietuvos kariuomenės ginklus. Knygą rengiant ta informacija nebuvo įtraukta. Granatos buvo kautynių ginklas, o raketos ryšio priemonė, bet jos čia aprašomos kartu, nes jų priežiūra buvo pulko ginklininko atsakomybė.

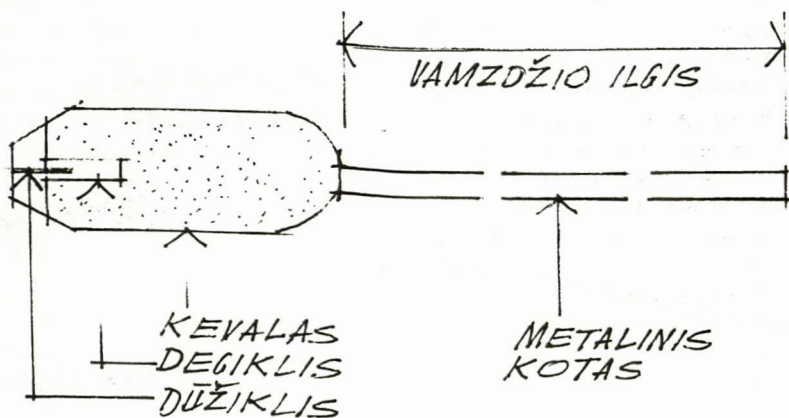
“Štabų žinyno” lentelėje Nr. 4 “Pėstininkų šaudmenų paskirstymas” minimos trejopos granatos: puolamosios, ginamosios ir šautuvinės.

Puolamosios granatos naudojamos, kai priešas yra įsitvirtinęs apkasuose, bunkeriuose, pastatuose ir kulkosvaidžių bei šautuvų ugnis negali jo pasiekti. Jos taip pat naudojamos miesto

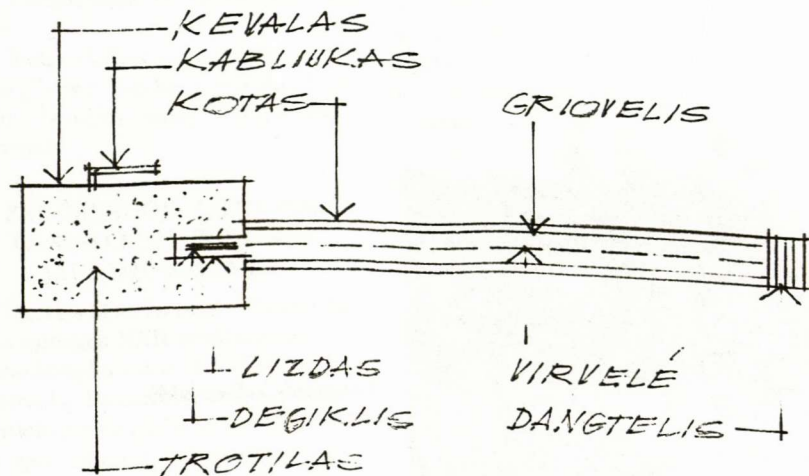
kautynėse, jų veikimo spindulys yra 10 metrų, o svoris 1 kg.

Granatos kevalas yra cilindriškas, pagamintas iš plieno skardos, kuris yra pripildomas sprogstamosios medžiagos — trotilo. Prie kevalo priliuotas kabliukas granatai prie diržo pasikabinti. Viename kevalo gale yra graižtvuota kiaurymė kotui įsukti. Kiaurymės dugne yra lizdas degikliui (sprogdikliui), užtaisytam fulminatu. Degiklio viduje yra spiralinė viela, užsibaigianti kilpele.

Tuščiaavidurio medinio koto viena-

ŠAUTUVINĖ GRANATA

PUOLAMOJI GRANATA

me gale yra sriegės jam įsukti į kevalą, kitame gale yra taip pat sriegės metaliniam dangteliui užsukti. Koto kiaurymėje yra virvelė, kurios viename gale yra kabliukas už degiklio kilpelės užkabinti, o kitame gale yra mazgas — kad būtų geriau patraukti.

Tuščiaavidurio medinio koto viename gale yra sriegės jam įsukti į kevalą, kitame gale yra taip pat sriegės metaliniam dangteliui užsukti. Koto kiaurymėje yra virvelė, kurios viename gale yra kabliukas už degiklio kilpelės užkabinti, o kitame gale yra mazgas — kad būtų geriau patraukti.

Virvelę patraukus, sprogimas įvyksta po 3-4 sekundžių. Kariai buvo mokomi virvelę patraukus suskaičiuoti “21, 22, 23” ir tik tada gra-

natą mesti, to nepadarius, priešas gali granatą atmesti atgal.

Degikliai buvo nešiojami atskirai ir į granatą įdedami tik vadui įsakius.

Ginamosios granatos dar vadina mos kiaušininėmis, nors savo forma jos daugiau panašios į lietuvišką patiekalą "cepelinus". Jų veikimo spindulys siekia 50 metrų, svoris 1 kg. Ši granata yra galingesnė už puolamąją, ji naudojama naikinti puolantį priešą, metama iš saugios uždangos (apkasos ar pan.). Jos kevalas yra žymiai storesnis už puolamosios, su grioveliais, kad duotų kuo daugiau skeveldrų. Sprogstamasis užtaisas, panašiai kaip puolamosios — trotilas, degiklis veikia taip pat tuo pačiu principu kaip ir puolamosios, tik vietoje virvelės ištraukiamas vielos kilpa — žiedas. Esant patogiai vietai, ginamoji granata gali būti naudojama ir puolant, ją išmetus tuoj slepiantis už uždangos. Ginamoji granata nešiojama pasikabinus, kad būtų patogiu greit panaudoti.

Šautuvinė granata iššaunama iš karinio šautuvo. Ji naudojama poziciniame kare ar miesto kautynėse — minosvaidžio principu. Kovotojas priklaupia ant dešinio kelio, šautuvo buožė atremiama į žemę ties dešiniu keliu. Į šovinio lizdą įleidžiamas šovinis, iš kurio išimta kulka. Kaire ranka granatos kotas įleidžiamas į vamzdį ir, paspaudus nuleidžiamąjį kabelį, granata iššaunama. Ji le-

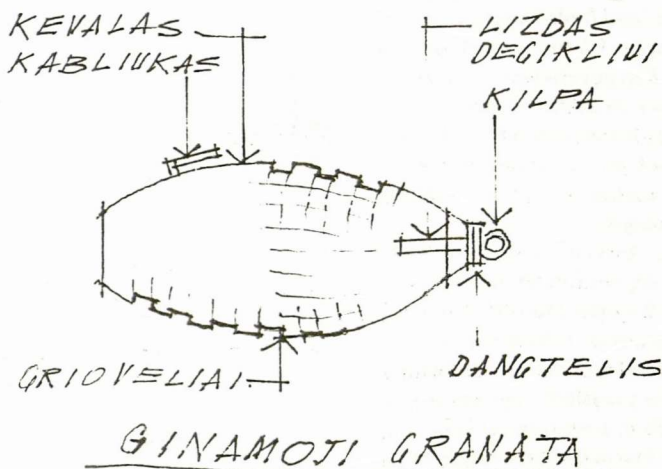
kia rieta trajektorija ir krinta užtaisu į žemę. Kevalas esąs degiklis išsprogina užtaisą.

Optiniai taikikliai buvo laikomi dalių ginklų sandėliuose ir karo atveju būtų buvę išduodami įgudusiems šauliams (snajperiams). Tai yra teleskopinis žiūronas, kurio regėjimo lauke yra dvi sukryžiuotos linijos. Optiniai taikikliai buvo uždėdami ant specialiai atrinktų, labai tikslių šautuvų ir iššaudomi savo taiklumu pasižymėjusių kovotojų. Jų uždavinys buvo naikinti svarbius taikinius: priešų seklyklas, karininkus, kulkosvaidžių lizdus ir kt. Jie turėjo veikti iš labai

rūpestingai maskuotų pozicijų.

Raketos yra ryšio — susižinojimo priemonė. Vienos ar kitos sutartos spalvos raketa gali parodyti, kad pasiekta puolimo riba, gali būti signalas pradėti pulti ir pan. Savo išore raketa panaši į medžioklinį šovinį, kuriame yra spalvotas degantis užtaisas, kuris užsidega pasiekęs nustatytą aukštį, ir šį signalinį užtaisą išmetantis parako užtaisas. Raketsvaidis panašus į pistoletą storu, negraižtvuotu vamzdžiu. Raketsvaidžiai buvo duodami tik tam tikrus uždavinius gavusiems kovotojams.

GKL. J. LTN. J. BALSUS

Lengvasis kulkosvaidis
ugniavietėje

MŪSŲ
SPAUDOJE PASIŽVALGIUS
K.J.

BALTIJOS KELIAS

Estijos Liaudies frontas paruošė bendrą trijų Baltijos tautų pareiškimą Molotovo-Ribbentropo paktą 50 m. sukakties paminėjimo proga. Lietuvos Sąjūdžio seimas rugpjūčio 23 Vilniuje patvirtino šį „Baltijos kelio“ pareiškimą be pataisų.

Jo pagrindines mintis čia ir cituojame:

Paduokime vieni kitiems rankas ir ženkime pirmyn vien bendru keliu:

Baltijos kelias tai Europos kelias, **Baltijos kelias** — tai paskutinis kolonijinių teritorijų išlaisvinimo Europoje kelias. **Baltijos kelias** — mūsų bendrų namų pastatymo kelias”.

Baltijos kelias yra parlamentinis kelias į taikų mūsų valstybingumo atkūrimą.

Baltijos kelias nekelia pavojaus niekam.

Baltijos kelias užtikrina socialinę apsaugą, pilietines teises ir ekonominę pažangą visoms be išimties Baltijos tautosms.

Baltijos kelias yra demokratijos kelias.

Baltijos kelias — tai vienintelis kelias į laisvę, lygybę ir brolybę, kuris eina bendros mūsų Baltijos jūros krantais.

PROGRESUOJA LIETUVOŲ LENINO KOMUNISTINIO JAUNIMO SĄJUNGA

Tėviškės žiburiai rugp. 22 paskelbė šios sąjungos XXII suvažiavimo, vykusio birželio 2-3 ir 15 - 17 dienomis santrauką. Pirmoje suvažiavimo dalyje iškilo aštrūs ginčai ir ilgos diskusijos apie sąjungai reikalaujamą savarankiškumą, t. y. kad ji atsiskirtų nuo Sov. S-gos komunistinio jaunimo są-

jungos ir sąjungos vardo pakeitimą. 1940 m. spalio, 19 Lietuvos, Estijos ir Latvijos komjaunimo sąjungos buvo įjungtos į visąsąjunginę Lenino komunistinę jaunimo sąjungą. Suvažiavimas šį įjungimą paskelbė negaliojančiu ir grąžino sąjungai senąjį jos pavadinimą.

Buvo daug balsų, reikalaujančių pasivadinti Lietuvos demokratinio jaunimo sąjunga ar socialistine jaunimo sąjunga. Prie Vilniaus operos ir baletų rūmų, kur suvažiavimas vyko, buvo iškelta daug plakatų su prieš komunistinio jaunimo sąjungą nukreiptais šūkiais. Sąjungos gynėjai susilaukė iš suvažiavimo dalyvių aštrių pastabų.

Ginčai buvo tęsiami ir antrojo suvažiavimo dalyje, nes ir prieškariniais laikais šio jaunimo sąjunga vykdė Maskvos įsakymus, griovusius Lietuvos nepriklausomybę, o dabar visi lietuviai siekia nepriklausomybės atstatymo.

Naujuosiuose sąjungos įstatuose pabrėžiamas sąjungos savarankiškumas visuomenės atsinaujinimui ir socialinei pažangai siekti. Savo veikloje ji žada vadovautis humanizmo, viešumo ir demokratijos principais ir leisti nariams dalyvauti kitose organizacijose, kurių veikla neprieštarauja LKJS programai ir įstatams.

Suvažiavimas priėmė rezoliuciją, pasmerkiančią praeitį ir pasižadančią visas jėgas ir jaunystę skirti Lietuvos atgimimui, jos nepriklausomybei ir žmonių gerovei siekti. Kitos rezoliucijos pasmerkė Lietuvos okupaciją ir jos įjungimą į Sov. S-gą.

VLIKAS IR SĄJŪDIS

Mūsų veiksmuose vis dar atsiranda nesusikalbėjimų ir kitų ignoravimo.

Apie paskutinius Vliko pirm-ko dr. Kazio Bobelio akibrokštus Sąjūdžiui visuomenę painformavo buvęs sąžinės kalinys, dabar gyvenąs JAV Vytautas Skuodis *Tėviškės žiburiių* rugpjūčio 15 straipsnių „Dvi detalės, vertos rimtesnių diskusijų”. Jo pagrindines mintis čia ir pacituojame.

„Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo Komiteto pirmininkas, dr. K. Bobelis, prieš pat V. Landsbergio atvykimą, su paskaita svečiavosi Čikagoje. Jam buvo pasiūlyta susitikti su atvykstančiu prof. V. Landsbergiu. Deja, jis nepanoro jo pamatyti. Nesusitikti su juo ir Važingtone, kur Lietuvos pasiuntinybė buvo surengusi priėmimą pagerbti Vytautui ir Gražinai Landsbergiams. Tikriausiai ir prof. V. Landsbergiui VLIKo priešiškas nusistatymas buvo žinomas. Į vieną klausimą apie Sąjūdžio ryšius ir santykius su VLIKu jis pasakė tiesą, jog Lietuvoje VLIKo veikimas mažai žinomas.

Tiems, kurie atidžiai seka įvykius Lietuvoje ir sugeba interpretuoti atskirus naujus faktus, toks, demonstratyvus ir keistas VLIKo pirmininko nusistatymas prieš Sąjūdį yra sunkiai suprantamas. Tokia VLIKo pozicija pirmiausiai jį patį kompromituoja tautos akivaizdoje. Be to, ji parodo jog VLIKo vyriausioji vadovybė neturi aiškaus supratimo, kas iš tikrųjų Lietuvoje vyksta. VLIKo vadovybė nesupranta arba nenori suprasti dvasios ir pagrindinės varomosios jėgos, kuri visą Lietuvą pakeis į kovą už lietuvių tautos teises ir laisvę.

Atstovavimas arba simpatizavimas tikrai vienai ar kitai Lietuvoje veikiančiai neformaliai grupei o ne visai į kovą už laisvę pakilusiai tautai, negali pateisinti VLIKo vardo, o ypač to vardo pirmojo žodžio „vyriausias”.

Š. m. birželio 28 d. *Gimtajame krašte* Juozas Šatas ilgesniame straipsnyje „Lietuvos nepriklausomybės atkūrimo keliai” savo svarstymus baigia šitokia išvada:

„Nesiryžtu spręsti, koku keliu į suverenitetą pasukti Lietuvai. Tai jos vaikų teisė ir plareiga. Tačiau, jos

ateitis ir suverenitetas yra neatsiejami. Tauta, kuri dar XIII a. pradžioje sukūrė valstybę, išsaugojo savo kalbą, raštą ir kultūrą, kuri 1918 m. buvo atkūrusi savo valstybingumą, tokios tautos tolesni laisvės ir nepriklausomybės siekiai yra nesulaikomi. Parodoksalu, kad tauta, turinti tokią garbingą istoriją, šiandien dar negali džiaugtis nepriklausomo gyvenimo vaisiais, kai tuo tarpu jais jau daug metų mėgaujasi daugelis Azijos ir Afrikos tautų, niekada anksčiau nežinojusių savo valstybingumo. Teisę į laisvą apsisprendimą Lietuvai garantuoja net keli tarptautinės teisės aktai ir dabar galiojančios TSRS (72 ir 69 str.). Dabartiniame istoriniame raidos etape nemažas ir bendražmogiškos moralės svoris. Kosmoso užkariavimo amžiuje amoralu prievarta laikyti priklausomybėje tautą, kuri taip ryžtingai veržiasi į nepriklausomybę”.

ATKURTAS VYTAUTO DIDŽIOJO UNIVERSITETAS

Tėviškės žiburiai rugpjūčio 15 painformavo apie Lietuvos Aukšč. tarybos prezidiumo liepos 4 nutarimą, atkuriantį Kaune Vytauto Didžiojo universitetą. Jo finansinį pagrindą sudarys Lietuvos gamyklų, org-jų, įstai-gų ir privačių asmenų aukos. Čia bus ruošiami XXI amžiui Lietuviai reikalingi specialistai. Jis turės šias šakas: 1. Humanitarinių mokslų su kultūros istorija ir etnokultūros menotyros specialybe; 2. ekonomikos mokslų su administracijos ir tarptautinių ryšių specialybėmis; 3. tikslųjų mokslų su informatikos, taikomosios matematikos, taikomosios fizikos ir mechanikos specialybėmis; 4. biologijos-ekologijos mokslų ir fiziologijos, mikrobiologijos-biotechnologijos, mikrobiologijos, ekologijos specialybėmis.

Egzaminai į šiuos fakultetus buvo liepos pradžioje. Į humanitarinį fakultetą buvo priimti 65 studentai, į ekonomikos ir tikslųjų mokslų fakultetus — po 54. Kandidatų į šiuos fakultetus buvo žymiai daugiau, kaip galėjo priimti.

Paskaitos vyksiančios nuomojamuose Kauno miesto politinio švietimo rūmuose. Jos vyks 4 dienas, o likęs savaitės laikas bus skirtas savarankiškam mokymuisi.

XXXVI EUROPOS LIETUVIŲ STUDIJŲ KONFERENCIJOS KOMUNIKATAS

Konferencijoje, kuri vyko Švedijoje nuo liepos 30 iki rugpjūčio 6 ir kurioje dalyvavo žemiau išvardinti pareigūnai:

Kazys Bobelis, Vyriausiojo Lietuvos Išlaisvinimo komiteto pirmininkas, Antanas Buračas, LP Sąjūdžio Seimo Tarybos narys, Lietuvos mokslo istorijos ir filosofijos asociacijos pirmininkas, Česlovas Kudaba, LP Sąjūdžio Seimo Tarybos narys, Lietuvos Kultūros Fondo pirmininkas, Vytautas Landsbergis, LP Sąjūdžio Seimo Tarybos pirmininkas, Irena Lukoševičienė, PLB valdybos vicepirmininkė, Kazimieras Motieka, LP Sąjūdžio Seimo Tarybos narys, Lietuvos Olimpino komiteto vicepirmininkas, Justas V. Peleckis, LKP CK ideologijos skyriaus vedėjas, Antanas Terleckas, Lietuvos Laisvės Lygos pirmininkas nutarė, kad

VISO PASAULIO LIETUVIŲ GYVYBINIS TIKSLAS YRA NEPRIKLAUSOMOS LIETUVOS VALSTYBĖS ATKŪRIMAS!

VOLDEMARO LAIŠKAI STALINUI IR BERIJAI

Išskirtinių gabumų Lietuvos universiteto Kaune profesorius ir žymus Lietuvos politinio gyvenimo veikėjas prof. Augustinas Voldemaras anomis Lietuvos didžiausios nelaimės — Lietuvos okupacijos dienomis, priverstinai gyvendamas užsienyje, grįžo į Lietuvą, tikėdamasis ją išgelbėti nuo jau įvykusios Lietuvos okupacijos.

Kaip žinoma, jis traukinyje, net neleidžiant jam išlipti iš vagono, Lietuvos teritorijoje buvo areštuotas ir išgabentas į Sov. S-gą ir įkalintas. Kiek vėliau jis buvo išleistas iš kalėjimo ir apgyvendintas Kaukaze, kur jam net gerą pensiją mokėjo ir leido dirbti Pe-

dagoginiame institute. Bet, karui prasidėjus, jis vėl buvo areštuotas ir 1942 m. vėl parvežtas į Maskvą, ir vėl įkalintas.

Šito kalinimo metu lietuvis enkavedistas Aleksandras Guzevičius-Gudaitis, aplankęs Voldemarą, susidarė įspūdį, kad Voldemaras buvo nusilpęs ir negalėjęs gerai kalbėti. Valdžia bandė pagerinti jo gyvenimo sąlygas, bet Voldemaras mirė 1942 m. gruodžio 16. Beveik tuo pačiu metu badu mirė ir Voldemaro žmona.

Būdamas kalėjime Voldemaras parašęs laiškus Berijai, Partijos centro komitetui ir Stalinui, kuriuose išdėstęs, kad jis Lietuvoje buvęs persekiojamas prezidento Smetonos ir siūlė savo gabumus bei patarnavimus. (Pasinaudota *Draugo* 1989 m. rugpjūčio 9, 9 ir 10 paskelbtais rašiniiais).

LAMOS KANKINIAI

(Š. m. rugsėjo 7-8 d. *Draugas* išspausdino žurnalisto Alfonso Nako pasikalbėjimą su Lietuvos kariuomenės gen. št. plk. lt. Antanu Malijoniu, Sibiro kankiniu, liudijančiu apie kai kurių Lietuvos kariuomenės karininkų skaudų likimą. *Karys*, kaupdamas į savo puslapius šitokios rūšies medžiagą, persispausdina A. Nako straipsnį, išjungdamas iš jo autoriaus klausimus ir šiek tiek tekstą karpdamas, tačiau nenuskriausdamas turinio esmės.

K a r i o redaktorius.

14 aukštųjų Lietuvos kariuomenės artilerijos karininkų iš Lietuvos 1941 m. birželį išsiųsti į Maskvą karo mokslo tobulintis, ten suimti, nu-teisti ir išgabenti į Lamą, kalinių stovyklą prie to paties vardo ežero poliarinėj Sibiro srity netoli Norilsko. Pulkininkai Petras Daukšys, Leonas Rupšys ir Alfonsas Sklėrius bei majoras Antanas Dapkus Lamoje nuo bado ir cingos mirė, nė dvejų metų neišgyvenę. Kiti dešimt, karui pasibaigus, dar ilgai buvo tāsomi po įvairias Sibiro stovyklas bei kalėjimus. Keliems pasisekė gyviems sugrįžti į tėvynę.

Bet jie mirė, apie bolševizmo niekšybes paliudyti nespėję, nes jų burnas plačiau pravėrus, grįžimas į nerilskus ir lamas grėsė iki pat 1987-ųjų.

Turbūt pati Apvaizda lėmė, kad visgi vienas gyvas liudininkas išliktų. Su juo susitikau 1988 m. rugsėjo 29 d. Kaune, žalumynuose ir gėlėse skęstančiuose jo ir jo šeimos namuose. Nors tuomet jis man viską ką žinojo, ką greitiosiomis atsiminė, atvirai pasakojo.

Tai gi gyvas tragedijos liudytojas Antanas Malijonis, nepriklausomas Lietuvos generalinio štabo pulkininkas leitenantas. Jis gimė 1904 m. (gaila, laiške nesuteikė pilnos datos) Seinų apskrityje.* (pabaigoje).

1922 m. baigė du kursus. Niekieno kito tik savo širdies balso raginamas, tais metais tapo Lietuvos Karo mokyklos kariūnu, o 1924 m. ją baigęs — jaun. leitenantu. 1930 m. jau būdamas kapitonu — baterijos vadu baigė aukštuosius artilerijos kursus ir tapo artilerijos grupės vadu. Nuo 1934 metų studijavo generalinio štabo aukštojoje mokykloje (akademijoje) kurią 1937 m. baigęs dirbo Lietuvos kariuomenės štabe. Pakeltas į generalinio štabo pulkininko leitenanto lapšnį, 1939-40 m. gen. štabo akademijoje dėstė artilerijos taktiką. Raudonajai armijai okupavus Lietuvą, A. Malijonis, neatsiklausus jo noro, buvo paskirtas šio korpuso 179 divizijos artilerijos štabo viršininku. Vėliau pareigas turėjo perduoti.

Man 1941 m. birželio 7 d. tebesidarbuojant 29 teritorinio korpuso štabe Vilniuje, buvo pranešta, jog reikia perduoti pareigas atvykusiam Raud. armijos vadui. Mane esą numatę siųsti į pasitobulinimo kursus. Paminėta Pabaltijo karinė apygarda. Apie Maskvos Karo akademiją nebuvo kalbėta.

Pasiruošti išvykimui duota tik viena diena. Kitą dieną (birželio 8 d.) A.D. gavau įsakymą išvykti į Pabaltijo Karo apygardos štabą Rygoje. Čia mums atvykus pranešė, jog paskyrimo vieta bus nustatyta vėliau. Todėl leido laikinai sugrįžti namo pas savo šeimas. Telegrama turėjo pranešti

kada ir kur toliau vyksime. Apie materialinį aprūpinimą buvo pasakyta, kad algos dalį skirsime šeimoms, o kita bus palikta pragyvenimui kursuose. Su visais keturiolika aukšt. karininkų pasielgia vienodai. Tai išsiaiškinoje jau būdami lageryje.

1941 m. birželio 9 d. naktį telegrama tiesiai į butą buvo pranešta, kad reikia rinktis Vilniaus geležinkelio stotyje ir kad ten birželio 10 d. bus įteikti komandiruotės dokumentai. Įteikiant dokumentus buvo paaiškinta, kad pasitobulinimui paskirta vieta — Maskvos Dzeržinskio vardo akademija. Susirinkome visi keturiolika. Savistoviai sėdome į antros klasės vagoną ir išvykom į Maskvą.

Tai to paties 29 teritorinio korpuso aukštieji karininkai — pėstininkai, išvykę po mūsų, 1941 m. birželio 14 d. Jų tarpe buvo korpo vadas gen. Vitkauskas divizijų vadai generolai Karvelis ir Čepas, pėstininkų pulkų vadai ir štabų viršininkai. Jie buvo išsiųsti į Maskvos Frundzės vardo pėstininkų akademiją. Jų likimas susiklostė skirtingai. Jie nebuvo areštuoti. Didesnė jų dalis dalyvavo kare su Vokietija Raudonosios armijos lietuviškos 16 divizijos sudėtyje. Kodėl Lietuvos artileristų ir pėstininkų aukšt. laipsnio vadų likimas taip skirtingas sunku dabar pasakyti. Gal tai lėmė vienu ir kitų elgesys būnant akademijoje? Gal dėl skirtingų akademinų kitokių komisarų?

Iš Maskvos, kur pragyvenome karininkų viešbutyje porą dienų, mus išsiuntė į akademijos poligoną prie Goroehovecke, kur, normaliai gyvendami kaip akademijos klausytojai, studijavome. Tada gyvenimas ir judėjimas dar nebuvo varžomas. Buvome laisvi iki 1941 m. birželio 28 d.

Per visą savo gyvenimą, net ir represijų metu, jokio teismo nebuvau teistas. Pirmaisiais metais, jau būnant lageryje Lamoje, kartą išsišaukė kažkoks saugumo karininkas ir ne tai paklausinėjęs, ne tai pats informuodamas paaiškino, kuo aš kaltas. Tą patį išvykstant iš Lamos mums visiems, dar likusiems devyniams gyviems, pakartojo, būtent, kad mes

“troikos” už akių pripažinti kaltais ir nuteisti pagal 58 par., 10 str. už valstybinę agitaciją ir propagandą. Tad Maskvoje, kaip matote, mes teismo tikrąja prasme neturėjome, bet viskas sutvarkyta “už akių”.

Per europinę TSRS dalį, po to ir per azijinę, kol keliavome geležinkeliais, buvom vežami keleiviniuose vagonuose iki pat Krasnojarsko. Toliau Jėnisiejaus upe iki Dudinkos uosto baržoje. Iš ten iki Norilsko 90 km siaurojo geležinkelio platformose. Nuo Norilsko iki Lamos ežerais ir upeliais — kuteriuku. Keliudami vykome karinėje Lietuvos karininkų aprangoje tik su arešto metu nuplėštais karinių laipsnių ženklais. Trečią Lamojo buvimo diena mums karinius rūbus atėmė. Išdava lagerinius, kuriuos turėjome nešioti.

Lamos lageryje iki 1944 liepos mėn. vidurio be pertraukos buvau keturių arklių prižiūrėtojas. Su vienu iš jų važnyčiojau. Atlyginimo — jokio. tik labai jau skurdus vos gyvybei palaikyti maistas. Aš kaip vežikas Lamoje judėjau be sargybinio. Lagerio administracija elgėsi gana pakenčiamai, bet tarp sargybinių buvo tikrų sadistų. Jokio kontakto su pasauliu. Neturėjome spaudos, radijo. Negaudavom laišku. Be to, Lamos gamta labai žiauri. Kalnai, aplink ežerai, upeliai. Žiema šimtu procentu balta. Pustymai. Nuolatinės pūgos. Bet vasara, kuri tęsiasi tik apie pustrėčio mėnesio, nuostabiai graži. Nuolatinų gyventojų Lamoje nebuvo. Sutikdavome nebent tik klajoklių su elniais, tunguzų.

Mes, Lietuvos karininkai artileristai, Lamoje išbuvome iki 1944 m. liepos vidurio. Ten keturis savo draugus palaidojom, o penktą pulk. Kazį Abarą išvežė į Norilsko lagoninę.

Likusieji devyni buvome išvežti į šalies europinę dalį, į kitą lagerį. Su mumis kartu areštuotieji latviai ir estai liko Lamoje. Kas su jais atsitiko, man nėra žinoma.

Iš Lamos mus devynis etapu gabenom per Dudinką ir Krasnojarską į Omsko, Novosibirsko, Čeliabinsko, Sverdlovsko, Kuibyševo kalėjimus,

kuriuose palaikydavo maždaug po savaitę. Pagaliau atvežė į Mordaviją (pusiaukelė tarp Kuibyševo ir Maskvos), kur patalpino į Temniakų lagerį (Mordovijos SSR). Čia susirgo maj. Balys Steikūnas. Jį išvežė į kažkurią ligoninę ir daugiau mes jo nebe matėm. 1946 metų žiemą dėl mums nežinomų priežasčių visus likusius aštuonis paskirstė po vieną į įvairius TSRS lagerius. Aš buvau išgabentas į Solikomsko lagerį šiauriniame Urale. Jame išbuvau iki paleidimo į laisvę. Komi lageriuose, kiek žinoma, 1950 metais mirė gen. Jonas Juodišius.

Pirmas atliko "bausmę" ir sugrįžo į tėvynę pulk. leit. Adomas Janavičius 1947 metais. Jam buvo pritaikyta kažkokia amnestija. Antrasis 1948 m. rugpjūčio 28 d. sugrįžau aš. Po manęs grįžo pulk. ltn. Eduardas Tallat-Kelpša. Visi trys be teisės gyventi didžiuosiuose Lietuvos miestuose — Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir Panevėžyje. Nors mano šeima gyveno Kaune, turėjau pasirinkti Marijampolę. Tik vėliau su dideliu vargu išsikovojau teisę grįžti pas šeimą į Kauną. Likusiems keturiems, t. y. gen. Vincui Žiliui, pulkininkams Vincui Jasulaičiui ir Vladui Sidzikauskui bei pulk. ltn. Pranui Matuliui po kalinimo buvo paskirta amžina tremtis. Vis dėlto ir jie į tėvynę po reabilitacijos sugrįžo 1956 metais.

Visi keturiolika aukštųjų Lietuvos kariuomenės artilerijos karininkų už poros-trejetų metų po Stalino mir-

ties, tai yra 1955-56 metais, buvo reabilituoti. Formulė skambėjo: "Dėl nebuvimo nusikaltimo sprendimą pakeisti, bylą nutraukti". Taip iš pokalbyje minėtų keturiolikos šiuo metu gyvas besu tik aš vienas.

Po paskutinių atsakymų pridėjame postsriptum'e jis dar pataria plačiau apie kai kurių šios grupės narių likimą pasiskaityti š. m. *Švyturio* žurnale Nr. 10 (gegužės mėnesio) ir *Komjau-nimo tiesos* Nr. 102.

Viską perskaičiau. Ne visur visos siūlės vienodai sueina, kaip vietomis truputį skyrėsi ir mano žodinis pokalbis su Malijoniu Kaune nuo dabar pateikto raštu. Bet pagrindiniai faktai vienodi ir tikri. Bėlieka tik surasti ir atpažinti žuvusiųjų Lamoje ir kitose Sibiro vietose kaulus, juos atskraidinti į Lietuvą ir garbingai palaidoti. O Tarybų Sąjungos dabartiniai vadai turi žuvusiųjų artimiesiems ne tik grąžinti turėtą betkokį turtą, bet už budelių darbus ir nuolankiai atsiprašyti.

**Lietuvos karininkų metraštis 1939 m.* nurodo, kad jis gimęs 1904 birželio 14 d.*

Nauji leidiniai

PAULIAUS KLIMO LAISVĖS ŽYGIS

Jaunas lietuvis Paulius Klimas, norėdamas pagelbėti Sovietų Rusijos suimtam jaunam lietuviui Petru Gražuliui, atsisakiusiam tarnauti Sov. Rusijos kariuomenėje, todėl nuteis-

tam kalėjimu, P. Klimas 1988 gegužės 1 — gegužės 24 d. pėsčias ėjo nuo Rochester, N.Y., iki Washington, D.C., visur prašydamas išlaisvinti Gražulį.

Tas Pauliaus Klimo pėsčiomis žygis gražiai parodė, kad dar yra jaunųjų lietuvių, užaugusių JAV-ėse, kurie nori talkinti laisvės siekiantiems okupuotoje Lietuvoje. P. Klimo žygiuotė plačiai išgarsinta amerikiečių spaudoje, televizijos. Jis norėjo tuo reikalu įteikti JAV prez. R. Reagan laišką prieš prezidentui išskrendant į Maskvą, bet prezidentą tik matė, laiško asmeniškai neįteikė.

Įdomiam įvykiui pažymėti LB Rochesterio skyrius talkino išleidimui gausiai iliustruoto 12 psl. leidinio, anglų ir lietuvių kalbomis. Tenai įvairios nuotraukos, ėjimo aprašymas. Galėjo būti mažiau korektūros klaidų. pvz., 2 psl. anglų k. išspausdinta, kad ėjo keletą tūkstančių mylių (several thousand miles), kai iš tiesų ėjo kaip leidinyje dienomis nurodyta, 458 mylias. 3 psl. rašoma, kad prie Baltųjų Rūmų Washington, D. C., prezidentui ruošiantis išskristi, pradėjo lynoti (a slight rain began to fall). Lietuviškam teekste, 5 psl., tuo laiku "smarkiai lijo".

Leidinyje yra ir kitokių korektūros klaidų.

Sveikintinas Paulius Klimas, atliekęs reikšmingą žygį!

Keleivis

“KARYS” LAUKIAMAS LIETUVOJE

Iš ok. Lietuvos atėjusiam š. m. spalio mėn. 4 d. laiške *Kariui*, tarp kitko, rašoma: "Nuo rugpjūčio 3 - rugsėjo 28 dienomis LTJS "Jaunoji Lietuva" bei LLT Akademinio jaunimo karinius bilietus grąžino apie 900 jaunuolių. Negalime likti abejingi karinėm problemom... Lietuvoje atsiranda daug naujų leidinių, tačiau žurnalų nedaug, o rašančių apie karo žinias nėra... "Karys" ištis solidus ir įdomus žurnalas, rašantis tokiomis temomis, kokios pas mus be-

veik neliečiamos. Būtų malonu pastoviai gauti "Karį".

Karys labai norėtų gausėse siunta nukeliauti į ok. Lietuvą, tačiau ten patenka tik labai ribotas kiekis. Šiam reikalui laukiama *Kario* bičiulių pinigė talka. Atsiųskite auką *Kario* adresu, pažymėdami jog ji skiriama *Kario* skaitytojui Lietuvoje.

KONTRADIKCIJOS

Karolis Marksas, marksizmo kūrėjas ir dvasinis tėvas, buvo išdirbęs savo savotišką leksikoną, terminologiją, kurioje yra charakteringas terminas “kontradikcija” (contradiction — geriausiai gal išversti “prieštaravimas”). Marksas tvirtino, kad tokia kontradikcija toks prieštaravimas yra tiesiog įgimtas kapitalistinei gamybos, produkcijos sistemai ir turės būtinai privesti prie kapitalizmo galo, prie jo žuvimo. Dėl to galima įžvelgti tam tikrą, gana ryškią ironiją fakte, kad ta pati sąvoka “kontradikcija” geriausiai tinka dabar charakterizuoti poziciją, kurioje randasi pirmoji pasaulyje socialistinė, komunistinė valstybė Sovietų Sąjunga.

Yra aiškus nenuginčijamas faktas, kad visoje eilėje svarbių, net būtinų sričių yra tarpas, prieštaravimas tarp tų tikslų, kurių Sovietų Sąjunga siekia ir tarp metodų, kuriuos ji vartoja tiems tikslams įvykdyti.

Konkretūs pavyzdžiai: sovietinė vyriausybė reikalauja, kad gamyba žemės ūkyje ir pramonėje vis didėtų ir tobulėtų: faktinai račiau ta gamyba ne tik nedidėja, bet dažniausiai mažėja. Kaip gi gali gamyba žemės ūkyje pakilti, jeigu dar Sovietų Sąjungos pradžioje, apie 1920 metus, privatus žemės ūkis buvo panaikintas ir įvesta kolektyvizacija, ūkininkai buvo suvaryti į kolchozus, po to ir į sovchozus, ir net buvo bandymų steigti “agrorodus”, atseit žemės ūkio miestus, kur žemdirbiai būtų visai panašioje padėtyje kaip pramonės darbininkai. Kartu su tuo procesu lygiagrečiai vyko išnaikinimas tų žmo-

nių, kurie sovietinėje terminologijoje vadinami “kulaki”, “kulokai” arba “buožės”. Šitie žmonės buvo tie, kurie buvo veikliausi, sumaniausi, energingiausi, ir kurie geriausiai ir protingiausiai tvarkė ir valdė savo ūkius ir kurie dėl to, žinoma, gerai prasigyveno ir buvo labiau pasiturintys, net turtingi, nei tie kiti kaimiečiai, kurie arba negalėjo arba nenorėjo kaip reikiant tvarkytis, ūkininkauti ir todėl gyveno prasčiau arba net skurdo

Žinodami žmogiškąją prigimtį, nenustebsime sužinoję, kad šitokie ir panašūs nevykėliai stoji į komunistų partiją ir uoliai, net su džiaugsmu naikino tuos “kulokus”, atiminėjo jų turumą ir juos pačius išsiuntė į Sibiro vergų stovyklas lėtai, sunkiai mirėčiai. Visa sovietų valdžia su Gorbačiovu priešakyje dabar tų “kulokų” pasigenda ir mielai juos prikeltų iš mirusiųjų. Sovietai dabar supranta tą seną teisybę: nukirsti didelį, seną medį galima per valandas, net minutes, bet užauginti kitą tokį medį trunka dešimtis metų. Tas pats ir su žmonėmis. Sovietinis kolchoznikas ištikus dešimtmečius buvo auklėjamas kartais net labai šiurkščiomis priemonėmis užslopinti savo asmeninę iniciatyvą, tik klausyti Maskvos įsakymų ir aklai juos vykdyti, net jeigu tie įsakymai būtų netikslūs, net neprotingi, kas neretai pasitaikydavo. Gorbačiovas dabar nori vėl prisiauginti tikrų ūkininkų, gerąją, senąją to žodžio prasme ir didžiai nusivylė, kad tokių liko tik saujelė ir kad praeis eilė metų, kol jų vėl priaugs pakankamai.

Konkretus pavyzdys: laisvas ūki-

ninkas, grėbdamas šieną, pastebi ant horizonto užeinančius lietaus debesius. Jo reakcija aiški: jis įninka stipriai dirbti, skubėti, kad šieną apsaugojus nuo lietaus. Panašioje situacijoje eilinis kolchozo darbininkas reaguoja kitaip: jis numoja ranka, sakydamas “ne mano šienas” ir eina sau namo. Net raudonoji Kinija, sovietų didžioji kaimynė ir varžovė, šiuo atžvilgiu yra kitokia: ji yra daug mažiau dogmatiška ir daug daugiau pragmatiška, praktiškesnė negu jos sovietiniai kaimynai.

Raudonoji Kinija visai nesivaržo duoti ūkininkams, kolchoznikams didesnę laisvę gamyboje ir teisę gaminius parduoti sau, ne valstybei, todėl situacija maisto atžvilgiu Kinijoje yra kur kas geresnė. Kinijos komunistai laikosi principo: nesvarbu ar karvė juoda ar balta. Svarbu, kad ji duotų daugiau pieno.

Panašus reiškinys, prieštaravimas pasireiškia pramonėje. Čia nekalbame apie karinę pramonę, atseit pramonę tarnaujančią kariuomenei, laivynui, etc. Ta pramonė veikia visai patenkinamai. Jai skiriami geriausi inžinieriai, technikai, geriausios medžiagos, žaliavos, etc. Visai kitoks vaizdas civilinėje pramonėje. Čia atrodo kur kas blogiau. Čia darbininkai didele dalimi laikosi nerašyto, bet labai populiarus dėsniu: “Valdžia nuduoda, kad ji mums moka gerą algą, o mes nuduodame, kad atliekame gerą darbą”. Gamyklų, fabriklų vedėjams, direktoriams gyvenimas visai nelengvas. Jie irgi, kaip kolchoznikai, turi aklai vykdyti, ką jiems įsako Maskva, “gosplanas”, ir jokia asmeniškai iniciatyva nepageidaujama, net neleistina. Svarbu tik įvykdyti kas nustatyta iš aukščiau.

Tai fabriklų direktoriai tuo ir ribojasi. Atsiranda vienas kitas vedėjas kuris yra išradingas, kuris turi dar šiek tiek iniciatyvos, tačiau jis negali, teisingiau pasakius, bijo tą iniciatyvą rodyti, nes visados yra pavojus, kad kuri nors naujenybė, nors sugalvota visai gerai, gyvenimo praktikoje gali išeiti ne taip, kaip buvo galvota, planuota. Pasekmė aiški: tas nelaimingas ve-

dėjas neišsiaiškinti tuo, jog jis turėjo kuogeriausias intencijas. Jis bus apkaltintas sabotažu ir skaudžiai nukentės. Tokių faktų akivaizdoje visai nestebėtina, kad pramonės gamyboje ne tik kad nėra pažangos, patobulinimų, bet kad nustatyti gaminiai, prekės, išeina tik vidutiniškos, dažnai net visai prastos kokybės. Tad ir nestebėtina, kad ligi šiol laisvasis pasaulis nerodė beveik jokio noro pirkti sovietinės pramonės gaminius.

Sovietai gal galėtų išspręsti maisto trūkumo problemą, jeigu išlaisvintų žemės ūkio darbininkus nuo stiprios, tiesiog dusinančios Maskvos gosplano priežiūros, bet ir čia vėl pasireiškia kliūtys. Viena kliūtis būtų ši: leisti ūkininkams savo gaminius parduoti už laisvai nustatytą rinkos kainą reikėtų maisto produktų kainų gana žymų pakėlimą, kas savo ruožtu papiktintų miesčionis, pramonės darbininkus ir tai turbūt privestų prie riaušių, gal net anarchijos. Kita kliūtis: Sovietų Sąjungoje ir žemės ūkis, ir civilinė pramonė valdoma, diriguojama stebėtinai gausių pareigūnų, valdininkų, viršininkų, prižiūrėtojų, kurie visi yra kompartijos nariai, „nomenklatūros“ nariai ir džiaugiasi ne tik ribomis algomis, bet ir įvairiomis privilegijomis — specialiosmis krautuvėmis, lignonėmis etc. Įvedus laisvą ekonomiką, visi šitie aparatai, žinoma, nustotų savo pozicijų ir tuo pačiu savo privilegijų, todėl jie priešintųsi visomis išgalėmis laisvos ekonomijos įvedimui.

Dar kita kontradikcija. Sovietai skelbiasi visam pasauliui, kad jie yra už taiką, užtai kad „visų šalių proletarai vienytųsi“. Šitokiai propagandai naivių žmonių tarpe yra kartais gana efektyvi. Iš kitos pusės, jie laiko didelę, tiesiog milžinišką kariuomenę,

kuri jiems kainuoja nepaprastai daug ir lėšų, ir pastangų, bet kuri gynybos tikslams yra aiškiai per didelė. Šitokia milijoninė kariuomenė turi pramonės ir tikslo tik tada, kai ji ruošiama ir laikoma ne gynybos, bet puolimo, ofenzyvos tikslams.

Tai puikiai mato kitos valstybės, ypač sovietų kaimynai, kurie yra priversti iš savo pusės stipriau ginkluotis, budėti ir saugotis sovietinių užmečių. Tad ir čia gaunasi prieštaravimas, tiesiog, galima sakyti, užbur-tas ratas.

Dar kitas prieštaravimas. Marksizmas moko kad žmogiškos visuomenės gyvenimo pagrindas yra medžiaga, ekonomija, ekonominė gamyba ir kad marksizmui kada nors apėmus visą pasaulį, bus visų ekonominių gėrybių net perteklius, ir žmonės gyventų kaip rojuje. Gyvenimo tikrovėje tačiau gaunasi štai kas: gamybai, ypač esant į aukštesnę techniką, į lazerius, kompiuterius, automobilius, sprausminius lėktuvus, raketas, reikalinga plati kūrėjų, išradėjų laisvė ir savitarpio komunikacija, laisvas pasikeitimas informacija. Laisvuose vakaruose ta sąlyga didele dalimi yra vykdoma. Daugybė techniškių knygų, žurnalų, kitokios literatūros ir įvairių kitokių priemonių, o prie to dar laisvas bendravimas ir pasikeitimai idėjomis nepaprastai skatina mokslinę ypatingai technologinę pažangą.

Sovietuose situacija visai kitokia. Ten laisvės kūrėjui, išradėjui praktiškai nėra. Valdančiosios kompartijos autokratiški, biurokratiški papročiai, jų sustingimas minkštuose kėdėse, privilegijuotose pozicijose, o iš kitos pusės asmeninės iniciatyvos varžymas visokią pažangą stabdo. Labai trukdo ir darbo priemonių stoka. Tokie mūsų akyse elementarūs dalykai

— rašomosios mašinelės, kopijavimo mašinos, telefonai, telefonų knygos, žemėlapiai etc. prieinami sunkiai.

Sovietai, atrodo, pergyvena gana didelį šurpirą. Nuo pat pradžios, nuo 1917 metų, jie buvo įsitikinę, kad svarbiausia priemonė sukomunistinti visą pasaulį buvo ir yra kariuomenė. Tajų pažiūra, tas nusistatymas dalinai pasiteisino Antrojo pasaulinio karo metu, kai jų visos pastangos ginkluotis pasiteisino ir jiems padėjo laimėti prieš Hitlerį. Tiesa, čia, istorinės teisybės vardan, reikia pažymėti kad be labai gausios ir reikšmingos kapitalistinės Amerikos pagalbos sovietai būtų Hitlerio nenugalėję.

Dabar sovietai praregėjo ir suprato kad, ypač atominių ir branduolinių ginklų gadynėje, kada sovietai gali sumušti Ameriką tik patys nusizudydami, konvencionaliai ginklai — kareiviai, tankai, artilerijos pabūklai etc., žymiai nustojo reikšmės. Dabar, jeigu sovietai vis dar norės — ir jie to vis dar nori — visą pasaulį jeigu ne užkariauti, tai bent ekonominiai dominuoti, tai jie turės suprasti, jog jie turės žymią savo išteklių resursų, pinigų dalį paimti iš ginkluotųjų pajėgų ir jas pervesti į civilinę ekonomiką, į jos gamybą, jos pažangą. Ar jiems tai pavyks dabartinėje santvarkoje, vadovaujantis marksizmu, komunizmu, yra labai ir labai abejotina. Atrodo, kad pats Gorbačiovas suprato tą didžiąją, pagrindinę kontradikciją, kuri pasireiškia štai kame: jeigu sovietai nori dominuoti pasaulį, arba bent išsilaikyti, tai jie turės atsisakyti komunistinių principų, atseit nustoti būti komunistais, žymiai priartėti prie demokratinės, kapitalistinės santvarkos.

Ar jie galės tai padaryti? Ar jie norės tai daryti? Ateitis parodys.

LKVS RAMOVĖS VEIKLOS II dalis susilaukė gražių atsiliepimų spaudoje ir laiškais redaktoriui. Tačiau jame yra taisyntų klaidų. „Ramovės“ skyriai prašomi atsiųsti pastebėtų ryškesnių klaidų pataisymus „Kario“ redaktoriui iki 1990 m. kovo 1 d. Pataisymai bus išspausdinti „Karyje“, kad būtų lengva juos visus vienoje vietoje įdėti knygon.

Redaktorius

GYVENIMO DULKĖS

Užbaigta

ANDRIUS NORIMAS

Novelė

Aerodrome minios žmonių juda, zuja, skuba. Vieni iškeliauja, kiti grįžta išlipę iš nusileidusių didžiulių lėktuvų. Erdviose patalpose iš garsintuvų skardi moters balsas pranešas netrukus išskrendančių oro paukščių laiką, raginąs paskubėti. Arba pakviečiantis kurį nors keleivį prie telefono. Netoli ir bagažo atsiėmimo patalpa su konvejeriu, ratu slenkančiu su sumestais lagaminais, ryšuliais ar paketais.

Kapnys su žmona pasipuošę šventiškais drabužiais. Abu jaudinasi laukdami pirmojo susitikimo su adoptuojamuoju Dhom. Užuo vietnamietiško vardo jie mieliau jį vadina sulietuvintu Tomo vardu. Bet tik tarpusavy, nes nežinia, ar tai patiks berniukui.

Jų žvilgsniai bėgioja per keleivių veidus. Jau eina atvykusio lėktuvo keleiviai, to lėktuvo juodu seniai laukė. Praleidžia suaugusiųjų veidus, o akys vis ieško žemesnio ūgio bėrniuko stuomens.

— Žiūrėk, Algi! Ar ten ne jis?

— Ne, Aldute... Tai tik žemo ūgio japonas...

Pagaliam visai aišku — grupę azijiečių vaikų lydi pora — vyras ir moteris. Abu amerikiečiai. Aldonos žvilgsnis skubiai atranda vaikų būrelį jau iš nuotraukos pažįstamą Dhom veidą.

— Štai jis, Algi! Jis labai dailus!

Lieknas berniukas labai juodais, trumpai apkirptais plaukais. Net iš tolo įmanoma pastebėti juodus akių vyzdžius, kiek blyškų, bet rusvos odos veidą ir truputį storesnes lūpas.

Algis jau prie palydovų, ir jie sustoja sulaikydami visą vaikų būrį.

— Aš esu Dhom Hwang adoptuotojas, Al Kapnys. Ar galiu jį pasiimti pas save?

Palydovas pasisveikina ir uždeda ranką ant berniuko peties, nes jis buvo šalia jo.

— Pirmiau turime atlikti formalumus. Galite eiti su mumis.

Algirdas prisitartina prie Dhom'o ir ištiesia ranką.

— Esu Al Kapnys, tavo adoptuotojas...

Berniuko šypsena sužavi tuo metu priėjusią Aldoną.

— O aš esu Dhom Hwang Ho.

— Dhom! Aš būsiu tavo nauja mama! Mano vardas Aldona.

— Balti Dhom dantys pasislepia už sučiaupimų lūpų.

— Gal jam nepatiks vadinti mane mama? Gal dar atsimesna savo mirusiąją motiną? Ak, jau iš pat pirmo žodžio sugadinau visą reikalą..."

Aldona bematant pakeičia temą.

— Ar ilgai reikėjo skristi lėktuvu? Ar nenusibodo?

— Ne, visai nenusibodo...

Berniukas gražiai taria anglų kalbos žodžius, Balsas jaunas, o kartu jame juntamas bręstantis jaunulis. Pasitaręs su palydovu, sugrįžta Algirdas ir praneša Aldonai:

— Turime dar kiek palaukti čia pat, aerodrome, o po dokumentų pasirašymo galėsime pasiimti Dhom'ą pas save!

Pagaliam apkabinę iš abiejų šalių savo naująjį šeimos narį Kapniai susėda į automobilį. Aldona nebesivaldo savo džiaugsmo. Apkabina vidury sėdintį berniuką, čiauška apie namus, mokyklą ir kaimynus. Algirdas kai kur papildydamas jos šneką daugiausia tyli ir seka kelią vairuodamas didmiesčio gatvėmis. Kai kur pasako naujam šeimos nariui miesto įžymybių vardus. Pasiėkę savo namus išlipa. Laiminga trijulė tampriu susiglaudimu reiškia savo nuoširdų džiaugsmą.

— — — —

Prislopinę balsus ir atsargiai žengdami per kilimotas grindis, Kapniai grįžta į svetainę. Dhom turi pailsėti po kelionės. Jis jau jam skirtame kambaryje ilsisi lovoje.

— Ačiū Dievui! Pagaliau turime šeimą, Algi! Aš taip džiaugiuos!

Algirdas tyli. Jis kažkodėl niūrus ir neatliepia Aldonos džiaugsmo šūksniams. Net visiškai nedžiūgauja. Kažkas jį lyg slegia. Įbedęs akis į kilimą, be žodžių sėdi minkštasuolyje. Per sekundę prisimena įvykį iš karo meto Saigone.

Helikopterio dalinio virtuvėje seržantams tek-davo budėti ir naktimis. Viena kuri nors virėja iš eilės dirbdavo nakties pamainoje paruošdama maistą ankstyviems karių pusryčiams. Kitos virėjos ateidavo jau saulei patekęs ir užbaigdavo darbus. Vaikštinėdamas valgykloje Algirdas vis žvilgčiodavo ir į virtuvę. Ten dirbo graži ir jauna vietnamietė, min-kydama tešlą duonai. Ji suprato ir šiek tiek kalbėjo angliškai, nes jau ir anksčiau Algirdas ją stebėdavo.

Dabar budėtojas nutarė pasikalbėti su mergina. Priėjęs prie jos stebėjo, kaip ji baigė plauti tešluotas rankas, nes darbas buvo jau baigtas.

“Kuo tu vardu?”

“Nava”.

“Gražus vardas! Nava yra bažnyčios vidaus centras. O gal tu katalikė?”

“Ne. Mano tėvai budistai, o aš — nežinau...”

“Tu graži mergaitė. Ar turi vyrą?”

“Ne, aš dar nenoriu vyro... Cha, cha...”

Ji koketavo ir smalsiai žvelgė į aukšto ūgio Ame-rikos karį. O Algis staiga neišlaikė neapkabinęs jos. Ji tuoj nustojo juoktis. Nežinodamas ką sakyti, jis paklausė:

“O kokia tavo pavardė?”

“Hwang Ho”.

Jis žvelgė į jos juodas akis. Jose nieko neišskaitė, tik keistą žerėjimą ir užkaitusius rusvus skruostus. Apkabinimas ją veikė. Juodos akys. O gal ir jos siela juoda? Sakoma — akys yra sielos veidrodis... Bet tas akių žerėjimas ne juodas — jis atviras ir neslepia-mas!

Nava nesipriešino. Leidosi bučiuojama, leidosi vedama į šalį. Ji pati siurbėsi karštu lipnumu į Algir-do lūpas. Nebesuvaldė jis tada savęs... Gaiduliai nejuto suolo kietumo, o Nava pasirodė išradinga meilės vaidilutė.

Jaunas mėnulis šypsojosi jiems ilsintis vienas antro glėbyje. Pagaliau ji atstūmė jo apkabinimą.

“Tu turi eiti! Jei ateis karininkas budėtojas, tai tau ir man bus blogai”....!

“Kurgi aš eisiu? Juk aš virtuvės budėtojas”!

Bet susitvarkė. Nava grįžo prie darbų ir tvarkėsi virtuvėje, o Algirdas žingsniavo vėl po valgyklą iki virtuvės durų ir atgal.

Kitą savaitę užbėgo vakare virtuvėn ir pasišaukė Navą. Paskyrė pasimatymą. Nuo tada visi laisvalai-kiai buvo užimti tik su ja. O Nava? Kaip bažnyčios navą užpildo maldininkų minia, taip visą Navos būtybę užpildė troškimas būti su šiuo tokiu dailiu

kariu. Vadino jį Al, kaip ir kiti kariai. Nava žinojo daug slaptų vietelių, kur juodu rieškučiomis sėmė meilės vyną... Apdalindavo ją karių davinio-gėrybėmis, o ji atsilygindavo ne tik rytietiškais link-čiojimais, o ir gausiais bučiniais. Dar niekad Algirdas nebuvo turėjęs tokių tamprių santykių nė su viena moterim. Pasakojosi jai apie save ir pasisakė esąs ne grynas amerikietis, o su tėvais atvykęs kaip karo pabėgėlis, kol paimtas kariuomenėn galutinai įsipi-lietino

Aldona nutraukė savo linksmus čiauškėjimus.

— Kasgi tau, Algi? Ko tu toks liūdnas? Ko nu-siminei?

— Aš nenusimenu... Galvoju, Aldute... Nedrįstu tau sakyti... Bet tu privalai viską žinoti, kad ateity nebūtų nesutarimų ir priekaištų...

— Kokių nesutarimų? Kokių priekaištų? Apie ką tu čia?

Vyras sunkiai atsidūsta nesiryždamas iš-pažinėti. Minutę Aldona kantriai laukia jo paaiški-nimo.

— Vietname, kaip žinai, buvau dar nevedęs. Bet ten susipažinau su vietnamiu ir su ja kurį laiką ... gyvenau... bet ne kaip vyras su žmona... Oficialiai nebuvom susirišę... Tai atsitiko tik porą savaičių prieš mano sužeidimą toj nepavykusioj helikopterio ekspedicijoje... Nuo tada nebemačiau jos... Buvau visiškai pamiršęs šitą epizodą... Susipažinau su ta-vim...

— Atsimenu, Algi... Atsimenu pirmaisiais me-tais ir tavo kliedėjimus naktimis... O tie kliedėjimai man daug pasakė!...

— Bet tu man nieko nesakei ką kliedėjau!

— Dabar jau galiu pasakyti — kliedėdavai apie ją — apie Navą!...

— Iš kur?... Argi aš jos vardą šaukdavau?

— Ne tik vardą, o ir pavardę — Hwang Ho...

Algirdas per sekundės dalelę pamato visą tiesą.

— Tai tu viską žinotai, man nieko nesakei... Nepriekaišiojai! O tu pati per savo bendradarbius išrašei...

— Ar galima prikaišioti tai, kas buvo mudviem dar nesusipažinus? Juk ir tu man sakei, kad negali pavydėti praeities. Negaliu tau pavydėti Navos ir dėl to tavęs nekęsti. Kai sužinojau, kad Nava nese-niai mirusi, tai pasiryžau jos sūnų adoptuoti ir tada pradėjau žygius jam atsikviesti. O juk jis yra tikras tavo sūnus! “Gyvenimo dulkė” jis, bet gerasis vėjas atpūtė jį mūsų šeimos tarpan, ir aš jį mylėsiu kaip mūsų abiejų sūnų!

TREMTIES TRIMITAS

Redaguoja S. Kaunellenė

8650 Shari Drv., Westland, MI 48185

Šiuo adresu siųsti visą "Tremties trimitui" skirtą medžiagą

Šv. Kalėdų ir Naujųjų Metų proga sveikiname visus Šaulių sąjungos šaulius ir šaules, jų šeimų narius, bei kitų organizacijų brolius ir seses.

Tegu užgimęs Kūdikėlis Jėzus pripildo mūsų širdis tos šilimos ir meilės savo broliui čia ir tėvynėje, kad kartu su atgimstančia tėvyne pradėtume Naujuosius metus pilni energijos ir pasiryžimo. Mūsų visų siekis LAISVA IR NEPRIKLAUSOMA LIETUVA!

SAJUNGOS PIRMININKAS IR CENTRO VALDYBA.

SENUOSIUS PALYDINT, NAUJUOSIUS PRADEDANT

Vėl baigiasi senieji ir pasitiksime Naujuosius 1990 metus. Prieš užversdami paskutinį lapą, trumpai žvilgtterėkime, kuo buvo ypatingi 1989 metai.

Pasaulis patyrė daug gamtos nelaimių, teroro veiksmų. Su ypatingu dėmesiu stebėjome įvykius Kinijoje. Žavėjomės jaunų studentų drąsa, jų reikalavimais politinių pakeitimų. Susijaudinę žiūrėjome, kaip kariuomenė šaudė į beginklius studentus, žiauriai mušė ir žalojo juos, kai krauju pasruvo didžioji aikštė, kur dar taip neseniai jauni studentai sakė kalbas... Sekė teismai, egzekucijos. JAV ir kiti kraštai protestavo, bet Kinijos komunistinis režimas nekreipė į protestus dėmesio...

Mūsų gyvenamajam krašte naujoji vyriausybė paveldėjo neišspręstą, labai opų Lebanone pagrobtų amerikiečių išlaisvinimo reikalą. Teroristai neboja nieko. Fanatikai nebrangina nei savo, nei savo aukų gyvybių... Teroro aukų artimieji spaudžia vyriausybę, tačiau įvairios nuolaidos teroristams neduoda

pageidaujamų rezultatų, priešingai juos daro dar agresyvesniais.

Antra didžiausia Amerikos nelaimė — narkotikai. Narkotikų didmenininkai pelnosi bilijonus, gyvena kaip karaliukai ir gyvenantieji už JAV ribų yra savų vyriausybių favorizuojami, nes Amerikos doleriai kelia tų kraštų ekonomiką. Senovės galingąją Romą pražudė didikų lėbavimas ir ištvirkavimas. JAV žudo narkotikai. Narkotikais apsvaigę daugelis virsta neprotaujančiais gyvuliais, pasiutusiais šunimis, kurie ieškodami pinigų narkotikams pirkti vagia, plėšia ir žudo jaunos ir senus. Įvairūs narkotikų pirkliai, žudo savo konkurentus. Motina, neturėdama pinigų apmokėti narkotikų pirkliui skolą, nusiuntė savo trylikametę dukrą pas jį. Pastarasis mergaitę žiauriai išprievartavo... Ir tai ne vienintelis atvejis.

Vyriausybė skiria milžiniškas sumas kovai su narkotikais. Narkotikų nemažėja, narkotikų aukų

skaičius didėja. Narkomanės merginos ir moterys gimdo nesveikus kūdikius, kurie ateina į šį pasaulį jau sužaloti...

Sveiko krašto pagrindas tradicinės šeimos, kur tėvų autoritetas tvirtas, jų žodis svarus, vaikai klusnūs, gražiai auklėjami. Bet tradicinės šeimas ima keisti susidėję jaunuoliai, dažnai gyvenimui nepasiruošę, be tvirtu finansinio pagrindo. Kai atsiranda vaikai, tėvai, nematydami prošvaistės, savo rūpesčius bando pamiršti apsvaigę narkotikais... Problema didėja. Vyriausybė, užuot skyrus daugiau lėšų mokslo ir sveikatos bei socialiniams reikalams, turi skirti astronomines sumas kovai su narkotikais.

Okupuoti kraštai — Lietuva, Latvija ir Estija — pasinaudodami Gorbačiovo persitvarkymo politika, pradėjo taikiu būdu siekti diesnių laisvių, ekonominio savarankiškumo, savo tautinio identiteto užtikrinimo. Kova sunki. Pabaltijų apsigyvenę rusai nenori prarasti sotaus, gero gyvenimo ir plačių privilegijų. Jie kovoja, kad rusų kalba liktų vienintelė valstybinė kalba, kad jų privilegijos nebūtų paliestos. Gi okupuoti pabaltiečiai žino, kad jei nebus sustabdytas rusų antplūdis, estų, latvių ir lietuvių kalbos nebus valstybinės kalbos, jų kraštuose, ilgainiui tos tautos gali išnykti ir senosios kultūros žūti užgožtos slaviškų kultūrų.

Ryšiai 1989 m. tarp tėvynėjų ir svetur gyvenančių tėvynaičių tapo tampresni, svečių iš tėvynės pagausėjo. Išjudino visus trijų jachtų kelionė iš Klaipėdos į New Yorką. Jų drąsus žygis, gaila, nebuvo pakankamai išgarsintas, propagandiniai proga neišnaudota.

Įvairūs meniniai vienetai sutraukia tautiečius, kurie koncertų metu užpildo sales. Verkėme, klausydami Sibiro dainos:

"Duok, mamyte, man duonelės, duok pienelio, duok saldaus,
Leisk į gimtajį namelį, rankutes aš nušalau,
Nėr, sūneli, čia duonelės, nėr pienelio, nėr saldaus,
Nėra gimtojo namelio, nėr gyvenimo ramaus.

*Mus priglaus Sibiriaus toliai ir lopšinę
 paliūliuos.
 Susapnuok, brangus sūneli, gimtą žemę
 Lietuvos".*

Plojom jauniems šokėjams, kurie šoko grakščiai ir lengvai, bet matėme nebeautentiškus tautinius rūbus, daugiau į uniformas panašius, kuriuos nebesimatė audėjų individualaus savito skonio... matėme į šokius įpintus svetimus elementus...

Ir jie, ir mes suprantame, kad laikas tapti nepriklausomais, laikas atsikratyti svetimų įtakų.

1989 m. nebuvo grąžintos visos gyvos įvairių trėmimų aukos, nebuvo visi reabilituoti, nebuvo jiems atlyginta už ilgų metų katorginius darbus, išrūpintos pensijos. Tikime ir trokštame, kad 1990 m. pagaliau jie būtų aprūpinti pensijoms ir būtą jiems už viską kompensuota.

Į tėvynę parvežti palaikai iš amžino įšalo žemės daugelio išvežtųjų, deja, niekas nesuras palaikų pakėlėse išmėtytų, vagonuose užtroškusių kūdikių, bejėgių senelių ir ligonių...

Gimtajame krašte korespondentas aprašė Tėsių kalėjime kalintų ir žvėriškai nukankintų ūkininkų, moksleivių, darbininkų Rainių miškelyje tūkstantinės minios suruoštą pagerbimą-prisiminimą... gal tų kankinių auka padės Lietuvai atgauti nepriklausomybę...

Mes su džiaugsmu sutinkame svečius ir viešnius iš Lietuvos, mylime juos, apdovanojame, finansiniai paremiam. Mes juos suprantam, nes ir mes esame to paties atėjūno aukos. Kada mes jauni studijavom ir ruošėmės savarankiškam gyvenimui, mus užpuolė atėjūnai ir išardė mūs šeimas... Palikę tėvynę, namus ir draugus, išėjome į nežinomą ateitį tremtinių keliais.

Mes trokštame ir linkime, kad išsvajotoji laisvė 1990 m. nušvistų Lietuvoj, Latvijoje ir Estijoje. Kad Lietuvos himno žodžiai skambėtų ne vien mūsų visų lūpose ir širdyse, bet kad saulė Lietuvos prašalintų tamsumus Lietuvoj, kad ir šviesa ir tiesa lydėtų visų Lietuvos vaikų žingsnius.

AR PRATĘSEI "KARIO" PRENUMERATĄ?

1987 m. sausio 7 d. Julius Tamošiūnas suruošė 1883 - 1943 m. lietuviškos periodinės spaudos parodą Kauno literatūros muziejuje. Visa parodos medžiaga iš jo archyvo. Nuotrauka iš parodos atidarymo iš k. į d. Kauno meras Kazakevičius, Julius Tamošiūnas, jo sūnus ir Sąjūdžio sekretorius Čepaitis

NENUTRŪKSTANTI PABALTIEČIŲ GRANDINĖ VILNIUS — TALINAS

Akcija, kuri įvyko 1989 m. rugpjūčio 27 d. prieš Molotovo-Ribbentropo paktą — nenutrūkstanti žmonių grandinė Vilnius — Talinas, buvo šių dienų stebuklas. Stebuklas, kuris gal niekad nepasikartos mūsų tautos istorijoje. Į šią akciją įsijungė milijonas lietuvių. Ką tai reiškia — išsakyti, išsakyti neįmanoma, tai galima tik išgyventi.

Esu šios akcijos dalyvis. Išvažiavome iš Kauno 14 val.. Nusileidę iš Kalpoko į Meskupo gatvę, patekome į didelį mašinų srautą. Pagalvojau, šis srautas tik miesto centre. Išvažiuosim — mašinų sumažės ir nuvažiuosime sutartu 19 val. laiku. Apširčiau. Tik išvažiavus iš Kauno visos keturios kelio eilės užsipildė begaline mašinų eile. Kelias Kaunas — Ukmergė mašinomis užtventkas. Važiavome kas kart pasistūmėdami 5-10 metrų į priekį. Stojome, važiavome nepaprastu atsargumu, be barnių, be pykčių, padėdami vieni kitiems, su pagarbos jausmu kitiems vairuotojams. Kai kurios mašinos garavo, varikliai kaito, kiti kantriai laukė, padėjo išvengti įvairių gedimų kelyje. Jautėmės kaip tikri broliai, visi tos pačios garbingos lietuvių tautos vaikai.

Nuvažiavus 45 km, laikrodis rodė 19 val. Tikslą, kurio siekėme, nepasiekėme. Per radiją išgirdome

“Sąjūdžio” direktoriaus pranešimą, kad Vilnius — Talinas jau pilnai sujungtas.

Netikėtina, bet tikra, kad į šios akcijos kelią rinkosi: paliegę seneliai, invalidai ant rementų, vaikai, jaunimas, iš kaimų suvažiavę ūkininkai, motinos su mažais vaikais ir visi lietuviai, kurie tik galėjo. Visi jie buvo dalyviai, visi jie buvo pritarėjai, pasmerkiant šį grubų, klastingą aktą.

19 val. sustojome eilėmis po du, tris keturius, žmogus prie žmogaus susikibtį rankomis nebebuvo galimybės, nes petis rėmė petį, nebuvo jokių tarpų. Uždegėme žvakutes, išklausėme per radiją himną ir kitas tautines dainas.

Sujudome grįžti namo. Pravažiavo du sunkvežimiai pilni gėlių. Iš sunkvežimių barstė gražiausias rožes, gvazdikus, jurginus ir kitas gėles. Kai sutemo grįždami šluostėmės ašaras, matydami pakelėse degančias žvakutes, apjuostas gražiomis gėlėmis. Sunku įsivaizduoti tą grožį, tą nepaprastą meilę savo tautai, savo brangiai žemei Lietuvai. Ši meilė liepsnoja visų mūsų širdyse. Ji padeda pakelti nedateklus, sunkumus, dirbti ir aukotis.

Julius Tamošiūnas

Valstybės prezidentas Antanas Smetona ir arkivyskupas Pranciškus Karevičius pas karius ligonius Karo ligoninėje 1919 m.

Atkelta iš psl. 398

Vilnius buvo užimtas 1944 m. liepos mėn. 13 d. Ši data laikoma oficialioji Vilniaus užėmimo data. Plk. Aleks. Krzyżanowski-Wilk savo telegramoje, kurią jis pasiuntė Lenkijos Krašto Armijos vadui plk. — Komorowskiui, pranešė, kad Vilnių užėmė lenkų partizanai 1944 m. liepos mėn. 9 d. Lietuvių Vilniuje nėra. Įstaigose ir žmonėse steigiami lenkiški komitetai.

Lietuviai iš Vilniaus masiniai traukėsi 1944 m. birželio mėn. 29 ir 30 dienomis, kai raudonosios armijos daliniai priartėjo prie Vilniaus, paėmę Minską. Daug lietuvių dėl vienų ar kitų priežasčių pasiliko Vilniuje.

Vilnius per kautynes, kurios vyko gatvėse, labai nukentėjo kai kurie architektūriniai paminklai ir su-

degė keli namai bei padaryta daug kitų nuostolių, neskaitant žuvusių žmonių.

NAUDOTASI LITERATŪRA:

1. Vokiečių okupacija *Aušra*, Nr. 39 (79) Tomas Žemaitis
2. *Arkivyskupas Mečislovas Reinys*. Išleido L. K. D. S-ga
3. Vilniaus getas 1943 m. *Naujienos*, 1982 m., Nr. 150 - 165, Bronius V. Galinis
4. Liūdna sukaktis. *Draugas*, 1983 m., Nr. 102, K. Baronas
5. Sovietų Sąjunga mūsų bendras priešas, *Draugas*, 1984 m., Nr. 121, 122. Juozas Kojelis
6. Neatidėtinas reikalas, *Draugas*, 1985 m., Nr. 201. b.kv.
7. Mūsų spaudoje pasižvalgius, *Karys*, 1986 m., Nr. 2. K.J.
8. I pėst. D.L.K. Gedimino pulko likimas, *Karys* 1986 m., Nr. 5,6. Jonas Abraitis

LIETUVIŲ GENČIŲ RAŠTUI TŪKSTANTMEČIAI!

ALGIRDAS GUSTAITIS

Senoji Europos kultūra siejama su graikų kultūra. Graikija paskleidė daug įvairios kultūros. Graikijoje tebėra gausybė senų statinių dar neištyrinėtų, juose nuolat atrandama ko nors naujo. 1908 metais italų archeologai Kretos saloje, Knosos vietovėje kasinėjo Phaesto rūmus, apylinkes. Tenai jie atrado molinį skritulį, turinti keistus įrašus abiejose pusėse. Tuoju pradėjo juos skaityti.

Pasaulio mokslininkai yra sudarę taisykles seniausiems raštams perskaityti, tai suskirstė grupėmis atitinkamai senosioms kalboms, vartotiems ženklams. Nesunkiai nustatoma, kokios rūšies ženklais padaryti įrašai, naudojantis išdirbtomis perskaitymui taisyklėmis, tarsi savotiškais logaritminėmis lentelėmis, be didesnio vargo perskaitomi senieji įrašai.

Didešiam mokslininkų nustebimui, Phaesto rūmuose surasto skritulio nebuvo galima perskaityti, nes jis netiko nei vienam senovės įrašui. Tyrinėjo, bandė įvairių valstybių mokslininkai, dėstė jiems įmanomais būdais, bet Phaesto skritulyje esančių įrašų negalėjo perskaityti. Skelbė įvairias prielaidas, bet ne patikrinamus duomenis.

Skotijoje gimęs, išsimokslinęs lietuvis Aleksandras Pridotkas (Grantas) neperskaitomais Phaesto skritulio įrašais susidomėjo 1950 metais. Jam kilo mintis: jei pasaulio mokslininkai negali perskaityti, tai tenai įrašai padaryti jiems nežinoma kalba, iki tol neužtiktais ženklais. *Nepriklausomos Lietuvos* (Kanadoje) savaitraščio nr. 17, 1978.IV.26 rašė:

“Pradžioje galvojau, kad yra ryšys tarp disko hieroglifinių ženklų ir pieštų ženklų Linijinėje B plokštėje, ir padėjau savo tyrinėjimus į šalį. Tuo metu linijinės B struktūros tikrą prasmę paskelbė Chadwick-Ventris. Galvojau (kaip vėliau pasirodė — neteisingai), kad diskas bus iššifruotas lengvai ir paprastai.

1972 m. vasarą, lankydamasis Kretos saloje, aplankiau ir Archeologinį muziejų Iraklione, kur tas diskas laikomas. Patyriau, kad jis dar buvo neiššifruotas. Grįžęs pradėjau domėtis tuo radiniu ir kritiškai peržiūrėti “Linijinės B” plokštės išskaitymus. 1973 m. spalio mėn. nutariau padaryti sintezę iš dviejų skirtingų elementų: Ventrio “Table of Va-

lues” ir mano idėjų, kurios išsivystė, betyrinėjant diską. Rezultatai buvo stebinantys”.

Prileidžiama, kad Phaesto skritulyje įrašus padarė vietiniai gyventojai. Ji norintieji perskaityti (mokslininkai) paskelbė įvairių prielaidų: galėjęs būti kalendorius, kokia malda ar giesmelė, dar kas kita.

Po eilės metų lyginimų, dėstymų, Skotijos lietuvis Aleksandras Pridotkas-Grant tuos įrašus perskaitė pasinaudojęs lietuvių kalba. Čia tų dėstymų neduodame, nes tai jau įeina į gilesnes studijas. Spausdiname vieną Phaesto skridulio dalį, gal kas norės bandyti perskaityti.

A. Grantas mano, kad tokio didelio įvykio pasauliui paskelbimą turėtų padaryti pasauliui žinomi mokslininkai. Jis kalbėjo su žymiais anglų asmenimis, tos srities specialistais. Tie linkę sutikti su Grantu dėstymu, tačiau atsisako skelbti anglų kalba mokslo leidiniuose, nes jie nemoka lietuvių kalbos. Bet to, jie manę, kad net lietuvių mokslininkams būtų sunku itikinti pasaulį, kad 1600 ar 1700 metų prieš Kristaus gimimą lietuvių tautos gentys turėjo savo raštą, net spaustuve. Pasaulis per mažai žinąs apie lietuvių tautos praeitį, kad tokiais aiškinimais patikėtų, o tai reikštų pasaulinės istorijos keitimą. Kas gi to nori?

Kad senovėje lietuviai (lietuvių gentys) turėjo savo raštą, savo studijose paskelbė dr. Jonas Basanavičius. bet daugelis tuo nenorėjo tikėti, nes... svetimieji netikėjo. Buvo stengiamasi garsinti, kad tik tai nuo krikščionybės laikų lietuviai pradėję šviestis, iki krikščionybės tebusi pilka dykuma, kas, iš tiesų, neatitinka tiesai. Lietuvių tauta daug kultūrinių nuopelnų turėjo prieš priimdama Romos katalikų tikėjimą.

Net šiais laikais lietuvių mokslinėse knygose paliekama didelė spraga: buvę prieš-istoriniai laikai, taip praleidžiami tūkstančiai metų: staiga jau apsikrikštijęs Mindaugas sudaužo kaimynus, lietuvių tautai paklusnūs platūs kraštai, Lietuva vyrauja Europoje. Kas patikės staiga, iš nieko, atsiradusios lietuvių tautos išmintimi, galybe valdytis, laisvinti, šviesti kitus?

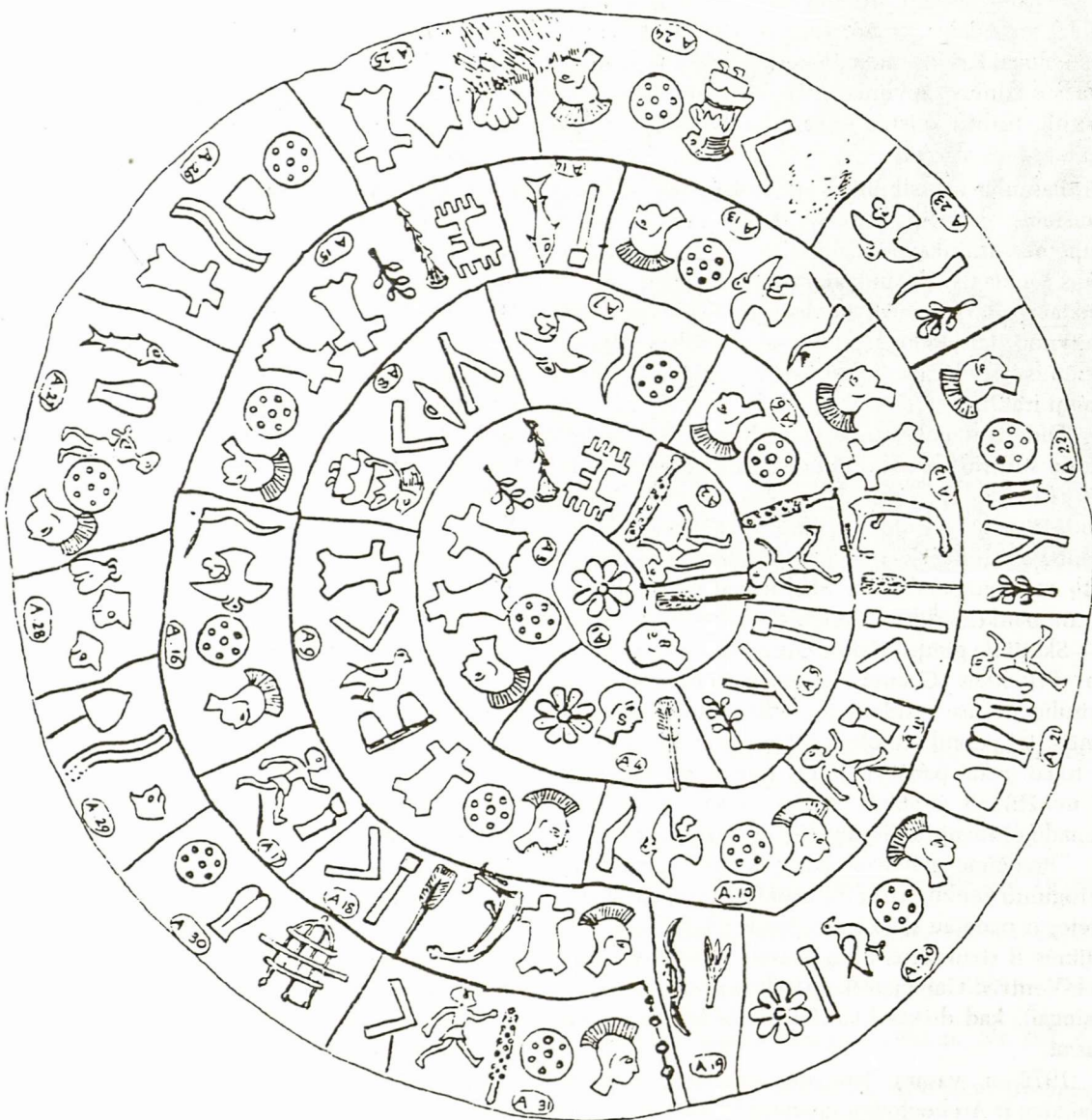
Kodėl negalėjo būti didelė lietuviškų genčių

sritis, gyvenusi kur nors Mažojoje Azijoje ar prie Juodosios jūros. Iš tenai dalis pasklido netolimosiose apylinkėse, įskaitytinai dabartines graikų žemes, Kretos salą, o kita lietuvių genties dalis, dėl kokių nors priežasčių, patraukė šiaurėn, apsistojo, įsikūrė Baltijos jūros pakraštyje.

Jei Phaesto skritulyje esantieji įrašai įmanomi

perskaityti panaudojus dabartinę lietuvių kalbą, tai turėtume dar ir kitą naujovę: tada pradėta pirmoji spaustuvė ir toji spaustuvė buvusi lietuviškų genčių spaustuvė.

Aš apie Phaesto skritulį pirmą kartą išgirdau 1975 m. pradžioje, kai A. Grantas (jis lietuvišką pavardę pakeitęs skotams lengviau ištariama — Grant)

Le disque de Phaistos. Face A.
dessin d'après *Scripta Minoa I*

Phaesto skritulio viena — A — pusė, perrašyta lengviau žiūrimais ženklais. Iš J.-P. Olivier "Le Disque de Phaistos"

Kalifornijoje apie tai kalbėjo būreliui lietuvių, latvių. Žinios buvo nuostabios. Nutariau tuo reikalu pasidomėti. Todėl 1977 metais lankiausi Kretos saloje, buvau garsiam Heraklios muziejuje, jų vadovaujantieji asmenys žymiausiu eksponatu laikė Phaesto skridulį, kurio dar niekas nebuvo perskaitęs nors girdėję, kad lietuviai teigia, esą jis perskaitomas panaudojus lietuviškus žodžių skiemenis, ko jie negalį patikrinti, o nepatikrinus negali skelbti. Nusipirkau tenai imanomus gauti leidinius liečiančius Phaesto skritulį, Knosos vietovę, mačiau Phaesto skritulį, jį nufotografavau.

Hereklion archeologinio muziejaus direktorius dr. Stylianos Alexiou muziejaus iliustruotame kataloge 1974 m. rašė: “Vienu laiku buvo manyta, kad diskas atvežtas iš Mažosios Azijos. Dabar manoma, kad iš Kretos, kadangi panašūs ženklai rasti įrašuose ant kirvio Arkalokhori griuvėsiuose. Disko paskirtis nežinoma; buvo interpretuojama kaip vardų ar ko kito katalogas, turįs bendro su Phaesto rūmų statyba. Daugiau patikima prielaida teigianti esant religinę giesmę nes kai kurios disko grupės ar ženklai yra kartojami kaip refrenai”.

Albumo formato leidinyje prof. M. Andronios apie Phaesto skritulį rašo, kad tenai ženklai įspausti (are inprinted in the circular clay disc). Prancūzas Jean-Pierre Oliver leidinyje *Le Disque de Phaistos* nežino, kokia tvarka skaityti ten padarytus įrašus.

Indo-europiečių plitimas Europoje pradėtas prieš tūkstantmečius. Jie yra palikę daug vietovardžių, kurių nemaža dalis galima atpažinti mokant dabartinę lietuvių kalbą, tai savaimė nusako senovėje gyvenusių kilmę, jei vietovardžiai nėra pakeisti, kaip XX a. darė bolševikas Stalinas, naciš Hitleris, netgi rusiškieji komunistai.

A. Granto tyrinėjimais, Phaesto skritulio įrašų perskaitymu labai domėjosi istorinių raštų autorius dr. kun. K.A. Matulaitis. Apie Phaesto skritulio įrašus taip rašė *Europos Lietuvio* nr. 47, 1974.XII.3.:

“Su nemaža pagarba sužinojome, kad atidengė savo paslaptis iki šiol neperskaitytoji *The Phraistros (Phaistos) Disc*. Tai storokas, apie 7 colių skersmens skritulys su įspausiais iš abiejų pusių minkštame molyje ženklais.

Tas skritulys buvo rastas Kretos saloje, Phaestos

vietovėje 1908 m. liepos 3 d. Įrašas, tariamai, buvo padarytas 1700 m. pr. Kr. indoeuropiečių kalba, visai skirtingai nuo dabartinių Kretos žmonių kalbos. Ieroglifiniai ženklai yra įspausti molyje, o kurie kartojasi, tie yra tos pačios priemonės — spaudo padaryti.

Atskiri žodžiai ar sakiniai yra atidalinti skersinėmis linijomis. Viena įrašo pusė turi 241 ženklą, o antroji — 123. Kol kas nėra surasta daugiau to molio skritulių, bet greičiausiai jų buvo daroma daugiau, keli nuorašai su tais pačiais spaudais.

Prie to įrašo ilgą laiką sėdėjo Aleksandras Grant. Jis Phaestos įrašo kalbą vadina Tevanu. Pirmoji įrašo pusė turinti sekančius žodžius. (Juos spausdino, čia nekartojame).

Vietovių vardai ir kai kurios žodžių grupės, vartojamos vėlesnėje graikų kalboje, rodo, kad Kretos kalba greičiausiai taip pat yra viena iš Anatolijaus kalbų”.

Apie Phaesto skritulyje esančius įrašymus, perskaitytus A. Granto, yra užsiminę, rašę lietuviai. Pavyzdžiui, Jonas Vaičiūnas *Naujienų* nr. 58, 1975.III.10 d., be kitko, prisimena dabartį: “Yra ir visai nenorinčių lietuvių kalbos mokytis, nes jiems atrodo, kad kitos kalbos, šiandien plačiai vartojamos plačiame pasaulyje, yra geresnės. O geresnės tik dėl to, kad daugiau tomis kalbomis kalbančių”.

Vincas Žemaitis *Naujienų* nr. 117, 118 ir išreiškė savo galvojimą tuo reikalu.

Prof. A. Rukša *Lietuvių Enciklopedijos XIII* 62-65; “Linijinis raštas B Kretoje aptinkamas tik apie XV a. pr. Kr. pabaigą ir tik Knoso rūmuose jau visai išstobulinto pavidalo. Manytina, kad jis Knose išsivystė XV a. būvyje. Apie 1400 m., nežinia dėl kurios priežasties Knoso rūmai buvo sunaikinti ir nebeatstatyti”.

Česlovas Gedgaudas *Dirvos* nr. 20, 21, 1975 m.: “Reikia pakartotinai pabrėžti, jog skritulys ne ranka rašytas, o jo molyje išspausintos raidės gautos vartojant akmens ar molio palaidus “štapukus”. Tai buvo Gutenbergo pirmoji technika, kurią daug anksčiau jau vartoja kiniečiai. Hetitai gi turėjo savo cilindrius bei atspaudus irgi panašiai vartojamus”.

Buvo ir daugiau ta tema rašinių.

Phaesto skritulys laukia platesnių tyrinėjimų.

SUGRĮŽK! . . .

JULIUS TAMOŠIŪNAS

(Skiriu brangiam dėdei Vincui Tamošiūnui)

*O kaip toli, per ūkanas, per miglą,
Per miego miglą naktimis regi:
Gimtus laukus ir mielą Ignaliną,
Lyg ten sugrįžęs vienas pareini.*

*O, tėviške, mana! sustoja širdis plakus,
Kokia brangi — tik vienas ilgesys,
Supras tik tas, kas ašarom praradęs,
Kary, nelaimės, maištų užėsy.*

*Tikėk viltim — vilties tu, žiburėli!
Svetur išvargęs vienas pareisi,
Rasi namus ir skausmą, grožį, gėrį,
Tėvynės meile ašarą brauksi.*

*Sugrįžk, sugrįžk, kiek laukia daug gerumo,
Gimtam krašte, kiek meilės, pagarbos.
Kiekvienas čia parodys nuoširdumą,
Apverkiant tik likimą Lietuvos.*

PIRMASIS PASAULINIS KARAS PRASIDĖJO PRIEŠ 75 METUS

DR. J.A. STIKLORIUS

Šiomet sukako 75 metai Pirmojo pasaulinio karo pradžios. Dabar, žiūrėdami atgal, mes matome, kad tai buvo itin svarbus ir reikšmingas įvykis šiame šimtmetyje, nes jis iššaukė visą eilę svarbių, ryškių pasikeitimų, ir turėjo gilią įtakos į visą Europą. Mes dabar taipogi matome, kad tas karas buvo visiškai nereikalingas ir kad, jeigu tik carai, kaizeriai, karaliai, prezidentai būtų parodę bent kiek įžvalgumo ir nuovokos, to karo nebuvo taip jau sunku išvengti.

Kariavo šios valstybės: iš vienos pusės buvo vadinamoji “triguba sąjunga” (Triple Entente, kartais vadinama ir Entente Cordiale) kurią sudarė Prancūzija, Didžioji Britanija ir carinė Rusija. Iš kitos pusės kariavo “centrinės valstybės”, būtent kaizerinė Vokietija, Austrijos-Vengrijos imperija ir Turkija. Vėliau į tą karą įsitraukė — arba buvo įtrauktos — kitos, ne Europos valstybės, kaip Jungtinės Amerikos Valstijos, Japonija ir kitos, ir tokių būdu karas iš europinio virto pasauliniu karu.

Kokios buvo priežastys privedusios prie to karo nustatyti nevisai lengva. Istorikai žino jau nuo seno, kad žmogaus prigimtis reikalauja visus žmogaus veiksmus, nors jie ir būtų negražūs, pagražinti ir duoti jiems gražesnį, kilnesnį vaizdą. Teisingai buvo pastebėta jau seniai, kad žmogus kiekvienam savo veiksmui turi dvi priežastis, būtent vieną, kuri

skamba gražiai, kilniai, o kitą — tikrąją. Taip buvo ir šio karo atveju. Buvo kalbama apie aukštus, kilnius idealus, apie laisvę, demokratiją etc., bet laikui bėgant paaiškėjo, kad motyvai buvo pirmoje eilėje ekonominiai. Viena iš svarbiausių priežasčių buvo štai kame: šio šimtmečio pradžioje D. Britanija valdė didelę, tiesiog milžinišką imperiją. Jos dalys buvo visuose pasaulio kontinentuose — Kanada, Australija, Indija ir daugelis kitų. Visai taikliai buvo sakoma, jog britų imperijoje saulė niekadosis nenusileidžia.

Iš kitos pusės buvo kaizerinė Vokietija. Išsitus šimtmečius vokiečiai buvo susiskaldę mažomis valstybėmis valstybėlėmis ir todėl buvo politiniai silpni. Kai tačiau 1870 - 1871 metais kunigaikščiui Bismarkui pavyko sujungti visus vokiečius į vieną Reichą ir dar ir nugalėti Prancūziją, tas Reichas ėmė ryškiai augti, plėstis, stiprėti. Vokiečiai, nuo seno žinomi kaip drausminga, organizuota, darbšti tauta, darėsi vis stipresni ne tik ekonomijoje ir pramonėje, bet pagaliau ir ginklavime. Vis labiau aiškėjo vokiečių Reicho tendencija dominuoti Europai, o gal ir visam pasauliui. Tuo pačiu, žinoma, kilo anglų susirūpinimas, kad vokiečiai kėsinosi juos išstumti iš dominuojančios pozicijos. Tad įtampa augo lėtai, bet tikrai. Prsidėjo dar faktas, kad Prancūzija, 1871 m. pralaimėjusi karą prieš Vokietiją, degė noru

jai atkeršyti. Tad susidariusią padėtį Europoje būtų galima palyginti su parako statine, kuriai reikėjo tik vieno degtuko žjėbtyi milžinišką gaisrą.

Tas "degtukas" pasireiškė štai kaip: Austrų-Vengrų imperijos sosto įpėdinis kunigaikštis Ferdinand 1914 m. vasarą padarė oficialų vizitą Serbijai. Ten, Sarajevo mieste, serbas Gavriilo Princip Ferdinandą ir jo žmoną nušovė. Dabar, moderniais laikais, toks ar panašus atentatas privestų prie protestų, gal sankcijų ar kitokių priemonių, bet ne prie karo, nes komunikacijos priemonės yra daug tobulesnės ir valstybių galvoms lengviau sueiti į artimesnę komunikaciją ir konfliktus išsiaiškinti geru ju. Anais laikais to visko tačiau nebuvo: buvo komunuojama, jeigu iš viso, tai raštais, notomis.

Be to, ambicijos ir honoro jausmas buvo daug jautresnis. Tad nereikia stebėtis, kad į tą atentatą sosto įpėdinio nužudymą, Austrijos-Vengrijos imperija atsakė paskelbdama karą Serbijai. Caro Rusija turėjo atitinkamą sutartį su Serbija ir dėl to rusų caras paskelbė karą Austrijai-Vengrijai. Vėliau įsivėlė kitos valstybės — Vokietija, Anglija, Prancūzija. Karas greitai apėmė beveik visą Europą. Karo pradžioje vokiečiams gerai sekėsi, ir jie gana greitai pasistūmėjo tolokai į Prancūzijos teritoriją, bet tada prancūzai ir anglai juos apstabdė ir karas virto poziciniu karu, taigi abi pusės apsisakė apkasuose, šen bei ten išlipdami iš tų apkasų atakoms. Abiejose pusėse generolai buvo be didesnės kūrybinės vaizduotės ir taipgi visai abejingai didelėms kraujo aukoms, tokiu būdu vyko masiniai puolimai ir masinės žudynės.

Paėmus tik vieną pavyzdį iš daugelio: kautynėse prie garsiosios Verduno tvirtovės tik per vieną dieną žuvo dešimtys tūkstančių kareivių. Abi pusės per tris šitokių masinių skerdynių metus nusilpo ir reikėjo šviežios, gerai ginkluotos amerikiečių kariuomenės, kad pagaliau 1918 m. paigoje privertus vokiečius kapituliuoti.

Karo rezultatai buvo visai ne tokie, kokių pradėjusieji tikėjosi. Sugriuvo net keturių imperijų sostai. Rusijos caras Nikolajus buvo priverstas atsistatydinti; trumpam laikui Rusiją valdė Kerenskis, mėgindamas įvesti demokratiją, bet jį nuvertė Lenino vadovaujami komunistai ir įkūrė Sovietų Sąjungą.

Vokietijos Reicho kaizeris Wilhelm'as II buvo priverstas atsistatydinti ir išeiti tremtiniu į neutralią Olandiją, o Vokietija tapo demokratine Weimaro respublika.

Austrijos-Vengrijos imperatorius irgi turėjo

išeiti, o jo imperija buvo suskaldyta, ir iš jos padarytos naujos valstybės — Vengrija, Čekoslovakija, Jugoslavija. Turkijos imperija irgi sugriuvo ir iš jos taipogi susidarė naujos valstybės.

Savotiška padėtis susidarė Pabaltijyje. Iki 1918 m., Lietuva, kuri buvo netekusi laisvės per Lenkijos padalinimus, buvo suskaldyta į dvi dalis: didesniąją, kuri buvo rusų caro okupuota, o kitą mažesniąją, kuri buvo okupuota vokiečių imperijos ir jų pavadinata Rytprūsių provincija. 1914 m. rusų armijos, vadovaujamos generolų Rennenkampf ir Samsonovo, įsiveržė į Rytprūsius. Vokiečių armijos, vadovaujamos generolų Hindenburg ir Ludendorff, sulaukė rusų armijas ir jas sumušė prie Tannenbergo. Savotišku istoriniu sutapimu, maždaug toje pačioje vietoje, kur prieš 500 metų Vytautas sumušė kryžiuočius. Lietuvių tautos tragedija buvo tame, kad ir caras ir kaizeris mielai ėmė lietuvius vyrus į savo kariuomenes, nes lietuviai jau tada buvo žinomi kaip geri, puikūs kariai. Tokiu būdu atsitiko, kad tame lemtingame Tannenbergo mūšyje lietuviai kariai buvo priversti kariauti abviejose pusėse, vienas prieš kitą.

Karui pasibaigus, susidarė reta padėtis, savotiška ta prasme, kad abi didžiosios imperijos, rusų ir vokiečių, sugriuvo, jų valdovai buvo nuversti, jų galingos kariuomenės iširo ir tokiu būdu susidarė Pabaltijyje, tarp tų dviejų imperijų, galima sakyti, galios ir politikos tuštuma. Visos trys Pabaltijo tautos, estai, latviai ir lietuviai, pasinaudojo šiuo vakuumu ir pasiskelbė nepriklausomomis. Pasiskelbusios nepriklausomomis, jos turėjo gintis nuo kaimynų, kurie kėsinosi tas, ką tik gimusias, valstybes užgniaužti.

Lietuvių tauta apgynė savo atgautą laisvę nuo agresyvių kaimynų tik kariais savanoriais, kuriems trūko ir ginklų ir aprangos ir maisto, bet kuriems netrūko tik drąsos ir ryžto.

Pagrindinė, pati sunkiausia lietuvių tautos problema, yra tame, kad ji gyvena gražioje, bet geopolitiniai itin sunkioje, pavojingoje vietoje. Maža, tik trijų milijonų lietuvių tauta yra apsupta trijų didelių kaimynų — apie 30 milijonų lenkų, apie 70 milijonų vokiečių (bent iki 1945 m.) ir per 100 milijonų rusų. Šitokios ryškios skaičių ir jėgų disproporcijos akivaizdoje yra tiesiog neįmanoma pasikliauti fizine karine jėga, ginklais. Tą daryti įmanoma tik išskirtiniais atvejais, taip kaip pvz. 1918 metais, kai didieji kaimynai buvo nusilpę. Metams bėgant, abu didieji kaimynai — ir rusai ir vokiečiai atkuto, atsigavo, sustiprėjo, sukūrė dideles, stiprias karines pajėgas.

Abiejuose kaimynuose iškilo šalti, žiaurūs diktatoriai — Vokietijoje Hitleris, sovietuose Stalinas — kurie, nors ideologiniai ryškiai skyrėsi, bet turėjo tą bendrą visiems diktatoriams savybę, būtent — visiškai nesiskaityti su kitų tautų norais, siekimais, interesais. Dėl to, kai jiems atrodė, kad jų politiniai interesai reikalauja nutraukti Lietuvos ir kitų Pabaltijo valstybių nepriklausomybę, jie taip ir padarė, ir padarė tuo būdu, kad sudarė tą nelemtą drarugiškumo sutartį (1939 m. rugpjūčio 23 d.) kurioje jie susitarė pasidalinti trijų Pabaltijo valstybių teritorijomis, tų tautų ne tik neatsiklausus, bet joms net nepranešus apie tą baisų susitarimą.

Šį kartą mes jau nebegalėjome, taip kaip 1918 m., priešintis didžiųjų kaimynų užmačioms fizine, karine jėga, ginklu, kadangi karinių jėgų disproporcija buvo jau per daug didelė mūsų nenaudai — mūsų 3-4 divizijos prieš vokiečių ir sovietų šimtus divizijų. Tad Lietuvos vyriausybė pasielgė protinčiai, nestodama į beviltišką kovą, kur nebuvo jokio šanso laimėti, nors 1941 metų birželio mėnesio sukilimas parodė, jog tautoje buvo priešinga nuomonė,

kuria vadovavosi ir ilgos pokario partizaninės kovos.

Dabar Lietuvos okupantas, Sovietų Sąjunga, turėdama didelių ne tik ekonominių bet ir politinių sunkumų, yra suteikusi mūsų tautai visą eilę lengvatų — himnas, vėliava, bažnyčios etc. — bet vis dėlto kiekvienas doras lietuvis trokšta ir siekia visiškos, pilnos nepriklausomybės ir tikisi jog anksčiau ar vėliau — juo anksčiau tuo geriau — Lietuva laisvę atgaus.

Tačiau, jeigu mes nepriklausomybę ir gausime, mes visados turėsime atsiminti, kad didžiulę rusų tauta, vis tiek ar komunistinė, ar kitokia, kad ji turi didelę, tiesiog milžinišką milijoninę armiją ir kad ji gali kiekvienu momentu, jeigu tik ji taip norės, mums tą nepriklausomybę užgniaužti.

Tad žiūrime į ateitį su viltimi, betgi ir su didoku atsargumu, tikėdamiesi, kad atgavę nepriklausomybę, mes rasime galimybę, ar tai įstodami į Jungtinę Europą ar kuriuo kitu būdu, apsisaugoti nuo didelių pavojų, gresiančių mažai tautai, turinčiai gyventi didelių tautų pašonėje.

ŽINGSNIS Į LAISVĘ

MARIUS SAYUS

*Bando švisti ankstus rytas,
Kėlės saulė per ūkus—
Juodas debesys, danguj pakibęs,
Nepraleidžia jos šviesos.*

*Nedrebėk, žalioji rūta,
Nebijok, margas karveli:
Ateitis bus iškovota,
Vartai laisvėn pradari.*

*Nors ir pučia švelnūs vėjai,
Aplink įtampa sunki,
Rodos, audros grįžta vėlei —
Laisvės bijo svetimi!*

*Lietuva, tu vėl gyvensi,
Kaip gyveno protėviai!
Tu iš Dievo jėgas semsi —
Tuo paseks tavo vaikai!*

*Švinta, švinta laisvės rytas,
Sūtemos palengva sklaidos.
Melsvai dangus jau nudažytas —
Tolumoj varpų girdėti aidas.*

LAISVĖS KOVOTOJAI

ALGIRDAS BUDRECKAS

*Aras pašautas — krauju paplūdęs,
Galvą nulenkęs kentė skaudžiai
Gynė užpultą savąjį lizdą
Savo galingaisiais sparnais.*

*Šaulį pašovė žiaurieji priešai,
Kulkom krūtinė jau perverta.
Savąją galvą jisai paguldė,
Kad tik tėvynė būtų laisva.*

*Nuolatos aras raižė padange,
— Laisvė antroji jo prigimtis.
Šaulio gi širdį užbūrė vėjai,
Kovai už laisvę šaukė lemtis.*

*Šauliui riedėjo ašaros karčios
Skausmo žaizdos kruvinos.
Žodžiai šie buvo jo paskutiniai:
“Mirštu už laisvę mūs Lietuvos!”*

*Niekad, o niekad, šauly mūs broli,
Mes nepamiršim tavo aukos.
Gelbėt išėjęs brangios tėvynės,
Žvaigžde spindėsi mums visados.*

LENKŲ ULTIMATUMO UŽKULISIAI

Kai kurie istoriniai įvykiai, metams tolinant mus nuo jų, pamažu pradėdami užmiršti. Ką, pavyzdžiui, bežinome apie 1938 metus, kai Lietuva užmezgė diplomatinis ryšius su Lenkija?

Dar 1938 m., sausio ir vasario mėnesiais, žinant abiejų šalių vyriausybės, Kretingoje vyko slaptos neoficialios derybos, kuriose Lietuvai atstovavo kun. V. Mironas ir prof. M. Biržiška, Lenkijai — grafas St. Tiškevičius, Varšuvos viceburmistras, Kretingoje gyvenusio grafo A. Tiškevičiaus sūnus. Įvyko keletas susitikimų, apie kurių eigą abi pusės reguliariai informuodavo savo šalių užsienio reikalų ministrus.

Kaip galima spręsti iš turimų dokumentų, Lietuvos atstovai sutiko palaipsniui normalizuoti santykius su Lenkija, užmezgti diplomatinis santykius, kartu pareikšdami, kad Vilniaus klausimą jie ir toliau laikysią ginčijamu. O Lenkijos atstovai siūlė užmezgti draugiškus santykius tarp dviejų šalių pripažįstant esamą padėtį, t. y. pripažįstant Vilnių Lenkijai. Nepaisant tokių didelių nuomonių skirtumų, matyt, žinant savo šalių užsienio reikalų ministrams, neoficialieji atstovai pradėjo tartis dėl galimybių surengti oficialias derybas tarp vyriausybių paskirtų delegacijų.

Vasario 26 d. Kaune pas prezidentą A. Smetoną įvykusiame pasitarime užsienio reikalų ministras S. Lozoraitis apibūdino susidariusią tarptautinę padėtį. Nurodydamas, jog reikalai aiškiai krypsta į karą, S. Lozoraitis pareiškė nuomonę, kad savo saugumo sustiprinimo interesais Lietuvai reikėtų sudaryti nepuolimo sutartį su Lenkija ir Vokietija. Kartu jis papasakojo apie slaptų derybų Kretingoje eigą. A. Smetona atmetė pasiūlymą susitarti su Lenkija, pareiškęs jog esą geriau kalbėtis “su pačiu ponu, negu su jo bernu”. Jis bevelijo derybas su hitlerine Vokietija ir pabrėžė, jog su Lenkijos vyriausybe aplamai negali-

ma vesti derybų, kol jos valdžios organai persekioja Vilniaus krašto lietuvius. Taipgi oficialios Lietuvos ir Lenkijos derybos taip ir neįvyko.

Tokiomis aplinkybėmis Lenkijos reakciniai sluoksniai ryžosi pasinaudoti 1938 m. kovo 11 d. anksti rytą Alytaus apskrityje ties Trasnykų kaimu įvykusi incidentu. Jo metu buvo mirtinai sužeistas lenkų pasienietis, neteisėtai perėjęs administracijos liniją per 17 metrų į Lietuvos pusę. Lenkijos užsienio reikalų ministerijos politinio skyriaus vedėjui T. Kobilianskui kilo mintis įteikti Lietuvai ultimatumą. Pasiūlymas susilaukė pritarimo vyriausybės sluoksniuose. Kadangi užsienio reikalų ministras J. Bekas tuo metu buvo Italijoje, sutarė galutinį sprendimą atidėti iki jo grįžimo. Bet jau kovo 12 d. reakcinė Lenkijos spauda ir radijas pradėjo plačią kampaniją prieš Lietuvą.

Lietuvos vyriausybė, siekdama sureguliuoti incidentą, pasiūlė Lenkijos vietiniams administracijos organams sudaryti mišrią komisiją įvykiui ištirti. Kaip ir anksčiau panašiais atvejais buvo pasiūlyta, kad abiejų šalių atstovai susitiktų kovo 13 d. ant ėjusio per administracijos liniją Varėnos tilto. Tačiau Lenkijos atstovai neatvyko. Tada kovo 14 d. Lietuvos pasiuntinys Taline perdavė Lenkijos pasiuntiniui pasiūlymą, kad abiejų šalių vyriausybės paskirtų įgaliotinius, kurie išsiaiškintų kovo 11 d. incidentą, taip pat pradėtų derybas dėl priemonių užkirsti kelią tokiems incidentams ties administracijos linija ateityje. Lenkijos vyriausybė atmetė šį pasiūlymą — Lenkijos valdantieji sluoksniai rengė planus, sudarančius rimtą pavojų taikai.

Kovo 16 d. J. Bekas grįžo į Varšuvą. Tą pačią dieną jis dalyvavo pas prezidentą M. Moscickį įvykusiame pasitarime, kuriame buvo nutarta įteikti Lietuvai ultimatumą. Kovo 17 d. rytą viename Varšuvos laikraščių buvo paskelbta, kad esą numatyta pareikalau-

ti iš Lietuvos nedelsiant atnaujinti diplomatinis ir konsulinius santykius, geležinkelio susisiekimą ir pašto ryšį, sudaryti sutartį tautinių mažumų klausimui, prekybos ir muitų konvencijas, pašalinti iš Lietuvos konstitucijos straipsnį, kuriame Vilnius vadinamas Lietuvos sostine, ir duoti visišką satisfakciją dėl įvykusio incidento. JAV žurnalo *Current History* tuo metu buvo rašyta, jog toksai ultimatumas “nemaloniai primena Austrijos ultimatumą Serbijai lemtingą 1914 metų vasarą”.

Tačiau agresyviausiems Lenkijos sluoksniams ir to buvo maža. Jie norėjo, kad į ultimatumą būtų įtraukti taip pat reikalavimai suteikti autonomiją visiems Lietuvoje gyvenantiems lenkams, nutraukti diplomatinis santykius su Tarybų Sąjunga. Kai kurios nacionalistinės opozicinės grupės netgi reikalavo, kad Kaune būtų sudaryta nauja vyriausybė, priimtina Lenkijai, nustatytas glaudus abiejų šalių generalinių štabų bendradarbiavimas ir Lenkijai suteikta jūrų karinė bazė Klaipėdoje ir Palangoje.

Vilniaus krašte, prie Lietuvos ir Lenkijos administracijos linijos buvo teikiamos lenkų kariuomenės jėgos. Bet kuriuo momentu jos galėjo įsiveržti į Lietuvą.

Lietuva negalėjo likti abejinga, Lenkijos reakciniais sluoksniams sudarius karinio konflikto grėsmę netoli TSRS valstybinės sienos. Dar kovo 15 užsienio reikalų liaudies komisaras M. Litvinovas kalbėjosi tuo reikalu su Anglijos ambasadoriumi Maskvoje Čilstonu ir paprašė JAV ambasadorių atkreipti Vašingtono dėmesį į padėties rimtumą. Kovo 16 d. 15 val. M. Litvinovas, priėmė tik prieš valandą grįžusį iš Kauno į Maskvą Lietuvos pasiuntinį J. Baltrušaitį, painformavo jį apie savo pokalbį su Čilstonu ir pranešė, kad tuoj telegrafuota į Paryžių.

(Nukelta į psl. 435)

DAUKANTĖNAI ŠAUDYMO VARŽYBOSE

Jau septyniolika metų, kai kasmet Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopa, savo veikloje puoselėdama šaudymo sportą, nariams, šio sporto mėgėjams ir jūriniai šauliškosios veiklos rėmėjams, rengia metines šaudymo varžybas, kurias skirdami pereinamąsias taures, skatino bei rėmė ramovėnų ir birutininkių buvę ilgamečiai pirmininkai, amžinos atminties plk. K. Dabulevičius ir W. Tumienė. Jiems iškeliauvus amžinybėn ir toliau šis varžybos Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopoje vykdomos.

Šių metų pereinamųjų taurių varžybos daukantėnams buvo prarastos rugpjūčio m. 20 d. New Buffalo šaudykloje. Buvo šaudoma vyrų, moterų ir svečių atskirose grupėse. Dalyvavo 16 varžovų ir gausus būrys žiūrovų, atvykę iš Čikagos šauliai bei ramovėnai, o taip pat malonu buvo matyti ir kpt. A. Klimavičių, gyvenantį Union Pier, MI.

Vyrų grupėje pirmosios vietos, jau kelis metus vykstančiose įtemptose rungtynėse tarp A. Aleksandravičiaus ir B. Petrausko, šiais metais po sunkios kovos, vos keliais taškais pralenkęs savo varžovą, pirmąją vietą praeitais metais praradęs, atsikovojo B. Petrauskas. antroje vietoje liko A. Aleksandravičius ir trečiąją vietą užėmė, pirmą kartą tose varžybose dalyvaujantis, naujas kuopos narys E. Kuras. Moterų grupėje be didesnės konkurencijos geriausiai sušaudė C. Peldun. Antroje vietoje palikdama P. Mikštienę. Svečių grupėje šaudė ramovėnai, šauliai, Union Pier Lietuvių Dr-jos nariai ir viešniai iš atgimstančios Lietuvos. Iš vyrų geriausiai sušaudė ramovėnas Sf. Rudokas, antrąją vietą užėmė Union Pier Lietuvių Dr-jos narys K. Staponkus. Iš moterų — pirmoji vieta atiteko viešniai iš Lietuvos E. Stacevičiūtei, antroji vieta — S. Staponkienei.

Po varžybų, šūviams šaudykloje nutilus, kuopos pirmininkui E. Vengianskui paskelbus varžybų davinius,

Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 1989 m. šaudymo varžybų laimėtoju Br. Petrauskui LKVS "Ramovė" Čikagos skyr. pirm. A. Juškevičius įteikia a.a. plk. K. Dabulevičiaus Pereinamą taurę

Ramovėnui S. Rudokui, daukantėnų metinėse šaudymo varžybose svečių grupėje laimėjusiam pirmąją vietą, g.n. V. Išganaitis įteikia dovaną

o pasveikinus laimėtojus ir palinkėjus pralaimėjusiems kitais metais įsiri-kiuoti į laimėtojų gretas, visi dalyvavę buvo pakviesti prie gražiai padengtų stalų, sesių U. Zinkienės, M. Gydienės ir A. Aleksandravičienės paruoštais užkandžiais pasivaišinti. Taip užbaigus 1989-ųjų metų Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos šaudymo varžybas gražios gamtos aplinkoje, keletą valandų dar buvo smagioje šeimyninėje nuotaikoje Michigan ežero pakrantėje tarpusavyje dienos įspūdžiais tesidalinant ir beužkandžiau-ant, pabendrauta.

Rugsėjo m. 9 d. vakarą metinių šaudymo varžybų dalyviai — laimėtojai, pralaimėtojai ir svečiai gausiai rinkosi Šaulių namuose į Gen. t. Daukanto jūrų šaulių kuopos rudeninį parengimą, vasaros veiklos užbaigtuvėms. Atvykusių laukė gražiai padengti vaišių stalai, linksma jūriniai šauliška nuotaika ir malonūs to vakaro šeimnininkai, išieginėmis jūrų šaulių uniformomis pasirėdę V. Zinkus, B. Petrauskas ir V. Utara. Suvaziavo beveik pilna salė svečių, kurių tarpe malonu buvo matyti LŠST garbės narį V. Išganaitį, LKVS "Ramovė" Čikagos skyr. pirm. A. Juškevičių, Vytau-

to Didž. rinktinės pirm. A. Paukštę, jūr. kpt. B. Kreištopaitį su ponija, Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuop. pirm. J. Mikulį, Mažosios Lietuvos Dr-jos ir Rezistencinio Sąjūdžio veikėją A. Regi. Iš Los Angeles atvykusį B. Strikaitį ir daugelį kitų. Parengime atskirus stalus sudarė — Brighton Parko Lietuvių Namų Savininkų Dr-ja, Vytauto Didžiojo šaulių Bendruomenės apylinkė ir Cicero Klaipėdos jūrų šaulių kuopa. Dalyvavo nemažas būrys ir Čikagoje besiveičiuojančių iš atgimstančios Lietuvos atvykusių tautiečių.

Pristatęs aukščiau suminėtus, pasveikinęs gausiai dalyvaujančius viešnius — svečius ir visiems palinkėjęs geriausios nuotaikos parengimą pradėjo kuopos pirm. E. Vengianskas. Vakaro programoje 1989 m. kuopos šaudymo varžybų laimėtojams B. Petrauskui ir C. Peldun pareinamąsias taures įteikė LKVS "Ramovė" Čikagos pirm. A. Juškevičius. Kitų vietų laimėtojams A. Aleksandravičiui, B. Kurui, P. Mikštinei, S. Staponkienei, E. Stacevičiūtei ir K. Staponkui. Laimėtas dovanas įteikė LŠST Garbs narys V. Išganaitis.

Dovanas įteikus, G. Kuzmienės priežiūroje parengimo svečiai buvo vaišinami šeimnininkės Matulevičienės skaniai pagamintais šaltais užkandžiais ir šilta vakariene. Veikė gausus įvairiais gėrimais baras, N. Martinkaus ir U. Zinkienės aptarnaujamas. Kavutę begurkšnojant V. Utara ir G. Kuzmienė pravedė gausų vertingų dovanų paskirstymą. Šokiams grojo smagus Vytauto Didž. Šaulių rinktinės p. Ramanausko vadovaujamas, lengvos ir linksmos muzikos orkestras.

Taip geroje nuotaikoje buvo užbaigta Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos 1989 m. vasaros sezono veikla ir pradėtas Čikagos jūrų šaulių rudens bei artėjančios žiemos sezonas, kuris žada irgi būti gyvas ir darbingas. Prieš akis daukantėnų laukia visa eilė kitų rengiami minėjimai, šventės ir sukaktys kuriuose kuopa bus reprezentuojama ir, metams baigiantis, Gen. T. Daukanto jūrų šaulių kuopos prieškalėdinis Kūčių vakarienės renginys š. m. gruodžio m. 17 d., Šaulių namuose. Tad Čikagos jūrų šauliams linkima geriausios sėkmės!

Krsp.

PAKASYNOS

MARIUS SAYUS

*Jeį žinia pasklido,
Kad bus pakasynos
Tuoj visiems parūpo:
Kas jis toks per vienas?*

*Ar asmuo garbingas?
Ar jis patriotas?
Nes tai reikalinga,
Kad žinotų svietas!*

*O paskui per spaudą,
Kaip ant rankų kelia,
Ir visi net rauda
—Po kelių stiklelių.*

*Bet kodėl negyrė
Asmens, kai dar gyvas,
O tiktai, kai mirė—
Čia, tai ima dyvas!*

*Pastatytas karstas
Gražioj kopolytėlėj,
Susibūrę žmonės
Šnibžda tylutėliai:*

*Kam reikia garažo,
Tvorą nudažytą,
Bet nė vieno žodžio
Apie pašarvotą!*

*O į tą rožančių,
Kurs ilgai taip tęsiasi—
Ne visi ateina,
Nes tai nuobodžiausia.*

*Bet svarbiausiai laikas
Tai diena trečioji —
Gedulas jau baigtas,
Kai žemėm užklojo!*

*Tada pamatysi
Mašinų naujų—
Tų, kurių nebuvo
Prieš porą dienų!*

*Šitie svarbūs žmonės
Tur gaudingą širdį —
Dykai prisivalgė
Ir draugus nugirdė!*

*Kaip tu nemylėsi
Savojo kaimyno,
Jeį dalykai dėstos,
Kad net juokas ima!*

*Ir pasklinda kalbos,
Kokių negirdėjai:
Apie kitų darbus
Kuo jie nusidėjo!*

DETROITO ŠAULIAI

“ŠVYTURIO” JŪRŲ ŠAULIŲ KUOPOS VALDYBOS POSĖDIS

“Švyturio” Jūrų šaulių kuopos valdybos posėdis įvyko spalio 7 d. Pilėnų stovykloje, prie Dainavos. Dalyvavo: kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, valdybos vicepirmininkas Juozas Kinčius, sekretorius Romas Macionis, išdininkas Albinas Grigaitis, Pilėnų statybos vadovas Antanas Siurkus, Administratorius Balys Telyčėnas, parengimų vadovas Vacys Slušnys. Baro vedėjas Antanas Vaitiekus, moterų vadovė Onutė Selenienė, padėjėjos Salomėja Grigaitienė ir Stefanija Telyčėnienė. Posėdžiui B. Valiukėnas pateikė 7 punktų darbotvarkę, kuri be pakeitimų buvo priimta. Kuopos sekretorius R. Macionis paskaitė įvykusio š. m. kovo 3 d. kuopos susirinkimo protokolą. Sekė valdybos narių pranešimai.

Kuopos pirmininkas B. Valiukėnas savo pranešime nušvietė atliktus kuopos darbus. Kuopos šauliai dalyvavo LŠST kapeliono kun. Jono Borevičiaus laidotuvėse, Union Pier suvažiavime, Vytauto Didžiojo šaulių rinktinės 30-čio ir Klaipėdos jūrų šaulių kuopos 25-rių metų sukakčių paminėjimuose. Turėjo surengę Pilėnų stovykloje tris renginius: Vasaros sezono atidarymą, Jonines ir Vasaros sezono uždarymą. Darbo buvo daug. Gal jis nebūtų toks sunkus, jei kiekvienas valdybos narys atliktų gerai pasiimtas pareigas.

Vasaros sezono uždaryme ir kasos stovio davinius pateikė išdininkas A. Grigaitis. Po jo padarė pranešimus ir kiti valdybos nariai. Jie dirbo ir atliko, kas jiems jų pareigose numatyta yra.

Moterų vadovė Onutė Selenienė pasakė, kad rengiant kurį nors renginį darbo yra daug, o moterų mažai. Kiekvienam renginiui tenka dirbti dvi dienas. Gerai, kad mes dabar susilaukėme vyrų — Vacio Šlusnio ir Antano Vaitiekiaus talkos. Pranešimai išdiskutuoti ir priimti.

Paskirta aukų: Balfui 25.00 dol., Vasario 16 šventės paminėjimo rengėjams — Detroto Lietuvių Organizacijų Centro valdybai 25.00 dol., ir Lietuvių Bendruomenei 25.00 dol.

Sergančiai moterų vadovės padėjėjai Sofijai Sirutienei palinkėti sveikatos radijo valandėlėmis.

Ateities veikloje numatyta: ateinančiais metais surengti stambesniems Pilėnų stovyklai aukojusiems pagerbimą — balių ir kuopos metinį susirinkimą, o šiais metais bendrų Kūčių jau neberengti.

GIMTADIENIS

Po posėdžio sėdome prie papuoštų stalų ir šventėme moterų vadovės padėjėjos Salomėjos Grigaitienės gimtadienį. Kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas pasveikino kuopos vardu jubiliatę ir padėjo moterų vadovei Onutei Selenienei ir jos talkininkėms už šių vaišių paruošimą. Sugiedota ilgiausių metų! Be jau minėtų valdybos posėdžio dalyvių vaišėse dar dalyvavo Graice Valiukėnienė, Linda Macionienė, Benis Macionis, Vladė Siurkienė, Jadvyga Grinienė, St. Butkauskas šaulių kuopos pirmininkas Eduardas Milkauskas ir jo brolis svečias, atvažiavęs iš Lietuvos gydytojas Aleksandras Milkauskas su savo dukrele Diana Bernotavičiene. Svečias Aleksandras Milkauskas papasakojo apie likusius Lietuvoje šaulius, kurie vieni jų buvo išvežti į Sibirą, o kiti pasitraukė į mišką, iš viso ko matosi, kad jūs čia visi gražiai ir laisvai dirbate ir niekas jums netrukdo. Mes, kol kas, tokios laisvės Lietuvoje dar neturime, bet siekiame ir tikimės gauti.

St. Butkauskas šaulių kuopos pirmininkas Eduardas Milkauskas padėkojo už pakvietimą ir pasakė, kad jam esant pirmininku šios šaulių abi kuopos gražiai bendradarbiauja ir dirba ir mes dirbsime ir padėsime broliams ir sesėms lietuviams, iki jie turės lais-

vą ir nepriklausomą Lietuvą.

Prieš vaišes maldą sukalbėjo Juozas Kinčius.

A. Gr.

TAUTOS ŠVENTĖS MINĖJIMAS

Tautos šventės minėjimas Detroito buvo prarastas keliose vietose. Pirmiausia jį 8:15 v.r. paminėjo Lietuvių balso radijo valandėlė, kurioje pranešėjas Linas Orentas supažindino su tų laikų Lietuva ir nesėkminga Vytauto Didžiojo karūnacija. Rima Idzelytė paskaitė šiai šventei E. Matuzevičiaus eilėrašį.

ŠV. ANTANO PARAPIJOJE

Prieš 10:30 v.r. laikomas šv. mišias į bažnyčią, Juozui Kinčiui vadovaujant, buvo įneštos 5 vėliavos: JAV-ų, Lietuvos, Kūrėjų savanorių, St. Butkaus ir “Švyturio” j. šaulių kuopų.

Parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas šv. Mišias aukojo už gyvus ir mirusius Lietuvos laisvės kovotojus ir pasakė prasmingą pamokslą. Mišias užprašė šauliai, ramovėnai ir birutietės. Gražiai giedojo muz. Stasio Sližio vadovaujamas parapijos choras. Auką nešė St. Butkauskas šaulių kuopos pirmininkas Eduardas Milkauskas ir “Švyturio” j. šaulių kuopos pirmininkas Bronius Valiukėnas, skaitymų skaitė Matas Baukys. Po Mišių sugiedotas Lietuvos himnas.

DIEVO APVAIZDOS PARAPIJOJE

Tautos šventės iškilmės pradėtos 10:00 v.r. Parapijos aikštėje buvo pakeltos vėliavos ir L.B. Detroito apylinkės vicepirmininko Jono Urbono tartas žodis. Prie vėliavų budėjo vietiniai ir skautai svečiai iš pavergtos Lietuvos.

10:30 v.r. šv. mišias už Lietuvą aukojo ir gražų turiningą pamokslą pasakė svečias iš pavergtos Lietuvos kun. Ričardas Repšys.

DĖMESIO!.. Mieli lietuviai!

Šiuo kreipiame jūsų visų malonų dėmesį, kviesdami aktyviai prisidėti prie vykdomo **Lietuviško VYČIO laiškų vajaus**. "VYČIO LAIŠKŲ" vajaus prasmę sudaro masinis laiškų siuntimas USA paštu į visas pasaulio šalis su tam tikra mums svarbia propagandine misija.

Pagrindinę laiško dalį sudaro VOKAS. Paprastas, bet prasmingas ant voko piešinys, vaizduojantis Lietuvos Vytį, šokantį per spygliuotų vielų kliūtį, kurio šuolį palydi žodžiai: "UŽ LAISVĄ IR NEPRIKLAUSOMĄ LIETUVĄ"! angliškai: "FOR A FREE AND INDEPENDENT LITHUANIA"! Šiam reikalui yra pagaminta tūkstančiai įvairaus dydžio vokų ir laiškam popieriaus, paruoštų siuntimui įvairioms progoms į įvairias pasaulio šalis.

Šis lietuvių propagandinių laiškų vajus bus pradėtas nuo š. m. lapkričio mėn. 23 dienos, t. y. nuo Nepriklausomos Lietuvos kariuomenės atkūrimo paminėjimo (11.25.1989) ir bus tęsiamas iki ateinančių metų VASARIO 16 minėjimo. Taigi

VYČIO LAIŠKŲ vajus užtruks apie tris mėnesius laiko.

Tenka pasidžiaugti, kad prie šio talkos darbo jungiasi ir daugiau lietuvių organizacijų, esančių ir kituose kontinentuose. Užtikrintai gausūs to vajaus laišakai atkreips daugelio žmonių, ypač kitataučių, dėmesį, o mes pasitarnausime savo idėjai reikalaudami okupuotai tėvynei laisvės ir nepriklausomybės. Pas mus, Los Angeles kolonijoje, minėti laiškam popierius ir vokai bus platinami sekmadieniais savo parapijos patalpose per draugijas ir atskirus pareigūnus. **Kartu norime priminti, kad per tą patį laikotarpį bus vykdoma piniginė rienkliava aukų lapais, skiriama Atgimstančios Lietuvos Fondui.** (Aukas galima nurašyti nuo pajamų mokesčių, o aukotojai bus skelbiami spaudoje ir per vietos radiją.)

VYČIO LAIŠKŲ VAJAUS programą Los Angeles vykdo: Lietuvos Karių Veteranų Sąjungos RAMOVĖ, Los Angeles Juozo Daumanto Šaulių kuopa ir Lietuvos Didž. Kunigaikštienės Birutės L. A. skyrius.

Po mišių Tautos šventės minėjimo akademija pradėta LB Detroito apylinkės pirmininkas Nijolės Zelvieder tartu žodžiu ir Lietuvos himnu. Akademijoje dalyvavo organizacijos su vėliavomis. Atgimstančios Lietuvos reikalais kalbėjo kun. Ričardas Repšys, Lietuvos Sąjūdžio veikėjas ir Ateitininkų atsikuriančio komiteto narys Saulius Gladauskas ir atsikūrusių skautų skautininko Sąjūdžio veikėjas Rimantas Ulevičius. Jie savo kalbose kaip kad atgimstančios Lietuvos veikėjai aukštai vertino lietuviškos išeivijos ir jų organizacijų visuomeninę kultūrinę veiklą, siekiant Laisvės ir Nepriklausomybės Lietuvai.

Be jau anksčiau paminėtų, skautų, eilėse matėsi uniformotas vyr. skautininko pavaduotojas Laimis Daujotas ir Kauno skautijos atstovė Lukrecija Malkevičienė.

Minėjimo akademija gausiai dalyvavusiųjų užbaigta giesme Lietuva brangi.

A. Gr.

atkelta iš 431 p.

Tą patį vakarą M. Litvinovas pasikvietė Lenkijos ambasadorių Maskvoje V. Gžibovskį ir pareiškė jam, jog nesiimdama vertinti Lenkijos ir Lietuvos ginčo, Tarybinė vyriausybė yra suinteresuota, kad jis būtų išspręstas tik taikiu būdu ir nurodė jog prevartiniai veiksmai gali sukelti pavojų taikai visoje Rytų Europoje. Padėties rimtumas verčia atkreipti Lenkijos vyriausybės dėmesį į tai, jog Tarybų Sąjunga, būdama suinteresuota išsaugoti ne tik nominalinę, bet ir faktinę Lietuvos nepriklausomybę, negalėtų likti abejinga įvykiams, jeigu Lietuvos nepriklausomybei kiltų grėsmė.

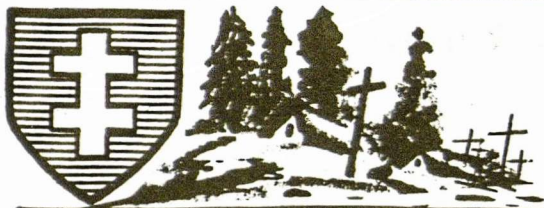
Kovo 17 d. M. Litvinovas spaudos konferencijoje padarytame pareiškime atkreipė dėmesį į naujo pasaulinio karo grėsmės padidėjimą ryšium su Vokietijos įvykdytu Austrijos užgrobumu ir pabrėžė, kad kyla grėsmė Če-

koslovakijai. Jis pažymėjo, jog "po to pavojaus dėl agresijos užkrečiamumo, gresia peraugti į naujus tarptautinius konfliktus ir jau reiškiasi susidariusia nerimą keliančia padėtimi Lenkijos Lietuvos pasienyje".

Tą pačią dieną M. Litvinovas davė nurodymą TSRS įgaliotajam atstovui Paryžiuje J. Suciui, kad jis nedelsdamas pasimatytų su Prancūzijos užsienio reikalų ministru Ž. Puliu Bonkuru ir sužinotų, ar Prancūzijos vyriausybė imsis kokių nors priemonių, "kad sulaukytų Varšuvą nuo neprotiškos avantiūros, kuri gresia gaisru visoje Rytų Europoje ir atsilieps padėčiai Centrinėje Europoje".

Griežta TSRS vyriausybės pozicija atvėsinos Lenkijos valdančiuosius sluoksnius. Lenkijos vyriausybė nutarė apsiriboti reikalavimu užmegzti diplomatinis santykius.

(Iš *Europos lietuvio*)

MŪSŲ MIRUSIEJI

RAMOVĖNAI - KARIAI, ŠAULIAI, BIRUTIETĖS . . .

PROF. GEN. STASYS DIRMANTAS DIDIS TAUTOS ŠAUKLYS

(Jo mirties 15-tųjų metinių išvakarėse)

Stasys Dirmantas studijų metais Maskvoje buvo veikiamas tų laikų sambūrių įtakos. Bet tvirto Žemaitijos ažuolo svetimos audros nepalenkė. Jis nesusvyravo, nes gerai žinojo savo gyvenimo tikslą — siekti tautos prisikėlimo. Toji didi protėvių dvasia jį vedė Tėvų žemės apleistų dirvonų arti. Ir taip pragiedrulių apšviestas, tokių minčių veikiamas, akademikas Stasys Dirmantas skubėjo Tėvynėn.

Tautos laisvės siekiančios asmenybės apšviestė Lietuvos padangė. Jei nebūtų žiburių, dangus nežerėtų galinga šviesa tautos ateičiai... Ir Kūčių Vakarės užtekėjimą stebi džiūgdamai milijonai žmonių...

Tamsiuose kovos sukuriuose tie Pranašai Pirmūnai neša Tautos prisikėlimo viltį ir ryžtą, nes jie mato svetimųjų įtakos pragaištingumą ir taip lyg Lietuvos sakalai neša, pasiaukojimo kovos liepsnos suverenumo sakramento idealais. Ir tie negausūs šaukliai uždegė gediminaičių kovos dvasia ramų žemės artojų protėvių didingą aukos šviesa...

Tą mūsų tautos Šviesos Žiburį — kpt. inž. Stasį Dirmantą, Karo mokyklos inspektorių, pirmą kartą išvydau 1921 m. spalio 14 d. Karo mokyklos rūmuose Kaune.

Jau sekantį pavasarį visi kariūnai darome topografijos nuotraukas, vadovaujami kpt. S. Dirmanto. Eigulių apylinkėje. Čia pajutome jo tėvišką meilę, didį atsidavimą ir norą mums padėti. Ar kas nors galėjo išpranašauti, kad po ilgos bei audringos gyvenimo kelionės, po 50 metų, jau seni, vėl susitiksimė Čikagoje prie Brigh-

ton Park lietuvių bažnytelės durų...

Ir taip laisvės dienoms bėgant, vėl sutikau jau pulkininką Stasį Dirmantą Aukštųjų karo technikos kursų viršininką, ten mokslą tęsdamas.

Studijuojantis jaunimas VD universitete klauso geodezijos kursą, katedros vedėjas prof. S. Dirmantas. Ir taip tūkstančiai kariūnų aspirantų į VD universiteto studentų jautėme jo dvasios didybę. Šito Žemaitijos laukų šakoto ažuolo paunksmėje išaugo, jauni daigai Tėvynės labui darbuotis.

Ruduo... Plieno korporacijos alutis. Pasirodo prof. Dirmantas, pasi-puošęs korporacijos spalvomis. Visi kartu — senjorai, junjorai ir "fukasai" užgiedojome "Vivat academia, vivat profesore". Tai didingas momentas: nusiimame kepuraites, norėdami parodyti pagarbą mūsų mokslo vyrui. Kas begali suprasti anų laikų žydinčių dienų korporantų dvasinės didybės entuziazmą...

Dangus niukiasi, diktatoriai žvangina kardus, ir, jau būdamas Krašto apsaugos ministru, generolas St. Dirmantas susirūpino stiprinti mūsų kariuomenės apginklavimą.

Šviesa aptemo... Okupacija... Teroras... Ir vėl anksti birželio 22 d. 1941 m. sutinku jau šviesiu veidu prof. S. Dirmantą, besislapstantį Lampėdžiu miške. O čia mūsų akivaizdoje kareiviai krauna į sunkvežimius "katiušas", žviegiančiais ne savais balsais. "Ir ko jos rėkia, juk veža namo, į jų sukurtą "rojų" — ištarė profesorius.

Tremtis ... Viešpatie, kas išpranašaus mūsų nelaimingos tautos likimą ir rytojaus dienų kelionę...

Tai skaudus ir paskutinis pasimatymas Jaunimo centre, Čikagoje, prie žuvusiems paminklo, minint V kadro karininkų laidos 50-mečio sukaktį, 1973.X.14.

Greit užgeso šviesi, mylinti savuosius širdis, plakusi lietuvių tautai...

Būdamas Čikagoje, visuomet aplankau jo kapą su didžiu granitu, kuriame teuzrašyta DIRMANTAS. Ir nieko daugiau...

Viešpatie, kas supras ir atskleis jo didingą auką... Kas išsakys jo tyros sielos jausmus, nes Jis yra Tėvynės meilės, pareigos, šviesos ir garbės Simbolis.

Stasys Dirmantas gimė Raseiniuose 1887.XI.21, mirė Čikagoje 1975.I.26. Palaidotas Šv. Kazimiero lietuvių kapinėse.

Pastaba. Gen. St. Dirmanto įamžinimui siunčiu Tautos fondui 100 dol., Kariui — 25 dol.

Ramovėnas Kl. Čeputis

A. A. ŠAULYS DR. PETRAS ATKOČIŪNAS

1989 m. birželio 19 d. atėjo žinia, kad dr. Petras Atkočiūnas užbaigė šią žemišką kelionę sulaukęs 94 metus. Atrodo, kad ir užtektų šių pranešimų bei skelbimų laikraščiuose apie jo mirtį ir kitas žinias, kurias suteikė mirusiojo artimieji. Ne, to mums nepakanka, nes a. a. daktaras buvo neeilinis žmogus. Jo visas gyvenimas glaudžiai susijęs su Amerikos lietuvių veikla ir nepailstamu darbu dėl Lietuvos laisvės.

Velionis gimė 1895 m. Deltuvos parapijoje Radžiūnų kaime, Ukmergės apskr. Ten jis baigė pradžios mokyklą. 1918 metais, būdamas 23 metų jaunuolis, P. Atkočiūnas atvyksta į JAV. Pradžioje dirba sunkiausius darbus, net ir anglių kasyklose kurį laiką padirbėja. Šiek tiek susitaukęs, pradeda mokintis. Aukštesniąją mokyklą ir kolegiją sėkmingai baigia Kanadoje ir Valparaiso universitetą Indianoje, gaudams bakalauro laipsnį iš chemijos. Atsikėlęs į Čikagą įstoja į Loyolos universitetą, kuriame įsigijo dantų medicinos doktoratą.

Būdamas studentu jau įsijungia į lietuvių visuomeninę veiklą. Ypač aktyviai pasireiškia Lietuvių Romos Katalikų Federacijoje. 1930 m. Čikagos ALRKF apskritis surengė didingą Vytauto Didžiojo 500 metų mirties sukaktį. Tada studentui Petriui teko to komiteto sekretoriaus pareigos. Teko plačiai susirašinėti su kitų miestų bei kolonijų tokiais pat komitetais. Susirašinėjo ir su Mahonoy City, Pa, komiteto veiklia sekretere Ona Navakaite, dirbusia *Saulės* redakcijoje. Ši korespondencija privedė prie to, kad 1931 m., baigęs universitetą, Petras vyksta į Mahonoy asmeniškai pamatyti ir pasikalbėti su Onute. Asmeniškasis susipažinimas juos suartino iki tiek, kad 1932 metais Petras su Onute sumaino žiedus ir sukuria šeimą. Vėliau susilaukia dukrelės Bernadėtos, kurią gražiai išauklėjo ir išmokslino. Ji yra baigusi Loyolos universitetą medicinos daktarės laipsniu.

A. A. dr. Petras Atkočiūnas su savo anksčiau mirusia žmona Ona Navakaite - Atkočiūniene

1938 m. a. a. Petras su žmona aplanko Ner priklausomą Lietuvą. Ypač šia kelione apsidžiaugia O. Atkočiūniene, nes turėjo progą pirmą kartą pamatyti Lietuvą savo akimis. Jo kelionė į Lietuvą buvo susijusi ir su misija. Kartu vyko ir prel. Ignas Albavičius, Lietuvos Vyčių p-kas Antanas Mažeika. Jie buvo įgalioti įteikti Amerikos lietuvių katalikų peticiją Lietuvos vyriausybei.

1940 m. komunistams okupavus Lietuvą, dr. Atkočiūnas aktyviai įsijungia į Amerikos Lietuvių Tarybos darbus. Ilgus metus buvo Cicero ALT-os skyriaus pirmininkas.

Vienu laiku a. a. dr. P. Atkočiūnas turėjo du dantisto kabinetus: Bridgport'e (Čikagoje) ir Cicero. Vėliau pasiliko tik Cicero mieste. Šioje profesijoje a. a. daktaras išdirbo iki 88 metų amžiaus ir vėliau pasitraukė į tikrai reikalingą poilsį. Paskutinius 6 savo gyvenimo metus praleidžia dukros dr. Bernadėtos namuose River Forest, IL.

Kaip dantų gydytojas pasižymėjo dideliu kantrumu, neskubėjimu ir gerai išegzaminuoti, rūpestingai gydyti. Visi jo buvę pacientai (ir šį nekrologą rašantysis) prisimins a. a. daktarą su pagarba ir padėka.

Velionis paliko savo vienintelę dukrelę dr. Bernadėtą Stryz, žentą dr. Robertą ir keturis anūkus. Prik-

lausė daugybei organizacijų, kaip Lietuvos vyčiam, Amerikos lietuvių tarybai, "Klaipėda" jūrų šaulių kuopai, Lietuvių gydytojų d-jai, American, Illinois & Chicago Dental Association, ALRK susivienijimui, Knights of Columbus Cardinal Council, Lietuvių prekybos rūmams, Balzeko Liet. Kultūros muziejui ir kitoms. Priskaitoma net 12 organizacijų. Priklausydamas "Klaipėda" jūrų šaulių kuopai, jis buvo pakeltas garbės nariu.

Velionis buvo pašarvotas J. Vance šermeninėje. Aplankė gausus būrys jo buvusių draugų ir pacientų. Jūrų šauliai savo garbės nariui irgi atidavė reikalingą pagarbą. Dr. Petras Kisielius savo žodyje plačiau palietė buvusio kaimyno nuveiktus darbus ir nuopelnus lietuvių visuomenei.

Birželio 12 d., po pamaldų Šv. Antano parapijos bažnyčioje, velionis buvo nulydėtas į Šv. Kazimiero lietuvių kapines.

Po ilgos žemiškos kelionės a. a. dr. Petras Atkočiūnas atsigulė ilsėtis šalia savo anksčiau mirusios gyvenimo draugės Onutės.

Ilsėkis ramybėje, mielas ir garbingas Daktare, šioje, Tau antrąja tėvyne tapusia, Amerikos žemėje. Tegul Aukščiausias suteikia Tau poilsį dangaus buveinėje.

Ap. Skopas

A. A. LTN. JUOZAS JACKŪNAS

Rugpjūčio 27 šv. Juozapo ligoninėje Paterson, N.J. mirė Lietuvos kariuomenės ats. ltn. Juozas Jackūnas, 1931 m. baigęs P. L. P. Karo mokyklos XIII laidą. Būdamas aktyvioji tarnyboje, tarnavo 4 pėst. Lietuvos karaliaus Mindaugo pulke. Susidėjęs nelaimingom aplinkybėm, jis anksti pasitraukė iš kariuomenės ir tarnavo pasienio policijoje rajono viršininku, o vėliau vidaus policijoje mokomojo būrio vadu. Pirmosios sovietų okupacijos metu iš tarnybos buvo atleistas, bet pavyko gauti mokytojo vietą pradžios mokykloje. Dirbdamas mokykloje, buvo įsijungęs į pogrindžio veiklą. Lietuvai atstačius nepriklausomybę grįžo į policijos tarnybą ir buvo paskirtas Ašmenos policijos vadu Vilniaus krašte.

Vokiečių okupacijos metu sukūrė šeimą, bet nei žmonos vardo, nei pavardės velionii nelauktai mirus neteko sužinoti, nes jis jokių giminių JAV neturėjo.

Turėdamas trauktis iš Lietuvos, nėščią žmoną paliko Lietuvoje ir visą likusį gyvenimo laikotarpį gyveno tvarkingą viengungio gyvenimą. Pasitraukęs į Vokietiją, gyveno Hanau DP stovykloje, o iš čia išvyko į Kanadą miško kirtimo darbams. Atlikęs sutar-

tą prievolę, apsigyveno Toronte, o iš čia į JAV jį išsikvietė jo buvęs pavaldinys. Atvykęs į JAV, apsigyveno Paterson, N.J., ir čia praleido visą savo likusį gyvenimą. Dirbo stambios farmaceutinės korporacijos Vėžio tyrimo institute, Maywood, N.J., iki pat pensijos.

Išėjęs į pensiją, neilgai džiaugėsi palaimintom pensininko dienom, nes jį pradėjo varginti kraujo apytakos sutrikimai. Dėl jų jis 1981 m. neteko dešinėsios kojos iki aukščiau kelio, bet su protezu kurį laiką dar galėjo vairuoti automobilį ir pavaikščioti. Tačiau apytakos negalavimai vertė jį dar ne kartą operuotis, kol paskutiniaisiais metais pasidarė iš namų neišeinančiu invalidu. Jo daug kartų darytos pastangos atsikviesti iš Lietuvos žmoną su jau paaugusiu sūnum atsimušdavo kaip į sieną. Ir sūnus jį galėjo aplankyti tik 1988 m.

Netekęs kojos, jis gyveno vienišą gyvenimą ir turėjo tenkintis tik jį aplankančių žmonių draugyste. Nenorėdamas patekti į svetimos aplinkos prieglaudą, velionis susirado lietuvių Martos Iškelinienės šeimą, kuri jį globojo iki mirties kaip savo šeimos narį.

Kol buvo sveikas, velionis aktyviai dalyvavo lietuvių išeivijos gyvenime, priklausė vietos LB apylinkei ir lietuvių parapijai. Šiaip buvo šviesus žmogus, prenumeravo laikraščius, pirkė knygas, dalyvavo renginiuose ir aukojo įvairiems lietuviškiems reikalams.

Velionio kūnas buvo pašarvotas laidotuvių namuose, kur jo paskutinį kartą aplankė jo draugai ir pažįstami. Maldas už jo vėle sukalbėjo šv. Kazimiero lietuvių parapijos administratorius kun. Antanas Bertašius, kuris taip pat aukojo už jo vėle Mišias, pasakė jautrų pamokslą ir palydėjo į kapines. Draugų vardu su juo atsisveikino jo draugas K. Jankūnas, su juo susipažinęs karo tarnybos metu Lietuvoje.

Velionio kūnas buvo palaidotas Kalvarijos kapinių mauzoliejuje, Pa-

terson, N.J. Už jo vėle buvo užprašyta mišių. Velionį į kapines palydėjo apie 40 žmonių, kurie vėliau buvo pavaišinti parapijos salėje.

Velionis paliko čia jį globojusią Martos Iškelinienės šeimą ir draugus, o Lietuvoje žmoną, suaugusį sūnų Vytautą, brolių Motiejų ir seserį Anastaziją.

K. Jankūnas

A.A. RAMUTIS J. BULOTA

Negailestinga mirtis rugsėjo 18 d. iš mūsų tarpo išrovė paskautininką ir St. Butkaus šaulių kuopos narį — šaulį Ramutį J. Bulotą.

Ramutis Bulota buvo pašarvotas Harris laidojimo namuose, 15451 Farmington Rd., Livonia.

Rugsėjo 21 d. rožinį sukalbėjo Dievo apvaizdos parapijos klebonas kun. Viktoras Kriščiūnevičius ir šv. Antano parapijos klebonas kun. Alfonsas Babonas, skautai, skautės, vyčiai, šauliai ir pilna koplyčia atsilankusiųjų. Laidojimo direktorė Yolanda Zapareckienė papasakojo svarbesnius Ramučio Bulotos nueitus gyvenimo kelius, paskaitė eilėraščių "Kada manęs nebus" ir pareiškė likusiai šeimai užuojautą savo ir jos paprašytų organizacijų vardu. Po to skautai, skautės, vyčiai ir šauliai Leopoldo Heiningo pakviesti prie karsto ir St. Butkaus šaulių kuopos vėliavos, susikabinę rankomis, sugiedojo skautų vakarinę giesmę "Sutelk mus, Viešpatie, būrin". Atsisveikinimas baigtas Lietuvos himnu. Per rožinį ir atsisveikinimą prie karsto budėjo Baltijos tunto skautai. Atsilankusieji gausiai aukojo šv. mišioms, Skautų fondui, Lietuvių fondui, Tautos fondui.

Ramutis Bulota gimė 1943 m. spalio 8 d. Lietuvoje. Atvykęs į Ameriką, kai kurį laiką gyveno Chicagoje ir iš ten persikėlė Detroitan. Baigė gimnaziją ir šeštadieninę lituanistinę mokyklą, tarnavo JAV-ių kariuomenėje Mariniuose ir dalyvavo Vietnamo kare. Priklausė Amerikos kariuomenės atsargos daliniui, Knights of Columbus, Vyčių 79 kuopai, Baltijos skautų

tuntui ir turėjo paskautininko laipsnį. St. Butkaus šaulių kuopai, Lietuvių Bendruomenei ir kt. Daugiausia dirbo su jaunimu, mokėjo gražiai su jais sugyventi ir priėti prie jų.

Rugsėjo 22 d. velionio kūnas buvo atlydėtas į Dievo Apvaizdos parapijos bažnyčią.

Gedulingas Mišias už Ramučio sielą aukėjo, gražų, jautrų ir pamokinantį pamokslą pasakė parapijos klebonas kun. Viktoras Kriščiūnevičius, vargonavo ir giedojo Rita Giedraitienė, skaitinius skaitė St. Butkaus šaulių kuopos šaulys Matas Baukys, mišioms patarnavo Mindaugas Mingėla, o žmonių, kaip per atlaisdus — pilna bažnyčia.

Po mišių ilga automobilių vilkstinė palydėjo į Švento Kapo kapines. Kun. Viktoras Kriščiūnevičiui atskaičius liturgines maldas, Amerikos National Guard kariai nuėmė karstą dengusią Amerikos vėliavą, gražiai ją sulankstė ir įteikė velionio žmonai Valentinai.

Sugiedojome Marija, Marija ir dėdami po gėlytę ant karsto atsiveikinome su Ramučiu Bulota.

Nuliūdime liko: motina Eugenija Bulotienė, žmona Valentina, sūnus Antanas ir kiti giminės. Ramuti, tebūna Tau lengva Amerikos žemelė!

Laidotuvių dalyviai buvo pakviesti į Dievo Apvaizdos parapijos kavinę pietum.

A. Gr.

A. A. SAN. PSK. JONAS KARTOČIUS

S.m. gegužės 20 d. mirė Lietuvos kariuomenės sanitarijos puskarininkis Jonas Kartočius, gimęs 1909 m. lapkričio 8 d., gyvenęs Surreg. BC, Kanadoje.

Karinę tarnybą atliko 7-tame pėst. pulke, kur baigė sanitarų kursus, buvo pakeltas sanitarijos jaunesniuolu puskarininkiu ir pasiliko tarnauti virštarnybiniu sanitaro pareigose. Ir karo metu tarnavo sanitaru 6-tame savisaugos batalione Vilniaus krašte. Buvo paslaugus vietiniams gyvento-

jams su patarimais ir medikamentais.

Karui pasibaigus, dirbo sanitaru Uchtės (Vokietijoje) DP stovykloje, kol 1949 metais mokslo draugo iškvietas išvyko Kanadon, Alberto provincijon. Atlikęs darbo sutartį, kariuomenės tarnybos laikmečio draugo pakviestas, persikėlė į Vankuverį, kur gavo sanitaro darbą popieriaus fabrike. Čia dirbo iki pensijon pasitraukimo.

Velionis buvo linksmo būdo, turėjo daug draugų. Juos lankydamas apkeiliavo visą Šiaurės Amerikos žemyną.

Nuvažiavęs į Lenkiją, vedė lietuvaitę, su kuria, išėjęs į pensiją švelniame Britų Kolumbijos klimате, vertėsi gėlininkyste ir augino vaismedžius.

Liko žmona ir brolis Lietuvoje.

Jonai, tebūnie Tau lengva Kanados žemelė!...

J. Klimas

A. A. KARO VALDININKAS JULIUS PAULAUSKAS

Bene nedėkingiausia Lietuvoje profesija buvo kaimo mokytojas, koks buvo a.a. mokytojas karo vald. J. Paulauskas. Tačiau kaime buvo galima būti ir labai naudingu savo tautiečiams, o toks buvo mokytojas Paulauskas. A. a. Julius Paulauskas, nors buvo augetis Liepojuje, bet buvo suaugetis su Vačių km. žmonėmis. Čia buvo advokatas, teisėjas, kunigas, o testamentų surašyti atvykdavo ir iš tolimesnių apylinkių.

Vasaros atostogų metu lankė karo mokykloje kursus ir gavo administracijos karo valdininko laipsnį. Buvo nevedęs, taupus ir po 12 mokytojavimo metų nusipirko 30 ha ūkėlį. Samdė darbininkus, su kuriais labai gražiai sugyveno. Vokiečių okupacijos metu buvo areštuotas. Antrą kart 1944 m. okupavus Lietuvą raudonajai armijai nepasirašė, kad savanoriu stotų į kolūkį ir bus komunistų dvaro kumečiu, buvo išveštas į Sibirą ir po 9 metų, kai nustojo sveikatos ir buvo

pusiau paraližuotas, seserei pasirašius, kad jį išlaikys, buvo grąžintas į Lietuvą. Apie metus laiko išgulėjo Skuodo ligoninėje, kur jį prižiūrėjo, pagelbėjo su maistu ir kuru, buvę jo darbininkai. Išėjus iš ligoninės, komunistai darbui bei butui leidimo nedavė ir nereabilitavo. Jis vedė buvusią vieną savo darbininkę, jau našlę, gavo teisę gyventi Lietuvoje ir kolūky sargo vietą, kol išstarnavo pensiją, nes mokytojo darbą (vokiečių okupacijos metu) komunistai į pensiją neįskaitė.

A. a. Julius Paulauskas buvo gimęs 1904 m. Liepojuje, ilgiausiai išmokytojavo Skuodo valsč., Vačių km.

Po ilgos ir sunkios ligos a.a. mokytojas, administracijos karo valdininkas Julius Paulauskas birželio 16 d. mirė Vilniaus ligoninėje. Palaidotas Kulų kapinėse prie Skuodo su įrašu: "Bet jau ažuolas, metais šlamėjęs, neprrašneks! Rytmečiais neatbus".

Išėkis, Brolau, Ramybėje.

S. Paulauskas

A. a. garbingam LŠST garbės šauliui, Sąjungos vyriausiam kapelionui

kun. JONUI BOREVIČIUI

mirus, liūdime kartu su jo giminėmis ir reiškiame jiems nuoširdžią užuojautą.

LŠST PIRMININKAS IR CENTRO VALDYBA

TREMTIES TRIMITO bendradarbiui žurn. Antanui Griniui ir jo žmonai Jadvygai, liūdintiems Lietuvoj mirusio brolio

ANTANO GRINIAUS,

nuoširdžiausia užuojauta

TREMTIES TRIMITAS

Staigiai ir netikėtai amžinybėn iškėliavus Stasio Butkaus kuopos šauliui

ROMUČIUI BULOTAI,

jo motinai, St. Butkaus kp. šaulei Eugenijai, žmonai Valentinai, sūnui Antanukui, uošviams Stasei ir Walter Hotroms, giminiams ir artimiesiems užuojauta

STASIO BUTKAUS KP. P-KAS, VALDYBA, ŠAULĖS IR ŠAULIAI

A. A.

sk. nariui RIČARDUI SIMANIŪKŠČIUI

Toronte mirus, jo gimines ir artimuosius nuoširdžiai užjaučia

LKVS-GOS "RAMOVÈ" MONTREALIO SKYRIUS

MARY A. WEDEIKES

1989.IX.2 mirė DLK Kęstučio šaulių kuopos šaulė Mary A. Žylytė-We-deikes. Ji buvo gimusi 1911.VIII.15 Kenosha, WI, kur praleido visą savo ilgą ir prasmingą gyvenimą. 1931.IX.8 Šv. Petro bažnyčioje susituokė su Louis S. Wedeikiu, taip pat kenošiečiu. Turėjo 5 sūnus, iš kurių 2 jau mirę.

Marytė, kaip ją visi vadino, buvo retų gabumų žmogus. Ji labai aktyviai dalyvavo pietryčių Wisconsinio lietuvių visuomeniniame gyvenime. Buvo gera organizatorė. "Tiko prie pečiaus ir prie svečio", kaip sakoma lietuviškoje patarlėje. Ji ypač daug padėjo lietuviams tremtiniams pasiekti šį kraštą ir jame įsikurti. Veikė parapijinėse ir kultūrinėse draugijose. Priklusė Šv. Petro parapijai, DLK Kęstučio šaulių kuopai, LB apylinkei, Lietuvių moterų klubui ir kt. Du sykus aplankė okupuotą Lietuvą su sūnumi Kenneth ir dviem vaikaitėmis. Buvo apdovanota LŠST Šaulių žvaigždės ordinu.

Į gėlėmis ir vėliavomis papuoštą šermenų koplyčią susirinko daug žmonių. Rožinį sukalbėjo kun. Ant. Nockūnas, MIC.

Atsisveikinimą pravedė š. Z. Lukauskas, kalbėjęs LB apylinkės vardu. Marta Stanaitytė tarė žodį Lietuvių moterų klubo vardu, o šaulių vardu atsisveikino š. P. Petrušaitis.

Gedulingas pamaldas Šv. Petro maldos namuose atlaikė klebonas Ant. Miciūnas, MIC, ir pasakė pritaikytą pamokslą. Per pamaldas giedojo Šv. Kazimiero parapijos choras, vad. š. Juozo Grimsio. Ilga vilkstinė automobilių palydėjo Marytę į amžinojo poilsio vietą St. George katalikų kapines, Kenosha, WI.

Su mirusiąja atsisveikinta Marija, Marija... ir Lietuvos himno žodžiais.

Miela sese Maryte, ilsėkis ramybėje po prasmingai praleisto gyvenimo!

Jurgis Milas

"Žygio į Vilnių 50-čiai" straipsnio, išspausdinto š. m. "Kario" Nr. 8, autorius J. Abraitis prašo vardan istorinės tiesos straipsnį papildyti: "Į Rinktinės sudėtį buvo įjungtas Alytuje stovėjęs 2-ras ulonų Lietuvos nigaikštienės Birutės kavalerijos pulkas, vadovautas plk. ltn. K. Labučio. Pulkas savo sudėtyje turėjo vieną raitosios artilerijos bateriją ir vieną šarvuotųjų būrį".

ADMINISTRATORIAUS PRANEŠIMAS

KARIUI AUKOJO:

KARIUI aukojo ar prie metinės "K" prenumeratos (\$26.00) dar prijungė paramą:

\$300.00

Adelė Pabrėža, IL, A.a. LEONO PABRĖŽOS 2-se jo mirties metinėse jo šviesiam dosnumo pavyzdžiui atminti

\$270.00

PLP Karo mokyklos XX laidos k. karininkai 50-čio sukaktuvine proga

\$100.00

LŠST jūrų šaulių kp. KLAIPĖDA, IL per išd. J. Dekerį

\$50.00

Sav. kūr. Pranas Špakauskas, CT per LKVS RAMOVĖS skyrių Hartford, CT

A. Pleškys, IL
LŠST dr. V. Kudirkos šaulių kp. Worcester, MA, Kazio Adomavičiaus, Maironio parko vadovo, sukakčiai atžymėti

\$48.00

A. Kaunas, IL

\$30.00

J. Gradinskas, IL
V. Statkus, IL
J. Stelmokas, PA

\$25.00

V. Apanius, OH
J. Babilius, FL
J. Gavelis, IL
K. Grigaitis, FL
J. Kr. Masiuliai, IL (Kasmet Kariuomenės šventės proga)
M. Žeimys, IL
Kl. Žukauskas, FL

\$24.00

Al. Balsys, NY
G. Butikas, IL
Vl. Gilys, CA
A. Giedraitis, CA
Rožė Janovska, PA
Alf. Noreika, IL
Adelė Pabrėža, IL
V. Virpša, IL

\$19.00

A. Baleišis, IL

\$18.00

Al. Daunys, NY
Vl. Jomantas, MI
A. Žebertavičius, Ont

\$15.00

St. Garliauskas, MI
Alf. Pimpė, IL

\$14.00

Z.M. Dailidė, IL
Vc. Dzigas, NE
V. Ilgūnas, MA
Pr. Jančiukas, OH
J.L. Keris, Anglija
J. Lasys, Ont
R. Merkevičius, NY
J. Pečkaitis, IN
Z. Ramanauskas, FL
J. Žemaitis, IL

\$13.00

An. Budzinauskas, CT
Br. Jaras, WI
M. Puskarskis, IL

\$10.00

J. Balskus, IL
J. Gelumauskas, CT
K. Kaulinis, PA
Z. Korius, CA
M. Krasauskas, MD
S. Kvecas, CA
Ed. Martišius, MA

Vc. Nenortas, CT
Cl. Polikaitis, IL
J. Skaudys, CA
A. Venckus, MI
V. Vilkutaitis, OH

\$9.00

J. Ambrizas, IL
V. Baltutis, FL
G. Biskis, IL
St. Neniškis, IL
St. Pačkauskas, MI
E. Prapuolenis, IL
P. Šaulys, MA
M. Seduikis, IL
Ap. Skopas, IL

St. Tiškevičius, IL
Vl. Vasikauskas, FL

\$8.00

P. Bridickas, Ont
K. Brazas, IL
P. Molis, MA

\$5.35

J. Kuliukas, Anglija

\$5.00

J. Bubnys, IL
An. Budzinauskas, CT
(*Bus daugiau*)

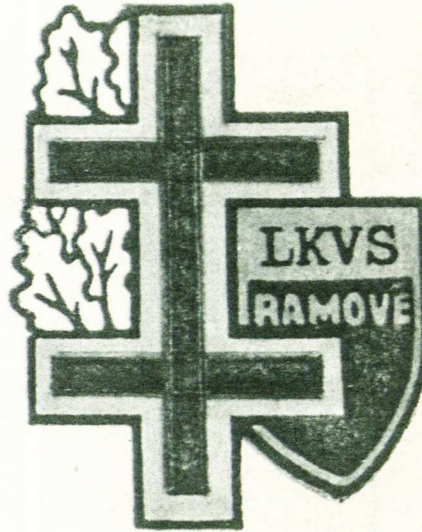
Nuoširdus AČIŪ

Kaip jau buvo skelbta, LKVS RAMOVĖS skyrių atstovų Suvažiavime buvo nutarta nuo šių metų pabaigos KARIO prenumeratą pakelti iki 26 dol. metams.

KARIO administracija buvo susirūpinusi sunkiu skaitytojų atgarsiu dėl šio sprendimo.

Bet įdėjus kortelę į 8-ąjį KARIO numerį pratęsti prenumeratą naujiems 1990 metams su priedu "Prenumerata 1990 m. 26 dol.", paskutiniai jau gauti rezultatai džiuginantys iš Amerikos skaitytojų. Iš 118 skaitytojų, matyt, dėl naujo mokesčio ateinantiesiems metams atsisakė tik 6. Tai, dar KARIO administracija gali tvirtinti, kad skaitytojų pasiaukojimu KARIO gyvybę išlaikysime iki tol, kada jau galėsime KARIO leidimą su pasitikėjimu perkelti į atsikūrusios mūsų kariuomenės rankas nepriklausomoje Lietuvoje. Jei to pasieksime, tai kiekvieno KARIO skaitytojo auka bus įprasminta tremties istorijoje.

Ačiū su geriausiais švenčių linkėjimais!

"KARIO" PLATINTOJAI

AUSTRALIJOJE

Albertas Žvirblis, 65 Walscott St.,
North Geelong, Vic. 3215

S. Pačėsa, 7/31 Valentine Street,
NSW, 2199

KANADOJE

TORONTO, ONT. —
V. A. Aušrotas, St. Prakapas.

JUNGTINĖSE AMERIKOS VALST.

BROCKTON, MA —
A. Šeduikis, 990 N. Main St.

CHICAGO, IL —

"Gifts International", "Parama", "Patria"
Gifts & Electr.

DETROIT, MI —

V. Čižauskas (Šv. Antano parapijos
Spaudos kioskas).

WATERBURY, CT —

"Spauda"

ANGLIJOJE

S. Kasparas, 32 Puteaux House, Roman
Road, London E 2. ORF. Enland

V. VOKIETIJOJE

Juozas Nevulis, 6793 Bruchmuehlbach-
Miesau 2 Raiffeisenstr. 4.

Spausdina:

FRANCISCAN PRESS
341 Highland Blvd.
Brooklyn, N.Y. 11207